

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

М. О. Жигайло

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА МАПА УКРАЇНИ

**Навчальний посібник
для слухачів підготовчого відділення
для іноземних громадян**

Харків
2022

УДК 908 (477) (075.8.054.6)

Ж 68

Друкується за рішенням вченої ради
Харківської державної академії культури
(протокол № 5 від 24.12.2021 р.)

Рецензенти:

Бедрина Н. С. — кандидат культурології, завідувач кафедри аудіовізуального мистецтва Харківської державної академії дизайну і мистецтв;
Брагіна Т. М. — кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри народної хореографії Харківської державної академії культури

Жигайло М. О.

Ж 68 Історико-культурна мапа України : навч. посіб. для слухачів підгот. від-ня для інозем. громадян. — Харків : ХДАК, 2022. — 144 с.

ISBN 978-966-8308-77-2

Запропоновано адаптовані тексти для слухачів підготовчого відділення для іноземних громадян ЗВО України, у яких висвітлено історичну та культурну спадщину України за регіональною ознакою. Розширено теми, які вивчають слухачі підготовчого відділення для іноземних громадян у межах дисциплін «Історія України» та «Історія світової та української культури». Приділено увагу інтерактивній складовій навчання іноземних громадян, тому, у зв'язку з цим, до текстів долучено QR-коди, які містять посилання на презентацію (візуальний супровід навчального матеріалу), інформацію, відеоматеріали, ілюстрації з відповідної теми.

УДК 908 (477) (075.8.054.6)

ISBN 978-966-8308-77-2

© Жигайло М. О., 2022

© Харківська державна академія культури, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	4
УКРАЇНА	5
ОДЕЩИНА	5
МИКОЛАЇВЩИНА	12
ХЕРСОНЩИНА	16
КРИМ	21
ЗАПОРІЖЖЯ	26
ДОНЕЧЧИНА	30
ЛУГАНЩИНА	35
ХАРКІВЩИНА	38
СУМЩИНА	45
ЧЕРНІГІВЩИНА	48
ПОЛТАВЩИНА	53
ДНІПРОВЩИНА	57
КРОПИВНИЧЧИНА	61
ЧЕРКАЩИНА	65
ВІННИЧЧИНА	69
ЧЕРНІВЕЧЧИНА	74
ХМЕЛЬНИЧЧИНА	79
ТЕРНОПІЛЬЩИНА	84
ІВАНО-ФРАНКІВЩИНА	87
ЗАКАРПАТТЯ	92
ЛЬВІВЩИНА	97
ВОЛИНЬ	101
РІВНЕНЩИНА	103
ЖИТОМИРЩИНА	108
КИЇВЩИНА	112
ГЛОСАРІЙ	117
АБРЕВІАТУРИ	141
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	142

ВСТУП

У навчальному посібнику запропоновано адаптовані тексти для слухачів підготовчого відділення для іноземних громадян ЗВО України, котрі починають вивчати українську мову з нульового рівня. Посібник висвітлює теми, які вивчають слухачі підготовчого відділення для іноземних громадян у межах дисциплін «Історія України» та «Історія світової та української культури».

Мета навчального посібника — ознайомити слухачів підготовчого відділення для іноземних громадян з історико-культурною спадщиною України за допомогою змістовно-мовної інтеграції навчання, що забезпечує вдосконалення лінгвістичної компетентності. Запропонований матеріал сприяє формуванню толерантного ставлення до культури іноземної країни, розвиває самостійність, творчість, умотивованість в опануванні навчальних матеріалів.

Для підвищення результативності навчання до текстів додано QR-коди, які містять посилання на інформацію, відеоматеріали, ілюстрації з відповідної теми. Візуальним супроводом посібника є презентація, яка містить ілюстрації до текстів. З нею можна ознайомитись за посиланням (<https://cutt.ly/9OfyeFU>) або за QR-кодом, який розміщено нижче.

Для розширення словникового запасу слухачів підготовчого відділення після текстів виокремлено слова та словосполучення, які необхідно запам'ятати, а також питання за змістом прочитаного. Наприкінці посібника є глосарій, що містить слова, які трапляються в текстах.

Навчальний посібник «Історико-культурна мапа України» сприяє подальшому здобуттю освіти слухачів підготовчого відділення у закладах вищої освіти України, їх професійному зростанню, підвищує здатність до спілкування у фаховій, суспільно-політичній та соціально-культурній сферах.

УКРАЇНА

Україна — це незалежна держава в Східній Європі. Площа країни становить 603 548 км². Населення України — близько 41,5 млн осіб. Україна межує з такими країнами, як Республіка Білорусь, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія, Республіка Молдова, Російська Федерація.

Україна має виняткову природу, відомі історичні та культурні об'єкти, які визнані об'єктами світової спадщини.

На розвиток української культури вплинули географічні умови, особливість історичного розвитку та взаємодія з іншими народами.

Історична та культурна спадщина України втілена в музиці, театрі, кінематографі, хореографії, архітектурі, національному вбранні та кухні.

Україна розташована між Західною та Східною Європою, тому українська культура уособлює досягнення та особливості різних народів.

Кожний куточок України — це цілі культурні всесвіти, де народилися та працювали видатні українці — науковці, політики, поети, письменники, музиканти, художники, архітектори, композитори, хореографи, спортсмени та ін.

Український народ має виняткову культуру і складний історичний шлях. Культура України — душа нації. Вона багата та прекрасна. У світі відомі українська вишиванка, гончарство, ткацтво, пісні, танці й багато іншого.

Упродовж століть український народ боровся за незалежність своїх земель, і ця боротьба триває й досі.

ОДЕЩИНА

Одещина — регіон в Україні. Місто Одеса — адміністративний центр Одеської області. Це важливий транспортний, індустріальний, науковий, культурний і курортний центр. Дата заснування міста — 22 серпня 1794 р. Одеса — це місто-порт. Вона стала центром торгівлі країн Європи, Близького і Середнього Сходу.

З Одеського порту вивозили зерно, шкіру, худобу, канати. Ввозили — масло, каву, різні напої та цитрусові. У 1865 р. відкрито залізничне сполучення Одеса-Балта. Будівництво залізниці сприяло розвитку торгівлі.

Важливе значення для розбудови та озеленення міста мала діяльність герцога Еммануїла Йосиповича Рішельє. Герцог надзвичайно любляв білу акацію, тому в Одесі є багато цих дерев. В Одесі у 1828 р. встановлено пам'ятник Рішельє. Автор роботи — петербурзький скульптор І. Мартос.

За перші сто років існування в місті з'явилися унікальні архітектурні ансамблі. Тут працювали такі архітектори, як Ф. Фраполі, А. Дігбі, К. Потье, Ф. Боффо, Г. Торічеллі, Ф. Гонсіоровський, А. Бернардацці, Л. Влодек, військовий та міський планувальник Є. Фестер та ін.

Приморський бульвар в Одесі відомий у всьому світі. Сходи від бульвару ведуть до самого моря, а поблизу можна побачити будівлі, витримані у стилі класицизму — Воронцовський палац і Стару біржу.

Видатною спорудою міста є Одеський оперний театр.

Особливу атмосферу міста створюють зелені насадження. Найстаріший парк у місті — Хаджибеївський.

Багату історію мають одеські заклади освіти. У 1817 р. засновано Рішельєвський ліцей, пізніше реорганізований у Новоросійський університет. У ньому працювали відомі вчені — І. Мечников, І. Сеченов, К. Добролюбський, Ф. Успенський, К. Брун, О. Ковалевський та багато інших. У 1889 р. створено Одеське художнє училище.

У місті виходили друком різні газети, журнали, альманахи: «Одеський вісник», «Життя Півдня», «Південні записки», «Мить» та ін. У цих виданнях друкували свої твори видатні українські письменники І. Франко та Леся Українка.

Одеса відома своїм театральним життям. У 1809 р. побудовано перший Міський театр за проектом петербурзького архітектора Томи де Томона. На сцені одеських театрів виступали М. Заньковецька, М. Кропивницький, І. Саксаганський, М. Старицький, М. Садовський та інші видатні актори.

У місті пильну увагу приділяли музичному мистецтву. До Одеси приїжджали відомі композитори — П. Чайковський, А. Рубінштейн, М. Римський-Корсаков, О. Глазунов, М. Лисенко. У 1913 р. створено Одеську консерваторію. У цей час професор Петро Соломонович Столярський відкрив спеціальну музичну школу для обдарованих дітей.

Одеса має важливе значення для розвитку українського кінематографу та телебачення. 1 жовтня 1956 року глядачі побачили першу телепрограму Одеської телестудії.

У 1919 р. з'явилась перша кіностудія. Тут починав свій творчий шлях видатний український кінорежисер Олександр Довженко. Саме в Одесі показали свої перші (дебютні) кінофільми М. Хуцієв, Є. Ташков, П. Тодоровський, В. Левін, С. Говорухін, К. Муратова.

Сьогодні в культурному житті міста особливе місце посідають музичні та кінофестивалі. Одеса — курортне місто. Тут щороку відпочивають українці й іноземці. До Одеси приїжджають поціновувачі джазу й блюзу. Окрім того, місто відоме своїм особливим колоритом та гумором.

Надайте відповідь на запитання:

1. Які продукти вивозили з Одеського порту?
2. Які продукти ввозили в Одеський порт?
3. Які відомі вчені працювали в Новоросійському університеті?
4. Які відомі композитори приїжджали до Одеси?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Адміністративний центр	– Палац
– Архітектурний ансамбль	– Регіон
– Герцог	– Стиль
– Класицизм	– Фест

Селище Приморське

У селищі Приморському виготовляють особливий вид сиру — бринзу. Її полюбляють не лише українці, але й болгар, молдавани, гагаузи, албанці. Цей сир надзвичайно корисний і низькокалорійний.

У Приморському розташоване господарство «Бринзарня», яке поєднує готель і ферму. Бринзу виготовляють з якісного козячого молока, додають різноманітні трави, спеції, вимочують у вині. Це екологічно чистий продукт, оскільки кози знаходяться на вільному випасі, а трава, яку вони їдять, росте на ґрунтах без хімікатів. Господарі «Бринзарні» підтримують рух «slow food» — повільна їжа, протилежність «fast food» — швидкій їжі. В Україні рух «slow food» заохочує вживати страви місцевої кухні та використовувати екологічно чисті сільські продукти для їх приготування.

Надайте відповідь на запитання:

1. Як називається сир, який виготовляють у Приморському?
2. Що таке рух «slow food»?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Бринза
- Селище

Вилкове — місто на воді

Містечко Вилкове розташовано в Ізмаїльському районі Одеської області. Місто засновано в 1746 р. Його називають «Українською Венецією», оскільки частина міста знаходиться на воді. До острівців можна дістатися на човнах або вузькими містками. Замість вулиць тут сітка каналів.

У Вилковому знаходиться відомий Дунайський біосферний заповідник, який на півдні межує з Румунією. У заповіднику мешкають понад 200 видів птахів, наприклад, рожеві пелікани, казарки, орлани-білохвости; риби — осетер атлантичний, лосось дунайський, великий і маленький чоп та ін. У Вилковому вирощують унікальний сорт винограду, який називається Новак. Він росте на мулі і воді.

У Вилковому знаходиться Музей побуту імені Шаронова.

Надайте відповідь на запитання:

1. Чому Вилкове називають «Українською Венецією»?
2. Які істоти мешкають у Дунайському біосферному заповіднику?
3. Що таке Новак?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Заповідник
- Острів
- Унікальний

Острів Зміїний

Острів Зміїний розташовано в Чорному морі. Перша згадка про нього датується VII ст. до н.е. На розвиток соціально-економічного, політич-

ного устрою острова значний вплив здійснила грецька культура. Давні греки називали його «острів Ахілла», оскільки там був храм і могила Ахілла. Інша давньогрецька назва острова — «Білий Острів». «Білим» називали острів також римляни. Інша назва острова — «Зміїний», оскільки на острові водилось багато змій (вужів).

Біля берегів і на самому острові знайдено багато античних та середньовічних амфор. Ці місця назвали амфорними полями.

У 2003 р. на острові створено науково-дослідну станцію «Острів Зміїний». На станції працюють науковці Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

Надайте відповідь на запитання:

1. Яка культура вплинула на розвиток Зміїного острова?
2. Чому острів Зміїний називали «Островом Ахілла»?
3. Що таке амфорні поля?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Амфора	– Середньовіччя
– Античність	– Століття
– Грецька культура	

Аккерманська фортеця

Аккерманська фортеця, або Білгород-Дністровська фортеця — історико-архітектурна пам'ятка та найбільша фортеця України.

Аккерманська фортеця споруджена за часів Пізнього Середньовіччя в 1399–1432 рр. Вона розташована в місті Білгород-Дністровський Одеської області. З трьох сторін фортецю оточує рів шириною 14 м і глибиною більше 20 м. Загальна довжина оборонних стін — понад 2 км. Висота стін і башт — від 5 до 15 м. Раніше фортеця мала 34 башти, але до нашого часу вціліли лише 26.

Крайня південно-східна башта фортеці має дві назви — Дівоча та Овідієва. Походження першої назви пов'язують з переказом про молдовського господаря Олександра Доброго та його доньку. Друга назва — Овідієва, пов'язана з римським поетом Овідієм, на честь якого названо башту.

Біля лиману височіє башта Пушкіна, названа на честь російського поета Олександра Пушкіна, який був і в місті, і у фортеці.

Надайте відповідь на запитання:

1. Коли споруджено Аккерманську фортеця?
2. У якому місті розташовано Аккерманську фортецю?
3. Скільки башт Аккерманської фортеці вціліло до нашого часу?
4. Як називається південно-східна башта Аккерманської фортеці?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Вежа або башта	– Пам'ятка
– Лиман	– Фортеця

Одеський театр опери та балету

Одеський театр опери та балету відрито 1 жовтня 1887 р. (архітектори — Ф. Фельнер і Г. Гельмер). Сучасна будівля Одеської опери втримана в стилі віденського бароко, стіни вкриті ліпниною з тонкою позолотою, стеля прикрашена розписами з сюжетів творів В. Шекспіра. Під стелею висить масивна двотонна люстра, з численними ажурними деталями. Над фасадом будівлі розміщена скульптурна група, на якій зображена покровителька театру — муза Мельпомена в колісниці, яка запряжена чотирма пантерами. Одеський театр входить у п'ятірку найгарніших оперних театрів світу поряд з Паризькою оперою, Сіднейським оперним театром, Віденською державною оперою та Ла Скала, Міланським оперним театром.

Біля Одеси майже на 2,5 тис. км тягнуться найбільші у світі підземні лабіринти. Також у цьому місті збудовано Потьомкінські сходи, які входять у десятку найкрасивіших сходів Європи.

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто збудував Одеський театр опери та балету?
2. У якому стилі виконана сучасна будівля Одеської опери?
3. Хто така Мельпомена?
4. Які ще оперні театри світу Ви знаєте?
5. Як називаються найкрасивіші сходи в Одесі?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Бароко	– Покровитель
– Лабіринт	– Скульптура

Селище Ліски – полунична столиця України

У сел. Ліски вирощують багато полуниці, тому його називають полуничною столицею України. Кількість зібраних ягід становить приблизно 300 т. Полуниця у Лісках, за відгуками, надзвичайно солодка та соковита.

Біля школи в Лісках встановлено пам'ятник – бетонна жаба, яка тримає у лапках полуницю. На пам'ятнику є напис у стилі типового одеського гумору: «У нас полуниця вродила – сусідів жаба задавила».

В Україні є декілька назв цієї ягоди: полуниці, суніці, трускавки. Полуниці – це назва культурних, садових ягід. Суніці – ягоди, які ростуть у лісі. Слово «трускавки» використовують щодо садових суніць на Галичині, Волині, Закарпатті.

Надайте відповідь на запитання:

1. Чому сел. Ліски називають полуничною столицею України?
2. Який пам'ятник встановлено в Лісках?
3. Як ще називають полуницю?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Гумор
- Заздрість
- Пам'ятник

Палац-Садба Курісів

Палац-Садба Курісів – це замок, збудований наприкінці XIX ст., який належав дворянському роду Курісів. Колись це був родовий маєток полковника І. О. Куріса. Сам палац розташований в с. Курісове (до 2016 р. – Петрівка).

Архітектура палацу нагадує середньовічний замок, стиль поєднує мавританські та готичні елементи. Будівельним матеріалом для палацу Курісів став черепашник (вапняк, утворений з органічних решток). Цим

матеріалом декоровано стіни садиби. Форма маєтку також унікальна, оскільки в ній відсутня симетрія.

Найяскравішою деталлю будівлі є восьмигранна вежа, яка нагадує мінарет. А ще в палаці для прийому гостей та проведення балів був великий зал, у який світло потрапляло через дах. Навіть нині замок вражає своєю архітектурою та непропащою розкішшю.

Надайте відповідь на запитання:

1. Як називається село, у якому розташований Палац-Садиба Курісів?
2. Який будівельний матеріал використали для будівництва палацу?
3. Чому форму маєтку Курісів вважають унікальною?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Готика	– Мавританська архітектура
– Декор	– Маєток

МИКОЛАЇВЩИНА

Миколаївщина — це регіон в Україні. Місто Миколаїв — центр Миколаївської області.

У місті діють Миколаївський обласний краєзнавчий музей, Миколаївський музей суднобудування та флоту, музей Миколаївської астрономічної обсерваторії та ін.

Парк Перемоги — найбільший парк Миколаєва.

У місті багато пам'яток архітектури: Миколаївська астрономічна обсерваторія, Кафедральний собор Свято-Різдва Богородиці, Костел святого Йосипа, Яхт-клуб, Миколаївська синагога та ін.

Найбільшими річками області є Південний Буг, Інгул, Інгулець. На території Миколаївщині розташовані Природний заповідник Єланецький степ, Національний природний парк Бузький Гард, пам'ятка садово-паркового мистецтва Мостівський парк, заказник Рацінська дача.

Перлина Миколаївщини — село Мигія, яке називають «українською малою Швейцарією». Така назва не випадкова. У Мигії багато скелястих островів, річкових порогів, багата та гарна природа. Також саме сюди їдуть любителі рафтингу. Рафтинг (анг. rafting) — це швидкісний сплав гірською річкою через пороги.

Багато туристів приїжджають відвідати Актівський каньйон. Глибина каньйону — близько 50 метрів. Він схожий на Гранд-Каньйон в США.

Надайте відповідь на запитання:

1. Які музеї є в Миколаєві?
2. Як називається найбільший парк у Миколаєві?
3. Як називаються найбільші річки області?
4. Що таке рафтинг?

Мигійський млин

Село Мигія знаходиться в Миколаївській області. Воно має давню та цікаву історію, яка тягнеться ще з епохи неоліту, а саме поселення у своїх працях згадував давньогрецький історик Геродот. За красу цього краю він називав його «Емігея», що означає «моя земля». Існує легенда походження назви села Мигія, яка сягає доби Козаччини. Нібито саме козаки вночі розпалювали вогнища, які здалеку миготіли (сяяли) різними кольорами, що, можливо, і привело до появи назви Мигія. Згідно з іншою версією, назва села походить з молдовської мови (Mihia), оскільки представники цієї нації селились на території сучасного села в XVI–XVII ст.

У селі знаходиться Мигійський млин. Млин — це споруда, що розмелює зерно на борошно за допомогою вітряної, водяної, парової або іншої енергії. Борошно з цього млина було надзвичайно високої якості, тому його продавали навіть у Константинополі та Варшаві.

На початку XX ст. в Мигії проживали лише українці. Село неабияк постраждало внаслідок Голодоморів — геноциду українського народу, який влаштувала радянська влада у 1932–1933, 1946–1947 рр.

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто згадував Мигію у своїх працях?
2. Яка існує легенда походження села Мигія?
3. Що таке млин?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Геноцид
- Легенда
- Млин

Національний природничий парк «Бузький Гард»

В урочищі Гард розташовувався центр Буго-Гардівської паланки Війська Запорозького. Паланка — це адміністративно-територіальна одиниця в період існування Нової Січі (1734–1775 рр.), у центрі якої була сама паланка — слобода з невеликим укріпленням і козацькою залогою (військовою частиною). Буго-Гардівська паланка мала важливе значення в боротьбі козаків з татарами, турками та польською шляхтою.

Бузький Гард знаходиться на території ландшафтного парку «Гранітно-Степове Побужжя». Він розташований на одній з найдавніших ділянок суші Євразії, яка не занурювалась у море вже протягом 60 млн років. Тут є унікальні об'єкти живої природи: майже 9 тис. видів комах, близько 900 видів рослин і 300 видів тварин.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке паланка?
2. Де розташований Бузький Гард?
3. Які об'єкти живої природи є на території парку «Гранітно-Степове Побужжя»?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Козаки	– Паланка
– Ландшафт	– Січ
– Ландшафтний парк	– Шляхта

Острів Березань

Острів Березань — це невеликий острів на Чорному морі. Стародавні греки називали його Борисфеном. У VII ст. до н. е. вони заснували тут поселення Борисфеніду. Коли тюрки захопили ці землі, острів назвали Бюрюзель-Ада — «острів вовчої річки». Така назва пов'язана з тим, що в долині ріки водилися великі зграї вовків.

За іншою версією свою назву острів дістав від скіфів — «березант», що іранською мовою означає «високий».

На Березані знайдено надгробок з рунічним написом XI–XIII ст. Руни — це давня германська і нордична абетка.

Запорозжці використовували Березань як опорний пункт у морських походах проти Османської імперії.

Надайте відповідь на запитання:

1. Як називали о. Березань стародавні греки?
2. Чому турки назвали Березань «островом вовчої річки»?
3. Що таке руни?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Османська імперія
- Руна
- Скіфи

Ольвія

Ольвія — це національний історико-археологічний заповідник, античне місто-держава, розташована за 40 км від Миколаєва. Ольвія заснована грецькими переселенцями з Малої Азії в VII ст. до н. е. Вона була відомою і розвиненою державою.

В Ольвії використовувались свої монети. Спочатку їх відливали у вигляді стрілок, пізніше — дельфінів. Поступово монети набули округлої форми, на них зображували найшанованіших богинь. Виготовляли монети зі срібла, золота й міді. На території держави було багато античних храмів.

Майже 70% населення вміли писати та читати. Тут бували давньогрецький історик Геродот та римський історик, письменник, державний і військовий діяч Пліній.

Ольвія була одним з найбільших міст-колоній античних часів, розташованих на чорноморському узбережжі.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Ольвія?
2. Хто заснував Ольвію?
3. Хто був зображений на монетах в Ольвії?
4. Хто з відомих людей був в Ольвії?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Колонія
- Храм

Природний заповідник «Єланецький степ»

Ландшафт природного заповідника «Єланецький степ» має різні зони — степи, яри і балки. Вони вкриті такими рослинами, як дикий ірис, чебрець та молочай. Територія степу — 1675,7 га. Тут мешкають олені, бізони, лані, кулани, понад 120 видів птахів та 32 види метеликів.

На території заповідника живуть 11 видів тварин, занесених до Європейського червоного реєстру, та 71 вид тварин, занесених до Червоної книги України. Заповідник «Єланецький степ» має важливе наукове та природоохоронне значення.

Надайте відповідь на запитання:

1. Які рослини ростуть на території Єланецького степу?
2. Які тварини мешкають у Єланецькому степу?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Червона книга України
- Степ

ХЕРСОНЩИНА

Херсонська область — єдина з усіх областей України, що має вихід до Чорного та Азовського морів. Це виняткове місце, що включає 200 км морського узбережжя, 75 родовищ цілющих мінеральних і термальних вод та 80 об'єктів природно-заповідного фонду. На території області знаходяться унікальні екологічно чисті природні рекреаційні ресурси: дельта Дніпра, Арабатська Стрілка, Бірючий Острів та о. Джарилгач, Кінбурнська та Тендрівська коси, Олешківські піски, Олешківський ліс.

Арабатська Стрілка — найдовша піщана коса у світі.

Бірючий Острів та о. Джарилгач — найбільші безлюдні острови Європи.

Олешківські піски — єдина в Європі природна пустеля.

Олешківський ліс — найбільший у світі рукотворний ліс площею 100 тис. га.

На території області знаходяться Чорноморський біосферний заповідник та біосферний заповідник «Асканія-Нова». Також Херсонщина має чотири національні природні парки — Азово-Сиваський, згадані вище Олешківські піски, Джарилгацький та Нижньодніпровський. Також тут є 60 садиб зеленого туризму.

Херсонщина має понад 5 тис. об'єктів історико-культурної спадщини. Це і скіфські кургани, античні городища, залишки турецьких укріплень, козацькі хрести, храми та ін.

На території області є цікаві виставкові об'єкти під відкритим небом: «Зелені хутори Таврії», «Чумацька Криниця», «Urban CAD».

На Херсонщині відбуваються різні фестивалі, наприклад, «Мельпомена Таврії», «Купальські зорі», «Український кавун — солодке диво», «Зелені Хутори Таврії», «Чайний стан», «ТиШо-тиШо фест», «Стожари», «Чорноморські ігри».

«Візитівкою» Херсонської області є солодка ягода — кавун. Вирощення кавунів на Херсонщині має багаторічну традицію.

Надайте відповідь на запитання:

1. Як називається найдовша піщана коса у світі?
2. Що таке Олешківські піски?
3. Яка ягода є візитівкою Херсонської області?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Мінеральні води	– Кургани
– Термальні води	– Традиція
– Рекреація	– Скіфські кургани

Кам'янська Січ

Національний природний парк «Кам'янська Січ» знаходиться в Херсонській області.

Тут росте понад 500 видів рослин, мешкає багато тварин. На території парку є кургани.

«Кам'янська Січ» має цікаву історію. Вона заснована в 1709 році козаками кошового отамана Костя Гордієнка. Гетьман Пилип Орлик спільно з Костем Гордієнком написали першу українську Конституцію.

Кам'янська Січ налічувала 40 куренів, де проживало близько 2 тис. осіб. Курінь — це легка будівля, часто тимчасова, призначена для ночівлі, зимівлі і т. д. Поділ на курені був основою адміністративно-земельного устрою Запорізької Січі. Там курінь був одночасно і хатою для проживання козаків, і підрозділом, який закріплений за хатою.

На території Кам'янської Січі розташовувались майдан, скарбниця, ремісничі майстерні, хати, крамниці, козацьке кладовище з унікальним пам'ятником-хрестом на могилі Костя Гордієнка.

Сьогодні на території національного парку працює відділення Національного заповідника «Хортиця».

Надайте відповідь на запитання:

1. Коли була заснована Кам'янська Січ?
2. Що таке курінь?
3. Які будівлі розташовані на території Кам'янської Січі?
4. Що написали Пилип Орлик та Кость Гордієнко?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Конституція	– Отаман
– Кошовий отаман	– Ремесло
– Курінь	– Ремісник
– Майдан	

Царський курган Огуз

Царський курган Огуз знаходиться біля селища Нижні Сірогози. Царський курган Огуз — це найбільший курган Чорноморського степу. Є припущення, що це могила нащадка скіфського царя Атея, який правив у IV ст. до н. е. Це був період розквіту Скіфської держави. Після перемоги в скіфо-перській війні, Скіфія вважалась найсильнішою державою Європи. Огуз — один з найбагатших курганів. Він став першим курганом в Україні, на якому після дослідження був реставрований нащип.

Кургани Огуз, Козел, Солоха, Чортомлик входять у систему найбільших царських усипальниць Скіфії.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке царський курган Огуз?
2. Які кургани входять у систему найбільших царських усипальниць Скіфії?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Реставрація
- Усипальня або усипальниця

Біосферний заповідник «Асканія-Нова»

Заповідник «Асканія-Нова» засновано в 1874 р. Ф. Фальц-Фейном. Асканія-Нова входить в число 7 природних чудес України та в сотню найвідоміших заповідних територій планети. Уже до початку 80-х рр. ХІХ ст. зоопарк з напіввільним утриманням тварин у херсонських степах став відомим у Європі.

Він дивував не лише своїми масштабами, але й флорою та фауною. Тут з'явились незвичні для європейських зоопарків сайгаки і кінь Пржевальського, зебри, антилопи, страуси. Площа заповідника становила 100 га, нині — 33 тис. га. Тут протягом усього часу мешкають бізони, туркменські кулани, кафрські буйволи. Улітку сюди випускають стада антилоп гну, нільгау, зебр, гаялів.

В Асканії-Нова мешкає понад 270 видів птахів. Наприкінці квітня розквітають квіти тюльпанів, ковили, льону австрійського.

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто заснував заповідник «Асканія-Нова»?
2. Які тварини мешкають у заповіднику «Асканія-Нова»?
3. Які квіти ростуть у заповіднику «Асканія-Нова»?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Природні чудеса України
- Фауна
- Флора

Олешківські піски

Олешківські піски — це найбільша пустеля на території Європи, яка знаходиться біля м. Олешки. Тут є оазиси та бархани висотою від 5 до 20 м. Улітку пісок у пустелі нагрівається до 75°.

Назва міста походить від назви давнього порту Київської Русі — Олешня. Звідси руські купці вирушали до Константинополя. Місто стояло серед половецького степу і жодного разу не зазнало нападу кочівників. 2400 років тому тут побував давньогрецький історик Геродот. Його вразила краса зелених лісів і трав. Відомий історик назвав цю місцевість Гілеєю, що означає Полісся. Причини появи пустелі невідомі. Щоб зупинити просування пісків на родючі землі, тут було висаджено великий ліс.

В Олешківській пустелі живе небезпечний для людини павук — каракурт. Його отрута в 15 разів сильніша за отруту гримучої змії.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Олешківські піски?
2. Звідки походить назва м. Олешки?
3. Який відомий історик бував в Олешні?
4. Яка небезпечна істота живе в Олешківській пустелі?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Бархан	– Купець
– Оазис	– Пустеля

Тендрівський маяк

Тендрівський маяк збудовано в 1827 р. і він є найдавнішим на Херсонщині. В античні часи Тендрівську косу, на якій знаходиться маяк, називали Ахілловим дромосом. Античний герой Ахілл тренувався, бігаючи по косі. Тут відбувались періодичні спортивні змагання на честь Ахілла. На середньовічних морехідних картах цей острів називали Священним (Сакрум).

На Тендрівській косі розміщувалось святилище, присвячене античному героєві. Відомості про нього є в стародавніх джерелах. У 1824 р. під час будівництва маяка виявлено пагорб, у якому знайдено багато різних монет, античну кераміку. Саме сюди Ахіллові в пожертву за благополучне плавання люди приносили свої багаті дари.

Надайте відповідь на запитання:

1. Коли збудовано Тендрівський маяк?
2. Як називали Тендрівську косу в античні часи?
3. Як звали античного героя, який тренувався на Тендрівській косі?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Кераміка
- Маяк
- Святилище

КРИМ

Крим або Автономна Республіка Крим — це півострів на північному узбережжі Чорного моря. До його складу входять власне Крим, Севастополь і частина Херсонської області.

Раніше Крим називався Таврією, Таврикою та Гаазією. Назва «Крим» з'явилась після XIII ст., коли тут розміщувалась резиденція намісника хана Золотої Орди. За літописними свідченнями, на території сучасного Криму мешкали племена кімерійців, таврів, скіфів, сарматів, германських готів. З VII ст. до н. е. на берегах Чорного моря з'явилися давньогрецькі колонії. Найвідоміші давньогрецькі колонії на цій території — Херсонес Таврійський та Пантікапей.

Територія Кримського півострова входила до складу Османської та Російської імперій. Це зумовило поєднання різних культурних традицій та особливий історичний і культурний розвиток регіону. За часів існування Союзу Радянських Соціалістичних Республік (СРСР) Крим у 1954 р. увійшов до складу України (тоді Українська Радянська Соціалістична Республіка). Зі здобуттям незалежності колишніх республік Крим увійшов до складу України.

У Криму знаходиться «Ластівчине гніздо» — відома пам'ятка історії та архітектури. Вона розташована на південному березі Криму на 40-метровій скелі Ай-Тодорського мису. Природна краса Криму відображена на полотнах відомих художників І. Айвазовського «Чорноморський

флот Феодосії», «Краєвид Аю-Дагу», К. Коровіна «Крим.Гурзуф», К. Боссолі «Бахчисарай», Г. Мясоедова «Пристань у Ялті», А. Куїнджі «Море. Крим» та ін.

З 2014 р. Крим анексовано і незаконно долучено до складу Російської федерації. Унаслідок російської збройної агресії проти України територія Кримського півострова є тимчасово окупованою.

Надайте відповідь на запитання:

1. Коли з'явилась назва «Крим»?
2. Як називались найвідоміші давньогрецькі колонії в Криму?
3. Як називається відома пам'ятка історії та архітектури в Криму?
4. Які художники відобразили у своїх полотнах природну красу Криму?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Германські готи	– Анексія
– Імперія	– Сармати
– Кімерійці	– Союз Радянських
– Полотно	Соціалістичних Республік
– Резиденція	(СРСР)
	– Таври

Перекопський вал і фортеця Перекоп

Перекопський перешийок — вузька смужка землі, яка сполучає острів з материком. Тут розташована унікальна пам'ятка фортифікаційного мистецтва — легендарний Перекопський вал. Довжина валу — 8475 м.

У V ст. до н. е. про рів з валом у Криму згадував давньогрецький історик Геродот. Його збудували кімерійці або скіфи.

У часи Кримського ханства, яке входило до складу Османської імперії, Перекопський вал було укріплено. Зведено 17 башт, поглиблено рів, а в центральній частині збудовано фортецю Ор-Капу. З того часу Перекопський вал дістав ще одну назву — Турецький вал.

Нині Перекопські укріплення, хоч і зазнали руйнувань, уражають своїми масштабами.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Перекопський вал?
2. До складу якої імперії входив Перекопський вал?
3. Яку ще назву мав Перекопський вал?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Легендарний

Ханський палац (Бахчисарай)

Ханський палац збудовано наприкінці XV ст. за часів Кримського ханства та правління династії Хаджі I Гірей. Протягом двох з половиною століть він був центром життя держави кримських татар. У Ханському палаці приймали державні рішення, відбувались військові паради і зустрічі з послами. Палац був оточений чудовим садом.

Зараз у Бахчисарайському палаці розташовано музей, у якому зберігаються більше 100 тис. експонатів. Найбільшу цікавість становить колекція холодної та вогнепальної зброї.

Надайте відповідь на запитання:

1. Коли збудовано Ханський палац?
2. Що відбувалось у Ханському палаці?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Вогнепальна зброя	– Парад
– Династія	– Посол
– Експонат	– Холодна зброя

Херсонес Таврійський

Місто Херсонес засновано давніми греками в 529–528 рр. до н. е. Протягом 2000 років місто було великим центром Північного Причорномор'я. У часи Київської Русі це місто мало назву Корсунь. Звідси на українські землі прийшло християнство. Тут 27 квітня 988 р. київський князь Володимир прийняв хрещення.

Зараз на місці, де хрестився князь Володимир Великий, знаходиться Володимирський собор. З того часу християнство поширилось на Руських землях.

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто заснував м. Херсонес?
2. У якому році засновано Херсонес?
3. Як називали Херсонес за часів Київської Русі?
4. Коли київський князь Володимир прийняв хрещення?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Християнство

Гора Ай-Петрі

Гора Ай-Петрі — одна з наймальовничіших вершин Кримських гір. Її висота — 1234 м. Ай-Петрі перекладається як «Святий Петро». Дорогою на вершину можна побачити водоспад Учан-су, гірське озеро Караголь, таємничу печеру «Триока».

На горі Ай-Петрі знаходиться Срібна альтанка. Звідси відкривається чудовий краєвид Південного берегу Криму. Альтанка знаходиться на вершині скелі Пендікюль.

Дайте відповідь на запитання:

1. Яка висота гори Ай-Петрі?
2. Як називається водоспад на горі Ай-Петрі?
3. Що знаходиться на вершині скелі Пендікюль?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Альтанка
- Водоспад

Пантікапей

Пантікапей — античне місто, засноване в VI ст. до н. е., яке було столицею Боспорської держави. Тут розміщувалась постійна резиденція боспорських царів. За часів свого розквіту Пантікапей займав територію

рію приблизно 100 га, а саме місто розташовувалось на горі Мітридад. Пантікапей був добре укріпленим, а його доки могли умістити до 30 кораблів. У V ст. Пантікапей припинив своє існування.

До наших днів уцілили знамениті античні колони давнього храму. У місцевому музеї зберігаються численні коштовні знахідки стародавнього міста. Недалеко від Керчі знайдено усипальню одного з боспорських царів Левкона I. Цей царський курган вважають однією з найбільших уцілених поховальних споруд поселень Стародавньої Греції.

Надайте відповідь на запитання:

1. Коли засновано Пантікапей?
2. Коли припинив своє існування Пантікапей?

Феодосія

Феодосія є одним з найдавніших міст Європи, їй уже понад 2500 років. У VI ст. до н. е. сюди прибули купці-мореплавці з давньогрецького міста Мілет. Вони заснували тут поселення та назвали його Феодосія, що з давньогрецької перекладається як «та, що дана Богом».

У другій половині XIII ст. генуезці на руїнах давньогрецького міста збудували місто Кафу. Наприкінці XV ст. його захопили османи і місто перейменували в Кефе. Тут знаходилась резиденція намісника османського султана в Криму. За свою велич османи називали місто Кучук-Стамбул, що означає «малий Стамбул». Місто було головним невільничим ринком. Саме тут продали легендарну українку Настю Лісовську, котра стала дружиною султана Османської імперії під іменем Роксолана. Роксолана була однією з найвпливовіших жінок епохи.

У 1616 р. запорожці на чолі з гетьманом Петром Сагайдачним знищили турецький флот та захопили Кафу. Вони звільнили кілька тисяч невільників, що були призначені для продажу в рабство.

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто заснував місто Феодосію?
2. Як називали Кафу османи?
3. Як звали українку, яка стала дружиною султана Османської імперії?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Мореплавець	– Рабство
– Невільник	– Флот
– Невільничий ринок	

Водоспад Джур-Джур

Водоспад Джур-Джур — один з найкрасивіших водоспадів у Криму. Він знаходиться на річці Східний Улу-Узень у мальовничій ущелині Хапхал. Водоспад не пересихає навіть у роки, коли йде мало дощів. Вода водоспаду падає з 15-метрової висоти, дзвенить і дзюркотить. Тому така назва — Джур-Джур — той, що дзюркотить.

Надайте відповідь на запитання:

1. Де знаходиться водоспад Джур-Джур?
2. Чому водоспад називається Джур-Джур?

ЗАПОРІЖЖЯ

Запоріжжя — назва регіону та міста в Україні. Це один з найбільших адміністративних, промислових та культурних центрів півдня України.

Запоріжжя — унікальне місто. У ньому гармонійно поєднана старовинна архітектура та сучасні, індустріальні будівлі. Особливості географічного розташування й багата історична спадщина приваблюють багатьох туристів з усього світу.

У Запоріжжі знаходиться багато об'єктів історичної та культурної спадщини України. Тут є Національний заповідник «Хортиця», Історико-культурний комплекс «Запорозька Січ», Музей історії запорозького козацтва, Меморіально-туристичний комплекс «Протовче», Туристичний комплекс «Скіфський стан», Запорізький кінний театр, Етнографічний комплекс «Козацька зала», Проспект Соборний, Запорізький міський дитячий ботанічний сад, Запорізький облас-

ний краснавчий музей, Музей історії зброї, Музей ретроавтомобілів «Фаетон».

Історико-культурний комплекс «Запорозька Січ» — це узагальнений образ козацької столиці. На території комплексу знаходяться будівлі, які були в козаків: церква, курені, будинок кошового отамана, канцелярія, військова скарбниця, школа та інше. На передмісті розташовані кузня, гончарня, шинок й «грецька хата» для гостей.

Музей історії запорозького козацтва — це музей на о. Хортиця. Експозиційна площа музею становить 1600 м². У музеї є понад 32 тис. експонатів, поряд знаходиться курган. Історики вважають, що це скіфське поховання.

Меморіально-туристичний комплекс «Протовче» — це унікальна історична та природна пам'ятка. Колись Протовче було давнім поселення Х–ХVI ст. Пізніше воно стало залогою, де з'явилась Запорозька Січ.

У цій місцевості більше 20 озер, заток, острівців. Тут мешкають більше 28 видів тварин, 47 видів риб та 226 видів птахів.

Туристичний комплекс «Скіфський стан» — це кургани, які знаходяться на Хортиці. Найдавніші з них датуються III–II тисячоліттям до н. е.

Запорізький кінний театр та етнографічний комплекс «Козацька зала» пропонує видовищну фольклорно-етнографічну програму кінного театру. Вистава театру включає трюки на конях, козацькі ігри, розваги, прогулянки мальовничими місцями Хортиці.

Проспект Соборний у Запоріжжі — один з найдовших у Європі. Тут знаходяться цікаві архітектурні пам'ятки міста: Запорізький академічний обласний український музично-драматичний театр ім. В. Г. Магара, «Фонтан життя», «Годинник закоханих».

Надайте відповідь на запитання:

1. Які об'єкти історичної та культурної спадщини можна побачити в Запоріжжі?
2. Що знаходиться на території «Запорозької Січі»?
3. Як називається унікальна історична та природна пам'ятка в Запоріжжі?
4. Які цікаві архітектурні пам'ятки знаходяться на проспекті Соборному?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Гончарня	– Скарбниця
– Індустріальний	– Спадщина (культурна)
– Канцелярія	– Старовинний
– Кузня або ковальня	– Шинок або корчма

Музей-заповідник «Садиба Попова»

Музей-заповідник «Садиба Попова» — це будівля відомого колись у Європі палацово-паркового ансамблю маєтку В. С. Попова. Він — правнук царя Грузії Іраклія II Багратіоні-Мухранського. Генерал бажав, щоб маєток був не гірший за Воронцовський палац в Алушті.

Будівництво замкового комплексу тривало 20 років — з 1864 по 1884 рік. Він став найбільшим серед замків Східної України. Матеріалом для будівництва стала цегла. Вірогідно, одним з авторів архітектурного проекту палацового комплексу був М. Бенуа.

Масток збудували місцеві майстри, нащадки запорізьких козаків. Аналогів такого високоякісного мурування стін з цегли немає ні в Україні, ні в Європі.

Нині від палацового комплексу залишилися лише окремі будівлі.

Надайте відповідь на запитання:

1. Скільки тривало будівництво замкового комплексу?
2. З якого матеріалу збудували замок?
3. Хто був автором архітектурного проекту палацового комплексу?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Мурування

Дніпрогес

Дніпрогес — легендарна гігантська гребля, яка знаходиться в центрі Запоріжжя. Споруда має довжину 1300 і висоту 60 м. На будівництві станції працювало близько 30 тис. робітників. Перший гідроагрегат введено в експлуатацію 10 жовтня 1932 р. Основне обладнання встановлено американськими компаніями, нагляд за веденням будівництва також здійснювали американські інженери. Після зведення греблі рівень води в Дніпрі піднявся на 37,5 м. Це призвело до затоплення великої кількості родючих земель, історичних та культурних пам'яток.

18 серпня 1941 р. під час відступу Червоної армії за наказом Й. Сталіна греблю було підірвано, унаслідок чого загинуло багато людей, близько кількох тисяч осіб.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Дніпрогес?
2. Коли було введено в експлуатацію перший гідроагрегат Дніпрогес?
3. До чого призвело будівництво греблі?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Гребля
- Червона армія

Національний заповідник «Хортиця»

Хортиця — найбільший острів на усіх річках Європи. Він розташований поблизу Запоріжжя. Це унікальний природний та історичний комплекс. Острів Хортиця — одне із Семи чудес України.

Природа острова Хортиця — унікальна та надзвичайно мальовнича. На його території є усі ландшафти України: ліси, болота, озера та ін.

Є Велика та Мала Хортиця. На Малій Хортиці Байда Вишневецький заснував Запорозьку Січ. Запорозька Січ — це один з основних воєнних та адміністративних центрів козацького війська.

На острові росте 700-літній дуб, зображений на картині І. Рєпіна. За легендою під цим деревом козаки писали листа турецькому султанові. Ця легенда відображена в картині Іллі Рєпіна «Запорожці пишуть листа турецькому султану».

Першу фортецю тут закладено ще скіфами у VI–V ст. до н.е. За часів Київської Русі тут дислокувались війська, які боролися з кочівниками.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Хортиця?
2. Що таке Запорозька Січ?
3. Яке унікальне дерево росте на острові?
4. Коли була закладена перша фортеця на території Хортиці?

Гуляйполе. Нестор Махно

Гуляйполе засновано в 1785 р. як військова слобода (поселення-колонія). До її складу входило 7 козацьких сотень. Сотня — це військова

частина і основана на ній територіальна одиниця. Історія міста пов'язана з Н. І. Махном — легендарним ватажком селянського повстанського руху в Україні (1918–1921 рр.).

Н. Махно народився 8 жовтня 1888 року в с. Гуляйполе в багатодітній селянській сім'ї. Нестор Іванович здобув лише початкову освіту. Коли радянська влада відбирала у населення майно та проводила каральні операції, він почав вести проти неї війну. Не маючи військової освіти, Н. Махно створив босездатну армію, яка налічувала до 80 тис. осіб. Він мав видатні організаторські та військові таланти. Його тактика партизанської боротьби вивчалась у багатьох арміях світу. Помер воєначальник у 1934 р. в Парижі.

У Гуляйполі збереглась хата брата Махна, на подвір'ї стоїть пам'ятник отаманові. Він символізує дух боротьби, волі і мрії про краще життя українського народу.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке козацька сотня?
2. Хто такий Нестор Махно?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Партизан
- Повстання
- Сотня

ДОНЕЧЧИНА

Донеччина має дивовижну і прекрасну природу. Тут є Хомутовський степ, ландшафтні парки «Клебан-Бик», «Меотида», численні парки та солоні озера. На території Донецького краю є рідкісні рослини, які занесені до Червоної книги України.

На Донеччині є Дружківські скам'янілі дерева. Скам'янілі дерева — це залишки великих дерев араукарій, які росли 250 млн років тому. Згодом морська вода вимила органічні речовини зі їхніх стовбурів і вони окаменіли. Таке явище доволі рідкісне. Подібні дерева є також в Австралії та Сполучених Штатах Америки, а саме в штаті Аризона.

На території Донеччини є Великонадольський музей лісу. Музей збудовано в 1852 р. в садибі лісного Граффа. Тут можна побачити його

кімнату, зразки місцевої флори та фауни, дендропарки лісного технікуму, старовинні дуби.

У місті Святогірськ розташований Святогірський історико-культурний заповідник. Святогірськ називають Донецькою Швейцарією. Головна духовна і культурна скарбниця місцевості – Свято-Успенська Святогірська Лавра, заснована в XIII ст.

На території Святих гір є рідкісні рослини, наприклад, мілова сосна. Тут живуть 256 видів тварин.

У м. Бахмут знаходиться найбільше у Східній Європі підприємство із виготовлення ігристих вин.

На Білосарайській косі розташовано маяк Ейфеля – найдавніша будівля краю. Білосарайський маяк – це 22-метрова вежа, світло від якої видно на відстані 20 км.

У с. Прелесне розташовано музей народного побуту, архітектури та дитячої творчості. Музейний комплекс знаходиться під відкритим небом. Тут є сільська хата, подвір'я XIX ст., вітряк, комора, ковальня, криниця, вулики. Вітряк привезли з Харківської області, йому майже 200 років. Дерев'яна хата покрита очеретом. У ковальні є інструменти коваля та металеві вироби.

У м. Соледар є найбільші у Європі та найчистіші у світі родовища солі.

У с. Білокузьминівка знаходиться Крейдяна скеля, віком майже 90 млн років.

У зв'язку з окупацією Донеччини військами Російської Федерації багато архітектурних споруд було зруйновано. Деякі пам'ятки історії та культури нині недосяжні – це Музей мініатюрних книг, Парк ковальських фігур та ін.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке скам'янілі дерева?
2. Коли створено Великоанадольський музей лісу?
3. Що знаходиться в Бахмуті?
4. Як називається найдавніша будівля краю?
5. Який вік Крейдяної скелі?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Вітряк або вітряний млин	– Лавра
– Вулик	– Побут
– Кам'яне дерево	– Подвір'я
– Криниця	– Покрівля
– Комора	– Садиба

Заповідник «Кам'яна Могила»

Заповідник «Кам'яна Могила» – нагромадження кам'яних плит у степу поблизу Мелітополя. Колись ці пагорби були справжніми горами і мали висоту понад 3 тис. м, зараз висота скель коливається від 50 до 100 метрів. Тут є граніт, вік якого близько 2 млрд років. Такого більше немає ніде у світі. Вершини гір називаються Витязь, Панорама, Гостра, Жаба і Південна. На вершині Гострій є дивовижний рожевий камінь. Деякі вчені вважають, що це вітар давнього бога Ареса.

У заповіднику «Кам'яна Могила» знаходяться могили скіфів, половців і русичів з війська князя Мстислава Романовича. Багато руських воїнів загинуло в цій місцевості в травні 1223 р. в битві на р. Калці під час навали татаро-монгольської орди.

Надайте відповідь на запитання:

1. Яка давня назва Кам'яних Могил?
2. Що знаходиться на вершині Гострій?
3. Що знаходиться в заповіднику «Кам'яна Могила»?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Вітар

Музей мініатюрної книги

Музей мініатюрної книги знаходиться в м. Горлівка у 35 км від Донецька. Тут зберігається понад 8 тис. таких книг, які видали більше ніж у 100 країнах світу. Найбільша книга не перевищує 100 мм, а найменша має розмір макового зерняти. Тут можна побачити книги, які створили у відкритому космосі. За допомогою мікроскопа можна роздивитись мініатюри, виконані на кінському і людському волоссі.

Надайте відповідь на запитання:

1. У якому місті знаходиться Музей мініатюрної книги?
2. Що можна побачити в Музеї мініатюрної книги?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Космос
- Мікроскоп
- Мініатюра

Свято-Успенська Святогірська лавра

Свято-Успенська Святогірська лавра є однією зі святинь українського народу. Точна дата заснування лаври невідома. За однією з версій, лавру заснували у VIII–IX ст. візантійські іноки (чернецтво), згідно з іншими даними її заснували монахи з Києво-Печерської лаври, після її розширення.

Монастир розташовано на високому крейдяному березі Сіверського Дінця. Цю місцевість називали Святими горами. У горах є крейдяні печери, а в лаврі зберігаються моці преподобного Іоана, затворника Святогірського.

Свято-Успенська Святогірська лавра та ще 30 пам'яток історії, культури і архітектури утворюють Святогірський історико-архітектурний заповідник.

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто заснував Святогірську лавру?
2. Де розташовано монастир?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Лавра	– Святиня
– Моці	– Чернецтво

Соледар

Соледар — це унікальний підземний музей із солі. Він розташований на 300-метровій глибині і створений із соляної шахти в Соледарі. Поварена сіль з цієї шахти найкраща в Європі. Екскурсія в музеї відбувається по давньому морському дну. Довжина маршруту — 700 м за

постійної температури +14°C. Тут є соляне футбольне поле, лабіринти, підземна галерея та інші фігури й споруди, виконані із солі.

У грудні 2003 р. зафіксовано рекорд, занесений до Книги рекордів Гіннеса як перше підземне повітроплавання на повітряній кулі.

Поруч з екскурсійним маршрутом знаходиться санаторій «Соляна симфонія», у якому лікують різні захворювання.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Соледар?
2. Які об'єкти знаходяться в Соледарі?
3. Який рекорд встановлено в Соледарі?
4. Як називається санаторій у Соледарі?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Галерея	– Шахта
– Повітроплавання	– Санаторій
– Повітряна куля	

Маріуполь

На території сучасного м. Маріуполь розташовувалась козацька фортеця Кальміус. Вона стала центром Кальміуської паланки Запорозької Січі. У 1769 р. татари зруйнували фортецю. На місці колишньої фортеці зараз розташовано сквер і стоїть пам'ятний знак.

Після 1778 р. в Крим почали приїжджати на поселення греки. Так Кальміус став не лише козацьким містом, а й центром грецької діаспори регіону. Нині в Маріупольському державному гуманітарному університеті діє єдина в Україні кафедра новогрецької мови.

Зараз місто — це і курорт, і великий морський порт. Пляжі міста простягаються вздовж Азовського моря на 16 км. Маріуполь — це потужний індустріальний центр регіону.

Надайте відповідь на запитання:

1. Як називається козацька фортеця, розташована в Маріуполі?
2. Як називається заклад, у якому діє єдина в Україні кафедра новогрецької мови?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Діаспора
- Сквер

Савур-могила

Савур-могила розташована поряд із м. Сніжне на кордоні Луганської та Донецької областей України. Висота Савур-могили — 277 м над рівнем моря. Є версія, що назва походить від могили козака Савура, який загинув у героїчному бою з татарами.

ЛУГАНЩИНА

Луганщина — це географічний та історико-культурний регіон України. Місто Луганськ є адміністративним, науковим, освітнім і культурним центром регіону.

Природно-заповідний фонд Луганщини має давню історію. Він включає Національний природний парк «Кремінські ліси», природні заповідники Стрільцівський степ, Провальський степ, Придінцівська заплава, Трьохізбенський степ, заказники Юнацький, Церковний ліс, такі пам'ятки природи, як Конгресів яр, Айдахська тераса, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва в с. Гостра могила, парк «Дружба».

Луганщина має багато історичних та культурних об'єктів. Серед них садиба польського дворянина К. Мсциховського, музей Б. Грінченка, Луганський авіаційно-технічний музей та ін.

Надайте відповідь на запитання:

1. Які об'єкти включає Природно-заповідний фонд Луганщини?
2. Які історичні та культурні об'єкти знаходяться на Луганщині?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Заплава

Палац Казимира Мсциховського

Палац К. Мсциховського входить до палацово-паркового ансамблю садиби вугільного промисловця К. Мсциховського. Палац знаходиться в с. Селезнівка. Замок витримано у романо-візантійському стилі.

На початку ХХ ст. це був гарний маєток, у межах якого розміщувались панський будинок, католицький храм із церковною школою. Біля маєтку розташовано доглянутий ландшафтний парк з алеями тополь, лип та зеленими коридорами. В'їзд у садибу був у вигляді арочних воріт з вежами стародавнього замку.

У часи радянської влади палацово-парковий ансамбль було повністю занедбано.

Надайте відповідь на запитання:

1. Де знаходиться Палац К. Мсциховського?
2. У якому стилі витримано замок?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Романо-візантійський стиль

Парк-музей кам'яних баб

Парк-музей кам'яних баб розташовано у дворі Луганського національного університету. Парк налічує 68 скульптур ХІ–ХІІІ ст. Висота кам'яних баб становить від 1 до 4 м, зображають вони переважно воїнів або жінок. Ставили такі скульптури давні кочові народи на своїх похоронних курганах.

Вивчення давніх скульптур дозволило історикам дізнатися багато інформації з життя і побуту кочових народів: як вони виглядали, одягалися, які зачіски носили. Кам'яні баби залишилися свідченням перебування племен половців у степах південної України.

Надайте відповідь на запитання:

1. Скільки скульптур знаходиться в Парку-музеї кам'яних баб?
2. Що дізналися історики під час вивчення древніх скульптур?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Кам'яні баби

Крейдяні кручі

Крейдяні кручі знаходяться на півночі Луганщини. Тут протікають великі річки — Євсуг та Айдар. Вздовж їх берегів тягнуться високі крейдяні пагорби. Навесні на них розквітають півонії або воронці. У нижній частині їх схилів живуть байбаки, які стали символом цієї місцевості.

Надайте відповідь на запитання:

1. Де знаходяться Крейдяні кручі?
2. Які квіти розквітають на крейдяних пагорбах?
3. Яка тварина стала символом місцевості?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Крейда

Деркульський кінний завод у Данилівці

Деркульський кінний завод у Данилівці є одним із найстаріших в Україні. Манеж для тренування молодих коней витримано в японському стилі. Сам завод засновано в 1765 р. Підприємство постачало коней в імператорську кавалерію, найкращих жеребців віддавали у стайні при царському дворі. Тренувальна кімната для скакунів називались «японський манеж», оскільки він нагадував японську парасольку. Ще однією особливістю будівлі є її глиняні півтораметрові стіни — вони захищають коней і тренерів від зимових морозів та літньої спеки.

Завод виростив багато скакунів високого міжнародного класу. Серед них є жеребець, якого звать Завзятий. У нього 22 перемоги із 42 стартів.

Надайте відповідь на запитання:

1. У якому році засновано Деркульський кінний завод?
2. Як називалася тренувальна кімната для коней?
3. Як звать відомого скакуна, вирощеного на заводі?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Жеребець
- Кавалерія
- Манеж для тренування
- Парасолька
- Стайня

Донецький кряж

Донецький кряж знаходиться на південь від долини річки Сіверський Донець. Сюди варто поїхати, щоб побачити кам'янисті степи і дику природу. Колись давно тут були гори, однак тисячі років тому природні зміни згладили гірські форми рельєфу. Місцевість перетворилась на пагорби і глибокі балки. Тут ростуть великі і малі ліси. У лісах є річки, вода в них майже крижана. Щоб побачити всю красу квітучого степу, сюди варто їхати з кінця березня до кінця червня.

Надайте відповідь на запитання:

1. Де знаходиться Донецький кряж?
2. Що росте на території Донецького кряжу?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Кряж

ХАРКІВЩИНА

Харківщина — це географічний та історико-культурний регіон України. Місто Харків є адміністративним, науковим, освітнім і культурним центром регіону. Харківщина має багату історико-культурну спадщину.

Харківщина — це батьківщина відомого художника Іллі Юхимовича Рєпіна. Тут знаходиться Художньо-меморіальний музей, названий на його честь, який об'єднує Меморіальний будинок-музей І. Ю. Рєпіна, Краєзнавчий музей і картинну галерею «Лауреати премії І. Ю. Рєпіна». В експозиції музею є роботи живописців, графіків, майстрів декоративно-ужиткового мистецтва.

Відома пам'ятка архітектури — це маєток Донець-Захаржевських-Задонських. Його витримано в стилі класицизм, автор проєкту — В. П. Стасов. До наших часів зберігся лише панський будинок.

У смт. Рокитне розташовано маєток дворянського роду Куликовських, приклад класичної архітектури. Розкішний маєток прикрашає колонада в доричному стилі.

На території Харківської області розташовані також маєток князів Святополк-Мирських, садиба поміщика Павлова, Шарівський палацово-парковий комплекс «Садиба».

Будівля Красноградської міської ради — пам'ятка архітектури ХІХ ст. Вона знаходиться в м. Красноград. Міська рада побудована в 1913 р.

У 50 кілометрах від Харкова знаходиться Інститут іоносфери України. Його створено в 1963 р. на базі науково-дослідної лабораторії кафедри «Радіоелектроніка» Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Перші експериментальні дані отримано в 1972 р. Туристи та вчені називають Інститут іоносфери «Дивом СРСР».

Одним з прикладів промислової архітектури є Веберівська дослідна станція, яка була підрозділом цукрового заводу Леопольда Кеніга в Гутах. Тут займалися селекцією сортів буряку і покращенням вирощення культур.

Ще один історико-культурний об'єкт Харківщини — парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Наталіївський». Це колишній маєток цукрових магнатів Харитоненків. Парк займає близько 50 га дубового та соснового гаю, каштанових алей, листяних дерев, чагарників тощо. У парку є будівлі, які належали родині Харитоненків — житлові будинки, водонапірна башта, манеж, в'їзні ворота і церква. Найкрасивіша будівля садиби — Спасо-Преображенський храм. Скульптурні прикраси виконані за проєктом видатного скульптора С. Т. Коньонкова.

У Харкові розташовано Кафедральний собор Успіння Пресвятої Діви Марії, побудований у 1892 р. Його окраса — вітражі, витримані в традиціях середньовічної готики, бронзові статуї та барвисті фрески.

Пам'яткою архітектури є комплекс споруд Свято-Покровського православного чоловічого монастиря. До монастирського ансамблю входять Озерянська церква, Архієрейський будинок, будівля Харківської духовної семінарії, корпус келій з трапезною.

У Харкові знаходиться двоповерховий торговий будинок, збудований за проєктом архітектора І. Гінша в 1876 р. Тут у 1898–1902 рр. жив і працював один з найвідоміших фотографів кінця ХІХ — початку ХХ ст. А. Федецький.

У Харкові на Майдані архітекторів встановлено «7 чудес Харкова» — це визначні пам'ятки міста, виконані в мініатюрі з білого мармуру. У центрі майдану розташовано Пам'ятник закоханим.

Найдавніший харківський майдан — майдан Конституції, засновано в 1659 р. Історична назва — «Ярмарковий». Навколо багато будівель, які виконані в різних архітектурних стилях. На самому майдані знаходиться Харківський історичний музей імені М. Ф. Сумцова. Прикрашає майдан скульптурна композиція «Україна, що летить».

Визначний архітектурний ансамбль — Будинок державної промисловості «Держпром». Це яскравий приклад конструктивізму початку ХХ ст. На момент будівництва це був справжній хмарочос.

На Харківщині є виняткові природні об'єкти — національні природні парки, заповідники та заказники: Дворічанський національний природний парк, Великобурлуцький степ, Крейдяні гори, Кицівська пустеля, Печенізьке водосховище, Борівський ботанічний заказник, Червонооскільське водосховище, заказник с. Кінне, дендропарк «Дружба», Оглядовий майданчик на території колишньої Балаклійської фортеці, Кварцеві піски, Солоне озеро, Царський колодязь, Українська оборонна лінія «Олексіївська фортеця», Національний природний парк «Гомільшанські ліси», Донецьке городище, Скіфське городище в урочищі Лозовий Яр, Національний природний парк «Слобожанський», Краснокутський дендропарк.

У Харкові та Харківській області багато парків, скверів, алей. Найвідоміші з них — Холодна Сквородинівська криниця, Каскад штучних ставків «Мала Швейцарія», Регіональний ландшафтний парк «Feldman esopark», Національний літературно-меморіальний музей Г. С. Сквороди, Шарівський палацово-парковий комплекс «Садиба», «Співочі тераси», парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Наталіївський», сквер «Стрілка», Журавлівський гідропарк, Олексіївський лугопарк, Саржин Яр, Ботанічний сад Харківського університету, Харківський зоопарк, Міський сад ім. Т. Г. Шевченка, Центральний парк культури та відпочинку ім. М. Горького та ін.

Надайте відповідь на запитання:

1. Який відомий художник народився на Харківщині?
2. У якому стилі витримано маєток Донець-Захаржевських?
3. Яка пам'ятка архітектури ХІХ ст. знаходиться у м. Красноград?
4. Що таке «7 чудес Харкова»?
5. У якому році засновано Майдан Конституції в Харкові?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Експозиція	– Фотограф
– Колонада	– Фреска
– Конструктивізм	– Хмарочос
– Лауреат	– Чудо
– Селекція	

Чугуїв

Чугуїв – це старовинне місто, засноване українськими козаками на західному березі річки Сіверський Донець.

Тут 24 червня 1844 р. народився художник Ілля Юхимович Ріпа, відомий під прізвиськом Репін. У 20 років він вступив до Петербурзької академії мистецтв, яку закінчив із золотою медаллю (на відмінно). Ілля Репін був близьким другом видатного українського історика Дмитра Яворницького. Найвідоміша його картина – полотно «Запорозжці пишуть листа турецькому султану». Робота над картиною тривала з 1878 по 1891 рр. Презентував картину публіці Ілля Юхимович на виставці в 1891 р. Її купив московський цар за дуже високу ціну на той час – 35 тис. руб.

З 1917 р. художник жив і працював у Фінляндії у м. Куоккала. Там він помер 29 вересня 1930 р.

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто заснував м. Чугуїв?
2. Коли народився Ілля Репін?
3. Як називається найвідоміша картина Іллі Репіна?
4. У якому році помер Ілля Репін?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Історик
- Художник

Будинок Державної промисловості

Будинок Державної промисловості — це найбільший для свого часу «хмарочос» Європи та перша висотна будівля на території колишнього СРСР. Будинок Державної промисловості розташований у Харкові на майдані Свободи. Його площа — 12 га. Будівництво споруди тривало з 1925 по 1929 рр. Більшість процесів виконано вручну, тому на будівництві працювало майже 5 тис. осіб. Держпром — коротка назва будівлі, так її називають містяни. Він увійшов до переліку найкращих досягнень сучасної архітектури. Кількість матеріалів для будівництва вражають: 1315 вагонів цементу, 3700 граніту, 9000 тонн металу.

Надайте відповідь на запитання:

1. Яка площа Будинку Державної промисловості?
2. Скільки років тривало будівництво Будинку Державної промисловості?
3. Скільки людей взяло участь у будівництві Держпрому?

Шарівка

Шарівський палац, або «Цукровий замок» — один з найкрасивіших палацово-паркових ансамблів України. У кінці XIX ст. його власником став німецький цукровий магнат Леопольд Кеніг.

Навколо палацу розташовано парк. Його площа — майже 40 га.

Поруч зі ставом можна побачити «цукрову гірку». Гірка дістала свою назву у зв'язку з тим, що барон Кеніг дуже любив свою дружину. Якось влітку вона захотіла покататись на санках і барон наказав засипати гору цукром. Так дружина змогла покататись тут із місцевими дітьми.

Також Шарівка відома липовими алеями. Улітку, коли цвіте липа, тут стоїть неймовірний аромат.

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто став власником Шарівського палацу в XIX ст.?
2. Які дерева ростуть у Шарівці?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Магнат

Ізюм

Місто Ізюм є центром Ізюмського району Харківської області. Ізюм знаходиться біля гори Кременець. Ця гора — найвища в Харківській області. Перші руські поселення з'явилися на території краю у VI ст.

Справжньою святинєю в Ізюмі є Свято-Преображенський собор. Він є однією з найдавніших кам'яних споруд міста і Слобожанщини, яка дійшла до нас з козацьких часів. Собор збудований за кошти козацьких полковників Ізюмського полку в 1682 р. і витримано в стилі українського бароко. Над ним працювали майстри, які пізніше зводили Покровський собор у Харкові, храми в Ніжині та Батурині. Собор побудований майже одночасно з фортецею і був складовою оборонних споруд. З часом навколо нього сформувався архітектурний ансамбль центру міста.

Надайте відповідь на запитання:

1. Як називається найвища гора в Харківській області?
2. У якому році збудовано Свято-Преображенський собор?
3. У якому стилі витримано Свято-Преображенський собор?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Українське бароко

Пархомівський музей

Пархомівський музей розташований в с. Пархомівка. Це один з найкращих сільських музеїв України, його колекція налічує більше 3 тис. експонатів. Тут є унікальне зібрання живопису і графіки XVIII–XX ст., стародавні ікони, роботи видатних художників І. Рєпіна, С. Васильківського, І. Айвазовського, Т. Шевченка, М. Врубеля, І. Шишкіна, К. Брюллова, В. Кандинського, К. Малевича, К. Піссаро та ін. Особливе місце в колекції посідають твори західноєвропейських майстрів живопису і графіки Рембрандта, П. Гогена, А. ван Дейка, Е. Мане. Музей володіє двома уні-

кальними роботами П. Пікассо. Експонати музею неодноразово виставлялися в Європі, зокрема в Дрезденській картинній галереї та в музеї Боде (Берлін).

Надайте відповідь на запитання:

1. Скільки експонатів налічує колекція Пархомівського музею?
2. Роботи яких західноєвропейських майстрів живопису і графіки є в музеї?

Село Сквородинівка

У с. Сквородинівка розташовано Національний літературний музей-заповідник Григорія Савича Сквороди.

Г. Скворода — видатний український просвітник, богослов, мандрівний філософ і поет XVIII ст. До складу музею входять будинок-музей і затишний парк-сад на березі ставка. На вході в парк знаходиться могила поета. На важкій гранітній брилі нанесено напис: «Світ ловив мене, але не впіймав». Такий напис заповідав виконати сам філософ.

Г. Скворода навчався в Києво-Могилянській академії. Його переслідувала світська та духовна влада, тому він обрав життя-мандрівку. У своїх мандрах просвітник ніколи не розлучався з Біблією, сопілкою і своїми філософськими роздумами. Слава про Г. Сквороду швидко поширилась, його хотіли бачити і чути по усій Україні.

Творчість та спосіб життя Г. С. Сквороди значно вплинула на сучасників і подальші покоління. Його називали українським Сократом.

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто такий Г. Скворода?
2. Де навчався Г. Скворода?
3. Як ще називали Г. Сквороду?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Богослов	– Сопілка
– Просвітник	– Філософ

СУМЩИНА

Сумщина — географічний та історико-культурний регіон України. Місто Суми є адміністративним, науковим, освітнім і культурним центром регіону.

Сумщина має багату історико-культурну спадщину, яка налічує 1,5 тис. пам'яток історії, 780 пам'яток археології, 102 пам'ятники монументального мистецтва та 373 пам'ятки архітектури.

На території Сумщини є садово-паркові архітектурні ансамблі — Суми, Хотінь, Кияниця, Куянівка, Бочечки, Волокитине. Особливу духовну та культурну цінність становлять монастирські ансамблі — Мовчанський, Софроніївський, Глинський.

На Сумщині діють Національний державний історико-архітектурний заповідник «Глухів», Державний історико-культурний заповідник у м. Путивлі та Державний історико-культурний заповідник «Посулля».

Природно-заповідний фонд області налічує 223 об'єкти. Це, зокрема, природний заповідник «Михайлівська цілина» Національної академії наук України, парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Тростянецький», Яблуня-колонія — ботанічна пам'ятка природи в м. Кролевець, Національний природний парк «Деснянсько-Старогутський», Середньосеймський заказник та ін. Тут ростуть рослини, занесені до Червоної книги України.

Поблизу м. Ромни знаходиться всесвітньовідома геологотектонічна пам'ятка гора Золотуха. У Лебединському районі можна відвідати пам'ятку льодовикового періоду — озеро Шелехівське.

Надайте відповідь на запитання:

1. Які монастирські ансамблі є на території Сумщини?
2. Як називається пам'ятка поблизу м. Ромни?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Льодовиковий період

Свято-Воскресенська церква в Сумах

Свято-Воскресенська церква — це найстаріша будівля м. Сум. Розпочав будівництво полковник Г. Кондратьєв, у 1702 р. завершив його син — полковник А. Кондратьєв. Церква будувалась як оборонна споруда, яка могла витримати тривалу облогу.

Церква є усипальницею родини Кондратьєвих. За легендою, у стінах храму полковник замурував свою сестру Марію, яка виявилась отаманом злодіїв та розбишак, які грабували мешканців міста. Під час обстеження храмових мурів і підземель знайдено підземні ходи, що вели до р. Псел. Тут виявлені рештки жіночого тіла.

Надайте відповідь на запитання:

1. У якому місті розташована Святовоскресенська церква?
2. Хто розпочав будівництво церкви?
3. Хто завершив будівництво церкви?
4. Що знайшли в храмовому мурі?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Злодій

Конотоп

Конотоп — це славетне місто, під яким відбулась битва між козацькими та московськими військами. Успішна оборона Конотопу дозволила гетьманові І. Виговському зібрати 50 000 військо. До його складу входили козаки і наймані війська — серби, поляки, німці, татари.

24 червня 1659 р. об'єднане козацьке військо вирушило до Конотопу, дорогою розбивши великий московський загін, і підійшли до р. Соснівка. Тут відбулась основна частина битви.

Під Конотопом козацьке військо під командуванням уже згаданого І. Виговського 7–9 липня 1659 р. здобуло перемогу над московськими військами.

Загиблих козаків поховали в одній братській могилі, а на її місці збудували козацьку церкву. Сьогодні це Конотопський Вознесенський кафедральний собор.

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто очолював козацьке військо?
2. Хто входив до складу гетьманського війська?
3. Як називалась річка, біля якої козацьке військо розбило загін московських військ?
4. Коли відбулась битва під Конотопом?
5. Що збудували на місці братської могили?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Братська могила
- Стратегічний

Трьох-Анастасіївська церква в Глухові

Глухів — одне з найдавніших міст України. Перша згадка про нього датується 1152 роком. У період з 1708 по 1764 рр. місто було столицею Гетьманщини і резиденцією гетьманів І. Скоропадського, Д. Апостола, К. Розумовського.

У Глухові в 1717 р. споруджено Трьох-Анастасіївську муровану церкву коштом А. Скоропадської, дружини гетьмана І. Скоропадського. Церкву споруджено за взірцем Іллінської церкви — усипальниці гетьмана Б. Хмельницького в Суботіві. У ХІХ ст. церкву закрили. У 1893 р. власники цукрових заводів брати Микола та Федір Терещенки поряд зі старою церквою побудували нову. Архітектура нового храму за своїми формами нагадує Володимирський собор у Києві.

Існує легенда, що П. Полуботок незадовго до своєї смерті переправив значну частину гетьманських скарбів до Англії, а іншу частину заховав у Глухові.

Надайте відповідь на запитання:

1. Коли було споруджено Трьох-Анастасіївську церкву?
2. Хто побудував нову церкву в 1893 р.?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Скарб

Група Посульських курганів

Значну частину скіфських пам'яток, які оточують м. Ромни, можна виокремити в Посульську групу. На думку археологів, більшість згаданих курганів створено в VI–V ст. до н. е.

Особливе місце серед курганів Посулля належить скіфському некрополю поблизу с. Пустовійтівки. На початку XX ст. тут налічувалось понад 600 курганів.

Нині їх залишилось приблизно 250, найбільшим є «Стара Могила» висотою 21 м. Своєю величчю та розмірами Посульські кургани не поступаються царським зі степового Причорномор'я.

Надайте відповідь на запитання:

1. Де знаходиться група Посульських курганів?
2. Скільки нині залишилось курганів?
3. Як називається найбільший курган?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Велич
- Некрополь

ЧЕРНІГІВЩИНА

Чернігівщина — географічний та історико-культурний регіон України. Місто Чернігів є адміністративним, науковим, освітнім і культурним центром регіону. Чернігівщина має багату історико-культурну спадщину.

Чернігів — це місто на півночі України і обласний центр Чернігівської області. Його історія починається в VII ст. й налічує понад 1300 років. Упродовж епохи середньовіччя та Відродження місто було одним з головних осередків політико-економічного та соціально-культурного життя сучасної території українців.

На Чернігівщині знаходяться природно-заповідні об'єкти: Державний дендропарк «Тростянець», Менський зоопарк, Ічнянський національний природний парк, Міжріччинський регіональний ландшафт-

тний парк, Мезинський національний природний парк, Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина», Ніжинський регіональний ландшафтний парк, парк природи «Беремицьке», Ботанічна пам'ятка природи «Старовинна ялинова алея», Ботанічна пам'ятка природи «Багато-віковий дуб», Парк садиби Галаганів.

На території краю знаходиться велика кількість історико-архітектурних об'єктів: Будинок В. Л. Кочубея (м. Батурин), Палац гетьмана Кирила Розумовського (м. Батурин), Садиба Катериничів (м. Бобровиця), Палац і Парк «Качанівка» (с. Качанівка), Комплекс Ніжинського музею (м. Ніжин), Кам'яниця Полуботка (сmt Любеч), Садиба Михайлівська церква (с. Мостище), Палац Галаганів (с. Сокиринці), Чернігівський колегіум (м. Чернігів) та ін.

Духовними святинями краю є церкви та монастирі. Це Воскресенська церква-усипальня Кирила Розумовського (м. Батурин), Собор Різдва Богородиці (сmt Козелець), Миколаївська церква (сmt Козелець), Церква Покрови Богородиці (с. Жукля), Миколаївський собор (м. Ніжин), Введенський монастир (м. Ніжин), Спасо-Преображенський монастир (м. Новгород-Сіверський), Микільська церква (м. Новгород-Сіверський), Спасо-Преображенський собор (м. Прилуки), Миколаївська церква (м. Прилуки) та ін.

Надайте відповідь на запитання:

1. Які історико-архітектурні об'єкти розташовані на Чернігівщині?
2. Які духовні святині є на території краю?

Сосниця

Селище міського типу Сосниця розташоване на берегах Десни. Це батьківщина видатного українського письменника та кінорежисера Олександра Довженка. Тут розташований літературно-меморіальний музей, присвячений відомому діячу кіно.

Олександр Довженко започаткував самобутній напрям, який визначають як «українське поетичне кіно».

Фільм Довженка «Земля» входить до 12 найвизначніших кінострічок усіх часів та народів. Після смерті режисера, у 1964 р. його дружина, режисерка Юлія Солнцева, знімала тут фільм за одним із найвідоміших творів свого чоловіка «Зачарована Десна».

Надайте відповідь на запитання:

1. Як називався напрям, який започаткував Олександр Довженко?
2. Які фільми Довженка знаєте Ви?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Кінорежисер	– Письменник
– Кінострічка	– Самобутній

Успенський Єлецький монастир у Чернігові

Успенський Єлецький монастир є однією з найстаріших будівель не лише на Чернігівщині, а й в Україні загалом. Монастир заснував князь Святослав у другій половині XI ст. За однією з легенд, назва монастиря походить від ікони Божої Матері, яка 3 лютого 1060 р. дивним чином з'явилась на одній із ялин. Саме на цьому місці, за наказом князя, і заклали монастир, згодом навколо нього збудували монастирський комплекс. Найвизначнішою пам'яткою вважається Успенський собор XII ст. За переказом, у монастирі у 1069 р. певний час перебував А. Печерський, «батько» українського чернецтва.

Надайте відповідь на запитання:

1. З якого століття починається історія Чернігова?
2. Як називається одна з найстаріших будівель Чернігівщини?
3. Хто перебував в Успенському соборі в 1069 р.?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Епоха
- Переказ

Михайлівська церква (Юр'єва божниця) в Остері

Місто Остер розташоване на лівому березі річки Десни. Перше укріплення на цьому місці збудовано ще за часів князя Володимира Великого, тоді місто називали «Град на Вострі».

Михайлівська церква — це пам'ятка давньоруської архітектури XI ст. Вона знаходиться на високому пагорбі при в'їзді в місто Остер. Храм побудував Володимир Мономах у 1098 р. як церкву княжого замку. У XII ст. за бажанням князя Ю. Долгорукого храм прикрасили фресковими розписами, які подібні до фресок Софійського собору в Києві. Це єдина пам'ятка переяславської монументальної архітектури, яка дійшла до наших часів.

Надайте відповідь на запитання:

1. Як раніше називали місто Остер?
2. Хто побудував Михайлівську церкву?
3. У якому році побудовано Михайлівську церкву?

Седнів

Сьогодні Седнів — селище міського типу Чернігівської області України. Місто розташоване на р. Снов. Седнів згадується в давньоруських літописах у 1068 р. як місто-фортеця Сновськ. Це була добре укріплена оборонна споруда Київської Русі.

Подальша історія Седнева тісно пов'язана з козацьким родом Лизогубів. У садибі братів Лизогубів гостювали відомі художники і письменники, серед яких можна згадати Л. Глібова і Т. Шевченка.

У 1904 р. в Седневі встановлено один з перших в Україні пам'ятників Т. Шевченку.

Коштом Лизогубів збудовано Воскресенську церкву. Тут, в усипальниці під храмом, виявлено кілька десятків поховань представників козацького роду Лизогубів. Залишки дістали назву «мумії Лизогубів», оскільки збереглись у надзвичайно гарному стані завдяки мікроклімату в усипальниці.

У Седневі є ще одна церква — Святого Георгія. Це дерев'яний храм, збудований у XVIII ст. Тут місцеве козацтво освячувало зброю перед військовими походами, у цій же церкві відбувались зйомки фільму «Вій» за твором М. Гоголя.

Дайте відповідь на запитання:

1. У якому році місто Седнів згадується у літописах?
2. Хто з відомих людей гостював у садибі Лизогубів?

3. У якому році у Седневі було встановлено пам'ятник Тарасу Шевченку?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Літопис
- Рід

Батурин

Місто Батурин засновано на початку XVII ст. Воно відіграло значну роль в історії України. Батурин був резиденцією гетьманів Лівобережної України Д. Многогрішного, І. Самойловича, І. Мазепи, П. Орлика, К. Розумовського.

У Батурині в 1993 р. створено Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця». На території заповідника знаходиться палац гетьмана К. Розумовського. Його будівництво здійснювали відомі архітектори — італієць А. Рінальді і шотландець Ч. Камерон. Також тут розташовано будинок генерального судді Кочубея, у якому до 1700 р. проводив свої засідання Генеральний військовий суд.

У заповіднику є музей археології Батурина і цитадель Батуринської фортеці. На її території розташовано замкову дерев'яну церкву Воскресіння Господнього. Це усипальниця героїв оборони Батурина 1708 р. Тоді московські війська знищили храми, оборонців міста і мирне населення.

Надайте відповідь на запитання:

1. Коли засновано м. Батурин?
2. Що створено в 1993 р. в Батурині?
3. Що відбулося в 1708 р.?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Цитадель

Полтавщина — географічний та історико-культурний регіон України. Місто Полтава — адміністративний, освітній та культурний центр регіону.

Іванова гора — це історичний центр Полтави. Центральний майдан має форму кільця. Тут знаходиться Корпусний сад із монументом Слави.

У місті є Полтавський краєзнавчий музей. Його витримано в стилі модерн з елементами українського народного стилю. У музеї зберігається більше 300 тис. експонатів, у залах і сховищах — давньоєгипетська колекція, твори античного та східного мистецтва, козацькі реліквії.

Успенський собор був першим мурованим храмом у Полтаві. Збудований на кошти Полтавського полку і витриманий у стилі козацького бароко. Давня козацька церква у 1934 р. була знищена комуністичною владою, залишилась лише 44-метрова дзвіниця. Після відновлення незалежності України знищену святиню відбудували.

У Полтаві є незвичайний і оригінальний пам'ятник полтавській галушці, який став справжнім символом міста.

У Полтаві та Полтавській області розташовані об'єкти архітектурної культурної спадщини: Хрестовоздвиженський монастир, Селянський земельний банк (зараз Служба безпеки України), Музей-садиба Котляревського, музей «Поле Полтавської битви», Музей дальньої авіації, музей Панаса Мирного, Поле Сорочинського ярмарку, Національний музей українського гончарства, Музей-заповідник Миколи Яголя, Кочубеївські дуби, Природний парк «Пирятинський», ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Бузковий гай» та ін.

У Полтавському художньому музеї зберігається колекція західноєвропейського живопису, яка включає унікальні твори Дж. Тьєполо, П. Рубенса, М. де Гондекутера, А. ван Остаде, Е. Віже-Лебрени, К. Петерса.

Надайте відповідь на запитання:

1. Як називається історичний центр Полтави?
2. У формі якої фігури збудовано Центральний майдан?
3. У якому стилі витримано Полтавський краєзнавчий музей?
4. Як називається перший мурований храм у Полтаві?
5. Що є символом Полтави?

6. Про які об'єкти культурної спадщини Полтавщини Ви дізналися?
7. Картини яких художників зберігаються в Полтавському художньому музеї?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Модерн	– Галушка
– Реліквія	– Символ

Гадяч

Місто Гадяч засноване у X ст. Найбільший розквіт міста припав на період з 1663 по 1668 рр. за часів гетьмана І. Брюховецького. У цей період Гадяч був гетьманською столицею. Гадяч — культурне, поетичне місто і один з найбільших полкових центрів України. Тут народились письменник та громадський діяч М. Драгоманов та його сестра, письменниця Олена Пчілка. У Гадячі писала свої твори видатна поетеса Леся Українка.

Гадяцький полк брав участь в усіх війнах, які велись на території України у XVII–XVIII ст.

У Гадячі народився Г. Грабянка — український козацький полковник і літописець. Він написав «Літопис гадяцького полковника Григорія Грабянки», у якому відображено історію України від давніх часів до 1709 р.

Надайте відповідь на запитання:

1. Коли було засноване місто Гадяч?
2. Який видатний письменник народився в Гадячі?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Поезія
- Поет

Селище Опішня

Селище міського типу Опішня розташоване за 40 кілометрів від Полтави. Опішня — гончарна столиця України, яку називають «україн-

ським Римом». У селищі з давніх часів виготовляли опішнянські керамічні миски, кухлі, глечики, макітри, куманці та барильця, які славились в усьому світі. Місцеві мешканці стверджують, що саме їхні майстри вигадали глиняні баранці та свистунці.

Перша згадка про Опішню датується XII ст. На його території знайдено давнє скіфське городище Кардашів Вал (IV–III ст. до н. е.) і слов'янське городище роменської культури (VIII ст.).

У XVI–XVII ст. Опішня була козацьким форпостом. У цей час під містечком збудовано мережу підземних ходів.

Нині Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішні володіє найбільшою в Україні колекцією творів народних майстрів-гончарів та художників-керамістів. Колекція налічує десятки тисяч експонатів, частина яких розміщена на подвір'ї музею — Гончарному етнопарку. Тут можна власноруч виготовити свій глиняний витвір.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що виготовляли в Опішні?
2. Які давні городища знайдені на території Опішні?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Баранець	– Кухоль
– Барильце	– Макітра
– Глек або глечик	– Свистунець або свистун
– Куманець або куман	

Сорочинський ярмарок

У с. Великі Сорочинці на Полтавщині щороку в серпні відбувається найбільший та найвідоміший ярмарок в Україні — Сорочинський ярмарок. Сорочинці — ярмаркова столиця України.

У Великих Сорочинцях у 1809 р. народився видатний український письменник М. В. Гоголь. Він прославив і Сорочинці, і місцевий ярмарок у своїх знаменитих творах «Вечори на хуторі поблизу Диканьки» та «Сорочинський ярмарок».

На Сорочинському ярмарку є величезний вибір товарів. Тут століттями бережуться ярмаркові традиції з неймовірними та колоритними історіями.

Тут можна відвідати музей М. Гоголя, який розташований в будинку, де народився письменник. Серед експонатів музею є посмертна маска Гоголя та його циліндр.

У Сорочинцях є Спасо-Преображенська церква. Вона витримана в стилі козацького бароко в першій половині XVIII ст. У ній зберігся унікальний дерев'яний різьблений іконостас, ширина якого становить 20 м, а висота — 17 м.

Надайте відповідь на запитання:

1. Як називається найвідоміший ярмарок в Україні?
2. Який видатний український письменник народився у Великих Сорочинцях?
3. У яких творах прославлений Сорочинський ярмарок?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Колорит	– Циліндр (одяг)
– Посмертна маска	– Ярмарок

Садиба Івана Котляревського

Садиба Івана Котляревського знаходиться в Полтаві поряд з Успенським кафедральним собором. Її відтворили у 1969 р. за ескізом Т. Шевченка, який виконано в 1845 р. Тут проживало кілька поколінь Котляревських.

Іван Петрович Котляревський — український письменник, військовий, класик нової української літератури, громадський діяч. Його поема «Енеїда» (1798) написана народною мовою, яка стала основою нової української літератури. І. Котляревський зробив вагомий внесок у становлення сучасної української літературної мови.

Котляревський прожив у Полтаві практично все життя. Тут він народився в 1769 р., здобув освіту, очолював театр. У Полтаві І. Котляревський написав легендарну «Енеїду» та «Наталку Полтавку». Тут бували Т. Шевченко, М. Гоголь, Леся Українка, Панас Мирний, Марко Кропивницький, Марія Заньковецька та багато інших видатних українців.

Надайте відповідь на запитання:

1. Де знаходиться садиба Івана Котляревського?
2. Хто такий І. П. Котляревський?

3. Яка праця Котляревського стала основою нової української літератури?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Громадський діяч	– Класик
– Ескіз	– Покоління

Диканька

Диканька – селище міського типу в Полтавській області. У Диканьці є Свято-Миколаївська та Свято-Троїцька церкви.

До Свято-Миколаївської церкви ходила мати М. Гоголя – Марія Іванівна.

Свято-Троїцьку церкву розписував коваль Вакула, про якого йдеться у творі Миколи Гоголя «Вечори на хуторі поблизу Диканьки».

У Диканьці є надзвичайно гарний Бузковий гай, створений на території колишнього кар'єру. Його площа становить 2 га, а глибина – до 5 м. Гай засаджено різними сортами бузку, привезеними з усього світу. Тут ростуть Кочубеївські дуби, висота яких – 20–22 м.

У Диканьці М. Гоголь записував історії, бував на вечорницях, весіллях, ярмарках. Тут він черпав насагу для творчості, вивчав мову, звичаї, обряди і традиції свого народу, які знайшли відображення у його творах.

Надайте відповідь на запитання:

1. Як називається церква, яку розписував коваль Вакула?
2. Як називається гай у Диканьці?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Коваль

ДНІПРОВЩИНА

Дніпровщина – географічний та історико-культурний регіон України. Місто Дніпро є адміністративним і культурним центром регіону.

На території міста та області розташовані об'єкти архітектурної спадщини. Серед них – Криворізький міський історико-краєзнавчий

музей, Технічний музей ретроавтомобілів «Машини часу», музей «Громадянський подвиг Дніпропетровщини в подіях АТО», Дніпропетровський театр опери та балету, римсько-католицька церква Святого Йосифа, Римо-Католицький костел святого Михаїла, Дніпропетровський національний історичний музей ім. Д. І. Яворницького, Дніпропетровський академічний театр драми та комедії, пам'ятник Нестору Махну та ін.

Надайте відповідь на запитання:

1. Яке місто є центром Дніпровщини?
2. Які об'єкти архітектурної спадщини знаходяться на Дніпровщині?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Драма
- Комедія
- Ретро

Петриківський розпис

Петриківський розпис — українське декоративно-орнаментальне народне малярство. Воно сформувалося на Дніпровщині в селищі Петриківка, звідки й походить назва цього виду мистецтва. Його неповторний рослинний орнамент став візитівкою України.

Петриківський розпис внесено до списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО (Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, англ. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO).

Окремі речі з візерунком у стилі петриківського розпису збереглися ще з XVIII ст.

У Петриківці є декілька музеїв-садиб відомих майстрів розпису та 120-метровий розписаний паркан. У селищі встановлено монумент, на якому зображено витончену квітку «цибульку» з офіційного логотипа Петриківки.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Петриківський розпис?
2. Де сформувався Петриківський розпис?
3. Який офіційний логотип Петриківки?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Візерунок	– Логотип
– Візитівка	– Розпис
– Декоративно-ужиткове
малярство	– ЮНЕСКО

Троїцький собор

Троїцький собор збудовано в колишньому козацькому місті Новоселиця. У 1773 р. за ініціативи полковника А. Головатого та за підтримки козаків прийнято рішення про спорудження нового православного храму. Будував храм народний майстер Я. Погребняк без жодного залізного цвяха, сама будівля витримана в стилі українського бароко.

Троїцький собор належить до 100 найкращих дерев'яних споруд світу і внесений до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Троїцький собор неодноразово намагалися знищити німецькі війська під час Другої світової війни та радянська влада. Проте собор вистояв і залишається святинею українського народу.

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто збудував Троїцький собор?
2. До якого списку внесений Троїцький собор?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Цвях

Дніпровський аерокосмічний музей

Дніпровський аерокосмічний музей — єдиний в Україні ракетно-космічний музей. Він знаходиться в м. Дніпро. Заклад дозволяє ознайомитись з ракетно-космічною технікою, побачити справжні космічні станції, космічний супутник в оригінальному розмірі.

У музеї є різні агрегати, які входять до складу ракетних комплексів, бойові ракети довжиною до 30 м. Окремий розділ присвячений історії української космонавтики, досягненням учених та конструкторів.

Надайте відповідь на запитання:

1. Де знаходиться Дніпровський аерокосмічний музей?
2. Що можна побачити в Дніпровському аерокосмічному музеї?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Конструктор	– Космонавтика
– Космічний супутник	– Ракета

Каскадний водоспад «Червоні камені»

Каскадний водоспад «Червоні камені» — одне з найкрасивіших місць Дніпровщини. Водоспад складається з каскадів, висота яких сягає 1,5 м, порогів і гранітних «ванн». Навесні потоки водоспаду найповноводніші, неподалік водоспаду розташовано мальовниче озеро.

Свою назву водоспад дістав у зв'язку з червоним відтінком гранітів, які він омиває своїми водами. Раніше тут розташовувався завод, на якому дробили каміння. Добутий граніт використовували для спорудження та оздоблення багатьох архітектурних об'єктів.

Надайте відповідь на запитання:

1. Чому водоспад «Червоні камені» дістав таку назву?
2. Для чого використовували граніт?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Завод
- Каскад

Жовті Води

Жовті Води — місто в Дніпропетровській області. Жовті Води — центр уранової промисловості України.

Жовті Води відіграли важливу роль під час Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр. Тут 16 травня 1648 р. здобуло перемогу військо гетьмана Богдана Хмельницького над поляками, ця перемога значно вплинула на визвольну війну українського народу.

Неподалік від залізничної станції Жовті Води є могила, яку називають Богдановою. Історики вважають, що тут був командний пункт Б. Хмельницького.

Біля станції Савро стоїть могила, у якій поховано усіх, хто загинув у битві під Жовтими Водами. За народними переказами, козаки наносили сюди землю у своїх шапках.

У 1998 р. відкрито пам'ятник на честь 350-річчя перемоги в битві на Жовтих Водах.

Надайте відповідь на запитання:

1. У якій події Жовті Води відіграли важливу роль?
2. У якому році відкрито пам'ятник на честь 350-річчя перемоги в битві на Жовтих Водах?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Залізниця
- Залізнична станція
- Промисловість

КРОПИВНИЧЧИНА

Кропивниччина (Кіровоградська обл.) – географічний та історико-культурний регіон України. Місто Кропивницький є адміністративним і культурним центром регіону.

Природною окрасою Кропивниччини є лісові насадження, 400-літні дуби, цілющі джерела, річки, водосховища. Природно-рекреаційний потенціал включає заповідники «Хутір Надія», «Карпенків край», Чорний ліс, дендропарк «Веселі Боровеньки».

На території Кропивниччини розташовано Спасо-Преображенський собор та Кафедральний собор Свято-Різдва Пресвятої Богородиці – грецька церква XVIII ст. Церква Покрови Пресвятої Богородиці витримана в XIX ст. в неоруському архітектурному стилі.

Тут є залишки Фортеці святої Єлизавети, оборонної споруди XVIII ст.

Комплекс будівель військового містечка XIX ст. охоплює палац, штаб, кавалерійське юнкерське училище та зимовий манеж з кавалерійським палацом та місцем для стрільби.

Велика хоральна синагога — культова будівля ХІХ ст. При синагозі діють історичний музей «Євреї Єлисаветграду» та єврейський музично-драматичний театр «Тхія».

На Кропивниччині розташовано Художньо-меморіальний музей О. Осмьоркіна. Будівлю споруджено в ХІХ ст. в неоруському стилі. У ньому жив видатний художник ХХ ст. О. Осмьоркін. Будинок Барського — архітектурна пам'ятка в стилі модерн, збудована в 1900 р., нині це приміщення краєзнавчого музею.

Комплекс лікарні Святої Анни Червоного Хреста збудовано в ХІХ ст. і витримано в стилі модерн.

Будівля Музично-драматичного театру ім. М. Л. Кропивницького — перший професійний український театр ХІХ–ХХ ст.

Надайте відповідь на запитання:

1. У якому стилі витримана Церква Покрови Пресвятої Богородиці?
2. Який видатний художник ХХ ст. жив на Кропивниччині?
3. У якому стилі витримано комплекс лікарні Святої Анни?
4. Як називається перший професійний український театр ХІХ–ХХ ст.?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Водосховище
- Джерело
- Синагога

Чорноліський ландшафтний заказник

Чорноліський ландшафтний заказник знаходиться в Кіровоградській області. Заказник відомий своїм «Чорним лісом» — великим лісовим масивом. Тут ростуть найбільші дубові масиви в Україні, їхній вік — більше 400 років. У ХVІ–ХVІІ ст. тут пролягав Чорний шлях, яким татари здійснювали набіги на українські землі. У ХVІІІ ст. в цій місцевості мешкали козаки.

Посеред «Чорного лісу» розташовано озеро Берестувате, яке ще називають Чорним озером. Уся його поверхня вкрита водяними лілями. Учені і нині не змогли виміряти глибину озера. Цілий рік вода в ньому холодна, навіть крижана. На Чорному озері є плаваючі острови — невеликі ділянки суші із травою та деревами, які постійно змінюють своє розташування. На них квітнуть орхідеї.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке «Чорний ліс»?
2. Як називається озеро, яке знаходиться в «Чорному лісі»?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Крижаний

Веселі Боковеньки

Веселі Боковеньки — дендрологічний парк, розташований біля с. Веселі Боковеньки. Парк засновано в 1893 р. за проєктом українсько-го художника-пейзажиста І. В. Владиславського-Падалки. Назву цій місцевості дали чумаки, які щоразу, коли зупинялись тут на відпочинок, вечеряли і весело сміялись.

На берегах р. Боковенька посаджено близько 250 різних видів деревно-чагарникових порід. Тут ростуть болотистий кипарис, унікальні породи горіхів, кленів, липи, залізне та тюльпанове дерево.

Надайте відповідь на запитання:

1. У якому році засновано дендрологічний парк Веселі Боковеньки?
2. Хто дав назву місцевості?
3. Які рослини ростуть у парку Веселі Боковеньки?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Чумацтво

Музей ракетних військ стратегічного призначення

Музей ракетних військ розташований неподалік від смт Побузьке. Він — єдиний у Європі музей на території реально діючої за часів Холодної війни секретної бази ракетних військ. Музей засновано у 2001 р.

Тут, у шахтах, розміщувались міжконтинентальні балістичні ракети, здатні долетіти на інший континент. У командному пункті музею знаходяться засоби, які могли б розпочати Третю світову війну.

Після підписання угоди про без'ядерний статус України на території бази створили музей. Тут можна побачити двигуни міжконтинентальних ракет, величезні машини-напівпричепи, якими перевозили ракети, ракетну техніку, механізми і навіть боєголовки. Цікавою є підземна частина музею, з командним пунктом для запуску ракет.

Надайте відповідь на запитання:

1. У якому році засновано Музей ракетних військ?
2. Що можна побачити в Музеї ракетних військ?
3. Що створили на території бази?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Холодна війна	– Боєголовка
– Балістичні ракети	– Континент
– Без'ядерний статус	

Хутір Надія

«Хутір Надія» — це музей-заповідник Івана Тобілевича (Карпенка-Карого), відомого класика української драматургії, ушавленого актора і театрального діяча. Садибу в 1871 р. збудував його батько — К. Тобілевич.

Свою назву хутір дістав від імені першої дружини Карпенка-Карого — Н. Тарковської. Серед нащадків її роду є відомий кінорежисер А. Тарковський.

З тих часів збереглися батькова хата і стара чумацька крамниця. Тут з 1886 до 1907 р. Карпенко-Карий написав 11 з 18 п'єс, які увійшли в золотий фонд національної класичної драматургії.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке «Хутір Надія»?
2. Хто такий Іван Тобілевич (Карпенко-Карий)?
3. Хто збудував садибу?
4. Звідки хутір дістав свою назву?
5. Скільки п'єс написав Карпенко-Карий у хуторі Надія?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Драматургія

ЧЕРКАЩИНА

Черкащина — географічний та історико-культурний регіон України. Місто Черкаси є адміністративним, науковим, освітнім і культурним центром регіону.

На території Черкащини знаходиться багато сакральних культурних об'єктів різних конфесій: Іллінська церква, Буддійський храм «Білий Лотос», Вознесенська церква, Козацька церква Покрови Пресвятої Богородиці, Костел Успіння Богородиці, Лебединський жіночий монастир, Могила Раббі Нахмана, Монастир Василіанів, Свято-Троїцький Мотронинський монастир, Римо-Католицький костел, Свято-Вознесенська церква, Свято-Дмитріївська церква, Свято-Миколаївський собор, Свято-Михайлівський кафедральний собор та багато інших.

Серед природних туристичних об'єктів на особливу увагу заслуговують Буцький каньон, водоспад «Вир», Геологічна та гідронімічна ділянка «Залізні ворота», джерело «Живун», Дуб з Вільхою, Дуб Максима Залізняка, Королівська Криниця, Свячена Криничка, курган Семидубова гора, урочища «Громова вода», «Калиновий куш», «Карлсбад», «Шаєва гора» лісовий масив Холодний Яр та ін.

Історичну та культурну цінність мають «Змієві Вали», Тарасова Гора (Чернеча гора), Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка», Буцька гідроелектростанція, Замкова Гора, Замчище, резиденція Богдана Хмельницького, Мисливський палац графа Шувалова, палац Даховських, садиба князів Лопухіних-Демидових, Стоянка мисливців на мамонтів, Трипільське поселення.

Надайте відповідь на запитання:

1. Які Ви знаєте сакральні культурні об'єкти Черкащини?
2. Які об'єкти Черкащини мають історичну та культурну цінність?

Суботів

Суботів — село у Черкаській області. Суботів був родовим хутором родини Хмельницьких. Згодом тут знаходилась приватна резиден-

ція гетьмана Б. Хмельницького. У 1653 р. коштом гетьмана збудовано Іллінську церкву, яка стала родовою усипальницею Хмельницьких. У 1657 р. тут поховано видатного гетьмана Б. Хмельницького.

Церква могла слугувати і оборонним пунктом. У її двометрових стінах є бійниці для гармат та рушниць.

У 1647 р. на хутір Суботів було здійснено напад. Сина Хмельницького побили, а його дружину викрали. Це стало поштовхом до початку боротьби зі шляхтою. Б. Хмельницький прибув на Січ і розпочав підготовку до повстання. На початку лютого 1648 р. на козацькій раді його обрали гетьманом. Навесні 1648 р. українська армія під командуванням гетьмана Б. Хмельницького завдала нищівної поразки польським військам у битві під Жовтими Водами. Так почалася одна з найяскравіших сторінок української історії – Визвольна війна 1648–1657 рр.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Суботів?
2. Яка церква стала родовою усипальницею Хмельницьких?
3. У якому році Б. Хмельницького обрали гетьманом?
4. У якому році відбулась битва під Жовтими Водами?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Хутір

Красенівка

У с. Красенівка 26 вересня 1871 р. народився український спортсмен-борець Іван Піддубний. І. Піддубний у 1905–1909 рр. був чемпіоном світу з боротьби, 25 років поспіль він залишався непереможним борцем у світі. Його називали «чемпіоном чемпіонів». Видатному українцю стоячи аплодували цілі континенти! Піддубний щиро любив Україну. Наприкінці життя він переїхав до міста Єйськ на Кубань, де і помер 5 серпня 1949 року.

У с. Красенівка стоїть пам'ятник і відкрито музей непереможному українцю, який прославив на весь світ Україну і своє рідне село.

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто такий Іван Піддубний?
2. Коли народився Іван Піддубний?
3. Що відкрили в с. Красенівка на честь непереможного українця?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Чемпіон

Канів

У м. Канів на Чернечій горі знаходиться святиня українського народу — могила Т. Г. Шевченка. Шевченко помер у Петербурзі, де і був похований. За стараннями Г. Честахівського, тіло Т. Шевченка перевезено до Канева. На могилі поета в липні 1884 р. встановили білий хрест, який видно за десятки кілометрів.

Наприкінці ХІХ ст. поряд з могилою Шевченка відкрито перший народний музей, названий на честь поета — Тарасова світлиця. У 1888 р. художник І. Репін написав для світлиці портрет Шевченка. У 1897 р. в Тарасовій світлиці започатковано першу в Європі «Книга вражень для відвідувачів». Перший запис у ній здійснив композитор М. Лисенко.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що знаходиться на Чернечій горі?
2. Що таке Тарасова світлиця?
3. Хто в 1888 р. написав для світлиці портрет Шевченка?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Композитор
- Світлиця

Холодний Яр

Холодний Яр — це лісовий масив площею майже 7000 га, у якому розташовано унікальні археологічні і наукові об'єкти. Тут є багато курганів скіфської доби, давніх городищ, залишки підземних церков і печер.

У самому центрі Холодного Яру стоїть Свято-Троїцький Мотронинський монастир, заснований Я. Мудрим. За часів козаччини він став духовним центром запорожців. У той час монастир укріпили, прокопали таємні ходи, які з'єднували Холодний Яр з Суботовим та Чигирином.

У глибині Холодного Яру росте тисячолітній дуб Залізняка. Під його кронами давали клятву гайдамаки. Гайдамацький рух — це національно-визвольний і суспільно-політичний рух проти народного поневолення на Правобережній Україні наприкінці XVIII — на початку XIX ст. Гайдамацький рух поширився на Київщині, Брацлавщині і Волині. Гаслом гайдамаків було: «Воля України або смерть».

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Холодний Яр?
2. Що розташовано в центрі Холодного Яру?
3. Що таке Гайдамацький рух?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Гайдамацький рух

«Софіївка» в Умані

«Софіївка» — один з найгарніших парків України та світу. Він знаходиться у м. Умань. Цей парк у 1796–1805 рр. С. Потоцький побудував як подарунок для своєї дружини. Парк витримано в античному стилі. На той час будівництво парку коштувало надзвичайно велику суму — 15 млн золотих. «Софіївка» викликала захват у всіх, хто її бачив. Слава про його красу ширилась по всій Європі.

На площі майже 180 га ростуть різноманітні екзотичні дерева. На території парку розташовані мармурові скульптури, також у парку є 15-метровий фонтан «Змія», грот «Діани», Чортовий міст та підземна річка Ахеронт.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке «Софіївка»?
2. Де знаходиться «Софіївка»?
3. Хто побудував «Софіївку»?
4. Що можна побачити в парку «Софіївка»?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Екзотика
- Мармур

Вінниччина — це край різноманітної та багатї природи, унікальних археологічних та історико-культурних пам'яток. Адміністративний центр області — м. Вінниця.

На території Вінниччини є багаті родовища корисних копалин: Вендичанське родовище глини, Жежелівське родовище гранітів. Ямпільське і Глибочанське родовища пісковика — найбільші у світі.

Вінниччина має значний рекреаційний потенціал. Природоохоронні об'єкти області включають: заповідники, заказники, урочища, пам'ятки природи, парки, пам'ятки садово-паркового мистецтва.

На території Вінницької області є городища і кургани. Немирівське скіфське городище є одним з найбільших в Україні.

Під час розкопок біля с. Гордіївка знайдено найдавніше золото України. Колекція намиста із бурштину з цього комплексу — одна з найбільших у Європі.

Серед архітектурної спадщини регіону особливий інтерес становлять замкові комплекси XVI–XVII ст. у Буші, Барі, Озаринцях, Мурованих Курилівцях, Селищі, Хмільнику та Іванові; палаци, костьоли, церкви XVII–XIX ст., синагоги.

Вражають красою Державний історико-культурний заповідник «Буша», скельний монастир у с. Лядова, палац Потоцьких у Тульчині.

На Вінниччині розвинене декоративно-прикладне мистецтво. Тут вишивають рушники та сорочки, які відомі в Україні та за її межами.

З давніх часів на території краю розвивалось гончарство. Центрами традиційного гончарства на Вінниччині вважаються с. Новоселівка Гайсинського району та с. Кришинці Тульчинського району.

З покоління до покоління передається традиція розпису яєць — писанкарство.

Вінниччина — батьківщина багатьох видатних українців — М. Коцюбинського, М. Леонтовича, М. Некрасова, Ф. Верещагіна, М. Стельмаха, В. Стуса та ін. Із Вінниччиною пов'язана доля історика М. Грушевського, письменниці Марко Вовчок, полководця О. Суворова, хірурга М. Пирогова, композитора П. Чайковського, авіатора-винахідника О. Можайського.

Надайте відповідь на запитання:

1. Які корисні копалини є на території Вінниччини?

2. Що знайшли біля с. Гордіївка під час розкопок?
3. Хто з видатних українців народився на Вінниччині?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Бурштин
- Писанкарство

Хмільник

Місто Хмільник розташоване в мальовничій місцевості в північно-східній частині Поділля на річці Бог (Південний Буг). У цій місцевості густо вився хміль, тому цей острів і назвали Хмільник.

Перша згадка про місто датується 1363 р. Після перемоги над військом татар князь Ольгерд віддав усе Поділля братам Коріятовичам. Вони побудували м. Хмільник.

У 1448 р. місто отримало Магдебурзьке право. Магдебурзьке право — це правова система міського самоврядування в Центральній Європі в часи Середньовіччя.

У місті та прилеглий території часто відбувались бої між козацькими і польсько-шляхетськими військами. Від оборонних споруд до нашого часу збереглась восьмигранна вежа.

Зараз Хмільник відомий в Україні і за її межами як курорт, у якому лікують мінеральними водами. Головний лікувальний фактор Хмільника — це мінеральна радонова вода. Ця вода має унікальні цілющі властивості.

Надайте відповідь на запитання:

1. Чому Хмільник так назвали?
2. Хто побудував Хмільник?
3. Що отримало місто в 1448 р.?
4. Чим зараз відомий Хмільник?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Курорт
- Магдебурзьке право

Вінницький світломузичний фонтан

У місті Вінниця є світломузичний фонтан, який визнано одним з найвидовищніших фонтанів Європи. Сучасні технології та якісне освітлення в поєднанні зі звучанням класичної музики дарують глядачам неймовірне шоу. Вінницький фонтан визнаний найбільшим у Європі, побудованим на відкритій воді.

Фонтан розташований у руслі річки Південний Буг. Насолоджуватись красою фонтану можна з кінця квітня і до кінця жовтня, на зиму фонтан опускається на дно річки.

Надайте відповідь на запитання:

1. Де розташовано Вінницький світломузичний фонтан?
2. Коли можна насолоджуватися красою фонтану?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Класична музика
- Фонтан

Містечко Вороновиця

Вороновиця — це невеличке містечко на Поділлі. Перша згадка про нього датується 1545 роком. На початку XIX ст. місто почало активно розвиватись, діяло 8 млинів, полотняна фабрика, винокурня, пивоварня, цегельний та цукровий заводи. Тут було прокладено вузькоколіїну залізницю.

Перлиною Вороновиці є палац родини Грохольських, збудовано в 1780 р.

Майже сім років у Вороновиці перебував винахідник першого у світі літака О. Ф. Можайський. Тут на Поділлі він створив першу модель літака.

У палаці Грохольських відкрили музей історії авіації та космонавтики.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Вороновиця?

2. Що діяло у Вороновиці в ХІХ ст.?
3. Коли збудували палац родини Грохольських?
4. Як звали винахідника першого у світі літака, який був у Вороновиці?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Винокурня	– Цегельний завод
– Пивоварня	– Цукровий завод
– Плотняна фабрика	

Палац Потоцьких

Місто Тульчин розташоване на півдні східного Поділля. Це адміністративний центр Тульчинського району Вінницької області. Тульчин — це місто «українського Баха», видатного і геніального українського композитора, класика М. Леонтовича. Саме він написав безсмертний «Щедрик», який відомий у всьому світі.

Перші письмові згадки про Тульчин датуються 1607 роком. Це містечко було одним із центрів політичного життя Східної Європи.

Тульчин був резиденцією польського шляхтича, державного та військового діяча Речі Посполитої Станіслава Щенного Потоцького. Тут у 1782 р. за проектом французького архітектора Лакруа збудовано парковий ансамбль під назвою «Хороше», який не поступався найкращим королівським палацам Європи. Цей парковий ансамбль дістав назву «Подільський Версаль».

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто такий Микола Леонтович?
2. Яку відому у всьому світі мелодію написав Микола Леонтович?
3. За чиім проектом збудовано парковий ансамбль «Хороше»?
4. Яку ще назву дістав парковий ансамбль «Хороше»?

Шаргород

Місто Шаргород розташоване на Поділлі над річками Мурашка і Ковбасна. У 1589 р. в Шаргороді побудували синагогу. Вона належала до оборонних споруд міста.

Синагога мала не лише духовне значення для єврейської громади, але й захищала місто від нападу ворогів. Вона відповідала усім вимогам фортифікаційної (оборонної) споруди. Стіни синагоги мали товщину до двох метрів, а на даху існувало місце для патрулювання. Також у синагозі були бійниці, великі підвали з таємними підземними ходами з виходом на поверхню.

Синагогу в Шаргороді визнано переможцем конкурсу «Сім чудес Вінниччини».

Надайте відповідь на запитання:

1. У якому році в Шаргороді побудували синагогу?
2. Для чого призначалась синагога?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Патрулювання

Буша

Буша — це невеличке село у Вінницькій області. На території села розташовано історико-культурний заповідник «Буша».

На території Буші знайдено рештки трипільської, скіфської та давньоруської культур. Тут знаходиться найбільший у Європі музей історичних скульптур під відкритим небом.

Поблизу села знаходиться геологічна пам'ятка природи «Гайдамацький Яр». Це місце називали Великим лісом, оскільки з дубів, які тут росли, виготовляли німецькі та нідерландські кораблі.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що розташоване на території с. Буша?
2. Що знайшли на території с. Буші?
3. Чому «Гайдамацький Яр» назвали Великим лісом?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Корабель

ЧЕРНІВЕЧЧИНА

Чернівецька область розташована в південно-західній частині України. Обласний центр — місто Чернівці. Чернівецька область має багаті та різноманітні природні ресурси. Зокрема, на Чернівеччині наявні 7 заказників, 243 об'єкти природно-заповідного фонду, ботанічний та дендрологічний парк Чернівецького державного університету, Вижицький національний природний парк та Сторожинецький дендропарк, 40 парків, пам'ятки садово-паркового мистецтва, 39 заповідних урочищ та ін.

У Чернівцях та на території області розташовано велику кількість об'єктів історико-культурної спадщини.

Вірменська церква збудована в період з 1869 по 1975 роки. Її автор — чеський архітектор Й. Главка. У Вірменській церкві поєднані елементи романського, візантійського та готичного стилів. Нині в колишній церкві розташований органний зал Чернівецької обласної філармонії.

Дирекція Буковинської ошадної каси збудована впродовж 1900–1901 рр. і витримана в стилі модерн. Автором проєкту став віденський архітектор Г. Гесснер. У цій будівлі знаходиться Художній музей. В оздобленні інтер'єру музею поєднані ліпнина, вітражі, художній метал.

Головний православний храм у Чернівцях — Кафедральний собор Святого Духа. Будівництво храму розпочалося в 1844 р. під керівництвом інженера А. Маріна та віденського архітектора А. Ролля. У 1860 р. за проєктом Й. Главки перебудували фасад храму. Стіни будівлі розписували художники з Відня. Храм витримано в стилі італійського ренесансу.

Кафедральний собор Святої Параскеви — це перший кам'яний православний храм у Чернівцях. Він був збудований у 1862 р.

Костел «Серце Ісуса» споруджено в 1894 р. за проєктом Й. Ляйцнера — директора Чернівецької школи ремесел. Костел витримано в готичному стилі, він має неоготичні форми, вишуканий інтер'єр та різнобарвні вітражі.

Костел Воздвиження Чесного Хреста будували протягом 27 років з 1787 по 1814 р. Архітектура, живопис, скульптура та витвори прикладного мистецтва витримані в стилі бароко. Фрескові розписи на стінах та стелі символізують вічне дерево або дерево життя. У храмі розміщено сім вітарів, які виконані в неоготичному стилі.

Миколаївський кафедральний собор збудовано в 1939 р. за проектом архітекторів В. Штюбхен-Кюхнера, Й. Летнера та В. Іонеску. Бані храму мають оригінальну перекручену форму.

Музично-драматичний театр створила знаменита віденська фірма Фельнера і Гельмера. Будівництво тривало з 1904 по 1905 рр. Театр витримано в стилі неоренесанс. Будівля прикрашена колонами, скульптурною композицією «Аполлон із лютнею в оточенні персонажів античних драм». Над вікнами розташовані барельєфні медальйони В. Шекспіра, Р. Вагнера та мармурові бюсти видатних діячів світової культури.

Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича — це колишня резиденція буковинських митрополитів. Архітектурний комплекс університету складається з корпусу митрополита, семінарського, монастирського корпусів, семінарської церкви та з парку і паркових будівель. Комплекс витримано в дусі еkleктики — поєднання візантійського та романського стилів за проектом чеського архітектора Й. Главка.

Миська ратуша збудована в XIX ст. під керівництвом інженера А. Маріна та архітектора А. Микулича. Ратуша має 50-метрову вежу з балконом і годинником. О 12-й годині з балкона лунає мелодія «Марічки», яку на трубі грає сурмач у буковинському народному вбранні.

Синагога «Темпль» — це головний єврейський храм Чернівців. Храм збудований за проектом львівського архітектора Ю. Захаревича. В архітектурній композиції храму поєднані елементи ренесансу, готики та мавританських мотивів. Нині в будівлі розміщено кінотеатр «Чернівці».

Греко-Католицька Церква Успіння Пресвятої Богородиці збудована в період з 1820 по 1821 рр. Через сто років церкву перебудували в стилі українського бароко за проектом відомого вченого та політика В. Залозецького.

Церква Святого Миколая споруджена в 1607 р. Це одна з найдавніших пам'яток дерев'яної архітектури в Україні. Стил, у якому збудована церква, називається «хатній». До наших днів збереглась також мурована дзвіниця.

Надайте відповідь на запитання:

1. Як звали чеського архітектора, який побудував Вірменську церкву?
2. Що нині розташоване у Вірменській церкві?
3. Як називається головний православний храм у Чернівцях?

4. У якому стилі споруджено костел «Серце Ісуса»?
5. Як називається головний єврейський храм Чернівців?
6. Як називається одна з найдавніших пам'яток дерев'яної архітектури в Україні?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Барельєф	– Медальйон (архітектура)
– Ліпнина	– Орган (музика)

Печера «Попелюшка»

Печера «Попелюшка» — це гіпсова печера, яка знаходиться на території Чернівецької області. Довжина розвіданих ходів печери — приблизно 90 км. Це одна з найбільших печер світу. Вхід у печеру знаходиться на території Молдови, а основна її частина — на території України. До середини ХХ ст. вона була заповнена водою. У печері великі підземні зали та галереї. Тут виявили мінерал бьорнесит, який знаходили лише на дні багатокілометрових океанських западин. Тут виявлено близько 20 підземних озер.

Усі підземні зали та галереї печери вкриті шаром глини різних відтінків.

Надайте відповідь на запитання:

1. На території яких країн знаходиться печера «Попелюшка»?
2. Який мінерал виявили в печері?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Відтінок

Галицький печерський Свято-Миколаївський чоловічий монастир «Галиця»

Галицький скельний монастир — одна з туристичних пам'яток Буковини. Він розташований на місці давніх язичницьких капищ. Монастир знаходиться в природних печерах на березі Дністровського водосховища. Учені вважають, що дата заснування монастиря колива-

ється від IV до XII ст. Протягом століть у монастирі переховувались ченці, яких переслідувала влада.

Надайте відповідь на запитання:

1. Де знаходиться монастир «Галиця»?
2. Коли був заснований монастир?
3. Хто переховувався в монастирі?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Капище
- Язичництво

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича — перлина Чернівців. Цей університет внесено до світової спадщини ЮНЕСКО. Його будівля в минулому була резиденцією митрополитів Буковини і Далмації. Вона збудована завдяки зусиллям єпископа Є. Гакмана.

Тут протягом 18 років працювали кращі австрійські, чеські та українські художники і скульптори. Бездоганно виконані різьблення по дереву, ліпнина, оригінальний малюнок глазурованої черепиці, фігурні карнизи. Вражає внутрішнє оформлення будівлі. Особливо ошатно оформлені Червона та Мармурова зали. Інтер'єр будівлі Священного синоду виконано в червоних тонах, тому її називають Червоною залою. У цій залі є дерев'яний паркет, різана стеля, стіни, прикрашені китайським червоним шовком та венеціанськими дзеркалами.

Мармурова зала декорована різними видами мармуру — червоного, рожевого та коричневого кольорів. Вона вважається однією з найгарніших у Європі.

За резиденцією митрополитів знаходиться ботанічний сад. У ньому ростуть рідкісні види дерев, серед них: коркове дерево, червоний бук, магнолія та багато ін.

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто працював над створенням Чернівецького університету?
2. У чому особливість внутрішнього оформлення будівлі?
3. Які дерева ростуть у ботанічному саду?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Єпископ	– Священний синод
– Карниз	– Черепиця
– Митрополит	

Ландшафтний заповідник «Буковинські водоспади»

Ландшафтний заповідник «Буковинські водоспади» розташований неподалік с. Розтоки в долині річки Смугарів. Води річки формують кілька водоспадів. На відстані 2 км розташовані сім водоспадів різної потужності і висоти, від 3-х до 18 метрів. Найменший водоспад має висоту 3,5 м і називається Ковбер. Найвищий і найкрасивіший водоспад — Великий Гук. Його висота — 18 м. Водоспад Сич названий так у зв'язку зі специфічним звуком води.

Надайте відповідь на запитання:

1. Де знаходиться заповідник «Буковинські водоспади»?
2. Як називається найвищий і найкрасивіший водоспад місцевості?

Хотин

Хотин — це місто, розташоване на правому березі Дністра. Воно відоме своєю фортецею XIII–XVIII ст., що збереглась до наших часів. Спочатку це була невелика дерев'яна фортеця, яку збудували східні слов'яни на місці давнього поселення. З X ст. Хотин входив до складу Київської Русі, а згодом і до Галицько-Волинського князівства.

Упродовж XVII ст. Хотином володіли польські королі, турецькі феодалі, запорозькі козаки.

У вересні-жовтні 1621 р. під стінами фортеці відбулася знаменита Хотинська битва. Запорізьке військо гетьмана П. Сагайдачного та польсько-литовське військо гетьмана литовського Яна Кароля Ходкевича завдало поразки 200-тисячному турецько-татарському війську султана Османа II.

Надайте відповідь на запитання:

1. Чим відоме місто Хотин?
2. Коли відбулась Хотинська битва?
3. Хто переміг у Хотинській битві?

ХМЕЛЬНИЧЧИНА

Хмельницька область знаходиться на Заході України. Адміністративний центр області — місто Хмельницький. На Хмельниччині є понад 3 тис. об'єктів історико-культурної спадщини, є два кургани скіфського часу.

Із набережної річки Південний Буг видно знаменитий о. Кохання.

У Хмельницькому є Обласний краєзнавчий та художній музей, Музей історії міста Хмельницького, Музей-студія фотомистецтва.

У місті розташований дендропарк «Поділля» та ботанічний сад при Хмельницькому національному університеті.

У місті є чотири пам'ятники гетьману Б. Хмельницькому.

Перлиною Хмельниччини є місто Кам'янець-Подільський. Тут розташований старий замок з тринадцятьма вежами. Замок будували з XIV по XVIII ст. Також у місті знаходиться кафедральний костел святих апостолів Петра і Павла, міська ратуша, музей старожитностей Поділля, Руська брама початку XVI ст., Смотрицький каньйон.

Містечко Меджибіж відоме своїми фортифікаційними (оборонними) спорудами. На території Меджибізької громади пролягає туристичний маршрут, який називається «Край Бога і Божка». Тут розташовані колони-капиці, Михайлівська дерев'яна церква, Свято-Преображенський жіночий монастир, цілющі джерела та криниці-журавлі.

На Хмельниччині у с. Волиця є акваферма, на якій вирощують африканських кларієвих сомів.

Містечко Сатанів розташоване на території національного природного парку «Подільські Товтри». Воно відоме своєю мінеральною водою та санаторно-оздоровчими комплексами. У містечку є замок XIV–XVI ст., міська брама, синагога, єврейське кладовище, водяний млин.

Місто Ізяслав — одне з найстаріших міст Хмельниччини. На території міста знаходяться залишки костелу Іоана Хрестителя та Новозаславський замок.

У м. Полонне виявили унікальну підземну галерею XVIII ст. та давнє трипільське поселення. У Полонному збудований костел Святої Анни, що височіє над р. Хомора. Тут знаходиться музей порцелянового заводу. У Полонному діє туристичний водний маршрут «Химери на Хоморі».

У с. Субіч є скельний монастир XVIII ст.

На березі р. Збруч біля с. Завалля розташована трирівнева карстова печера, яку називають «Атлантидою». Печера має гіпсові кристали, які утворюють надзвичайно гарні візерунки.

Село Самчики називають «подільським Версалем», оскільки там розташований ошатний архітектурно-парковий ансамбль XVIII ст. — була садиба полковника П. Чечеля.

У Старокостянтиніві знаходиться замок князів Острозьких, оборонна вежа, костел Іоана Хрестителя та водяний млин.

На Хмельниччині є водоспади. Найбільше їх на території Дунаєвської громади. Найвідоміші — Малієвецький та Сокілецький водоспади, водоспад гайдамаки Герасимовича, Гуральський та Рачинецький водоспади.

У селах Кульчіївці, Сутківці, Бакота та містечку Калюс знаходяться виноробні.

У с. Маліївці розташований палац графа Орловського та парк зі ставками, фонтанами. На території парку росте понад 80 видів дерев. У Маліївці є 18-метрова скеля з водоспадом.

Надайте відповідь на запитання:

1. Яке місто є перлиною Хмельниччини?
2. Чим відоме містечко Меджибіж?
3. Що таке «Подільські Товтри»?
4. Чому с. Самчики називають «подільським Версалем»?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Виноробня	– Рагуша
– Каньйон	– Старожитність
– Порцеляна	

Кам'янець-Подільський

Кам'янець-Подільський — це надзвичайно гарне та затишне місто в Хмельницькій області. У Кам'янці-Подільському знаходяться численні історико-архітектурні пам'ятки — Національний історико-архітектурний заповідник, Історичний музей-заповідник, Петропавлівський кафедральний костел, дерев'яна Хрестовоздвиженська церква тощо.

У період визвольної боротьби українського народу з березня 1919 по листопад 1920 рр. Кам'янець-Подільський був столицею Української Народної Республіки.

У Кам'янську-Подільському відбуваються фестивалі повітроплавання «Кубок Поділля». У небо над містом здійснюються десятки повітряних куль. Усі охочі мають можливість побачити красу міста з висоти пташиного польоту.

Надайте відповідь на запитання:

1. Які історико-архітектурні пам'ятки знаходяться у Кам'янець-Подільському?
2. Що таке «Кубок Поділля»?

Бакота

Бакота була містом, перша згадка про яке датується 1024 роком. У XIII ст. Бакота входила до складу Галицько-Волинського князівства. Як багато інших міст була зруйнована татаро-монголами. У XX ст. Бакота стала селом. У 1981 р. під час будівництва Новодністровської гідроелектростанції село було повністю затоплене. Тепер назву Бакота має територія вздовж берегів Дністра, де височіє Біла Гора. Тут на місці язичницького капища виник найдавніший печерний монастир Подільської землі. Частина скельного Бакотського монастиря з Михайлівською церквою збереглася на південно-західному схилі Білої Гори.

Існує легенда, що на дні р. Смотрич знаходиться кам'яний відбиток стопи Будди.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Бакота?
2. Що виникло на місці язичницького капища?
3. Яка легенда пов'язана з Бакотою?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Будда

Село Сутківці

У селі Сутківці знаходиться Покровська церква. Це унікальний взірець оборонної архітектури Поділля. Церква-фортеця збудована як оборонна споруда. Ця будівля захищала місцеве населення від набігів ворогів.

Фортечна вежа церкви створена у формі квітки з чотирма пелюстками. По колу розміщені бійниці.

Існує легенда, що колись цю церкву відвідував легендарний граф Каліостро — відомий містик і авантюрист. Він гостював у господарів місцевого замку.

Надайте відповідь на запитання:

1. Як називається церква, збудована в с. Сутківці?
2. Яку роль відігравала церква?
3. Як звали відомого авантюриста, який побував у церкві?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Авантюрист
- Містик

Меджибіж

Меджибіж — це селище, розташоване на злитті річок Південний Буг і Бужок. Перша згадка про поселення датується 1146 роком. Селище відоме своєю фортецею, яку будували в XVI–XIX ст. Меджибіж входив до складу Галицько-Волинського князівства. Після занепаду Київської Русі місто було під владою татар, входило до складу Великого Литовського князівства, Польщі, ним володіли турки.

Під час Визвольної війни 1648–1657 рр. Меджибіж звільнили козацькі війська Д. Нечая. Тут збирав козацьку раду Богдан Хмельницький. Пізніше, за 25 км від міста, відбулася знаменита битва під Пилявцями між козацьким військом та військом Речі Посполитої. Перемогу здобула українська козацька армія на чолі з гетьманом Б. Хмельницьким.

Меджибіж — це великий паломницький центр хасидів. Саме тут помер засновник хасидизму Баал Шем Тов.

У наш час в меджибізькій фортеці щороку проходить Міжнародний історично-музичний фестиваль «Стародавній Меджибіж».

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Меджибіж?
2. Коли будували фортецю в місті?
3. Яка подія відбулась за 25 км від міста?
4. Хто такий Баал Шем Тов?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Паломництво
- Хасидизм

Старокостянтинівський замок

Старокостянтинівський замок збудував князь Острозький у 1571 р. Замок був добре захищеним. З двох сторін його омивали води річок Случ та Ікопоть. З інших сторін замок захищений широким 200-метровим ровом з водою, за яким розташовано вал з бастіонами для гарматної стрільби. У замку було 5 веж та дворівневі в'їзні ворота з підйомним мостом. Татари жодного разу не змогли завоювати Старокостянтинівський замок. У цій місцевості у XVI–XVII ст. розміщувались козацькі гарнізони.

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто збудував Старокостянтинівський замок?
2. Коли у цій місцевості розміщувались козацькі гарнізони?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Гарнізон

ТЕРНОПІЛЬЩИНА

Місто Тернопіль — центр Тернопільської області. Неофіційна назва регіону — Тернопільщина. Вона займає частину Галичини, Волині та Поділля.

У центрі Тернополя є штучна водойма Тернопільський став.

На території Тернопільської області знаходиться печера Оптимістична. Це найдовша у світі гіпсова печера. Вона внесена до Книги рекордів Гіннеса.

Дністровський каньйон — природне диво Тернопільщини. На території каньйону розташований національний природний парк з багатою флорою та фауною.

У Тернопільській області розташована Почаївська лавра — святиня українського народу.

Туристичною принадою Тернопільщини є замки. Тут знаходяться Збарзький, Скалатський, Кременецький, Терехівський, Скала-Подільський замки. Вони мають багату історію.

Надайте відповідь на запитання:

1. Як називається найдовша печера Тернопільщини?
2. Як називається святиня, яка знаходиться в Тернопільській області?
3. Які замки розташовані на Тернопільщині?

Кременецький замок

Місто Кременець розташоване між мальовничих Кременецьких гір. На Замковій горі стоїть Кременецький замок. Замок збудовано у XII ст. Кременець першим серед руських міст вистояв перед монголо-татарською навалою у 1241 р. Але за їх вимогою у 1259 році місто було знищене.

Новий кам'яний замок почали споруджувати в 60-х рр. XIV ст. Будівництво завершилось у XVI ст., коли замок належав польській королеві Боні. У середині 1648 р. військо Б. Хмельницького, під час воєнних дій, зруйнувало фортецю.

До наших часів частково збереглися Надбрамна вежа та Вежа над містом, сліди криниці, частина оборонної стіни висотою 8–12 м.

Надайте відповідь на запитання:

1. Коли було збудовано Кременецький замок?
2. Що із будівель замку збереглось до наших часів?

Збараж

Місто Збараж вперше згадується в літописах у 1211 р. Воно було одним з центрів Галицько-Волинського князівства. У 1474 р., коли під стіни міста підійшла татарська орда, захисники Збаража згоріли разом з фортецею, але не підкорилися. За це татари знищили замок. Відбудоване місто татари зруйнували ще раз в 1598 р.

З 1636 р. Збараж належав роду Вишневецьких. У той час замок був міцним та мав на озброєнні 50 гармат.

У 1649 р. війська Б. Хмельницького тримали в облозі Збараж, оскільки там розташовувався польський гарнізон. Ці події відображені у фільмі Є. Гофмана «Вогнем і мечем».

Надайте відповідь на запитання:

1. Якому роду належав Збараж у 1636 р.?
2. У якому фільмі відображена облога Збаража?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Галицько-Волинське князівство

Зарваниця

Зарваниця — це село на Тернопільщині. Воно славиться чудотворною іконою Матері Божої, яка створена в XIII–XIV ст. і є однією з найдавніших в Україні. Вона зберігається у місцевій церкві Пресвятої Трійці.

У 1867 р. Папа Римський Пій IX коронував ікону і надав Зарваниці відпустового значення (звільнив від гріхів). Відтоді і донині тисячі паломників з усіх куточків світу відвідують це святе місце.

Надайте відповідь на запитання:

1. Чим славиться с. Зарваниця?
2. У якому році Зарваниця отримала відпустове значення?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Відпустове значення	– Папа Римський
– Паломництво	– Чудотворний

Залізничний віадук

Залізничний віадук — це міст, розташований у невеликому с. Плебанівка. Віадук — це транспортна споруда мостового типу на високих опорах, споруджена з каменю, залізобетону або металу через глибокий яр або ущелину.

Залізничний віадук — один з шести мостів такого типу, збережених в Україні. Міст збудовано в 1896 р. в межах будівництва залізниці Львів-Чернівці. Міст зведено за часів існування Австро-Угорської імперії. Він має 9 арок і надзвичайно схожий на міст у шотландському с. Гленфіннан, по якому головні герої фільму «Гаррі Поттер» їхали у Гогвортс.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке віадук?
2. У якому році збудовано Залізничний віадук?
3. На що схожий віадук?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Австро-Угорська імперія
- Віадук

Червоногородський замок

Червоногородський замок розташований поблизу с. Нирківа. Походження назви замку пов'язане з червоним кольором місцевих пісковиків. Цей замок-палац побудували в 1840 р. для польського шляхетського роду Понінських. Донині збереглися руїни з двома готичними баштами. Колись ця споруда вважалась найкрасивішою в Польщі.

Спочатку Червоногородський замок був оборонним укріпленням. Пізніше, у першій половині ХІХ ст., його перебудували в палац.

Цей палац — загадковий та романтичний. Туристи вважають, що його вежі схожі на казкові вежі із саги Дж. Толкієна «Володар персня».

За переказами, Червоногородський замок з'явився ще в давньоруські часи і був зруйнований татаро-монголами. Литовські князі Коріатовичі відновили дерев'яний замок. З 1395 р. він переходить під контроль Польщі. У 1538 р. замок зруйновано військом волоського господаря Петра. На початку ХVІІ ст. Микола Данилович збудував мурований замок з системою підземних ходів. З 1672 по 1699 рр. замок окупували та зруйнували турки. У 1778 р. руїни з двох башт та стін купив князь Понінський і перебудував у палац. До 1939 р. в палаці проживала княгиня Любомирська.

У роки Другої світової війни замок було майже повністю зруйновано. У повоєнний час частину замку розібрали на будівельний матеріал для місцевого колгоспу.

Надайте відповідь на запитання:

1. Для кого побудували Червоногородський замок?
2. Коли Червоногородський замок перебудували в палац?
3. На що схожі вежі замку?

ІВАНО-ФРАНКІВЩИНА

Івано-Франківська область розташована на Заході України. Адміністративний центр області — м. Івано-Франківськ. Івано-Франківська область — одна з трьох областей історико-культурного регіону — Галичина.

Івано-Франківськ має багату природну спадщину. На межі Івано-Франківської та Закарпатської областей знаходиться природний символ України — гора Говерла. Говерла — найвища вершина українських гір Карпат. Її висота 2061 м. Унікальна вершина Українських Карпат — гора Піп Іван. Тут знаходиться астрономічно-метеорологічна обсерваторія.

На території Івано-Франківщини є виняткові водні ресурси — Манявський водоспад — найбільший водоспад Українських Карпат, озеро Несамовите — високогірне озеро регіону, водоспади Женецький Гук,

Пробій, Лужківський, Бухтівецький, озеро Марічейка, водоспад Дівочі сльози в Яремче тощо.

В Івано-Франківській області є об'єкти природо-заповідного фонду – Карпатський національний природний парк, Національний природний парк «Гуцульщина», Княздвірський ботанічний заказник, Верховецький національний природний парк, Долина кликоцеїв та ін.

Івано-Франківщина має винятковий ландшафт. Тут розташовані Дністровський каньйон – природне диво України, скельний сакральний комплекс «Терношорська Лада», група мальовничих скель «Писаний камінь», Довбушеві комори, Сокільський хребет, скеля Білий Камінь, гора Острий, Цапіві скелі, Одаївський карстовий печерний комплекс, Касова Гора, Попіванська печера, Чемерівський каньйон, гора Костел.

На Івано-Франківщині є багато музеїв: Музей мистецтв Прикарпаття, Музей «Писанка», Національний заповідник «Давній Галич», Етнографічний музей «Хата-Гражда», Музей-садиба М. Грушевського, Музей гуцульського побуту, етнографії та музичних інструментів, Музей гуцульської магії, Літературно-меморіальний музей І. Франка, Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та ін.

Архітектурна спадщина Івано-Франківщини – багата та різноманітна. Тут знаходиться Кам'яний залізничний міст (віадук) у Ворохті, Коломийська, Снятинська, Болехівська, Надвірнянська ратуші, Фортечна галерея «Бастіон», Галицький замок, Палац Реїв, «Кедрові палати», Чернелицький замок, Раковецька вежа, Ангелівська домниця, Пнівський замок, Руїни замку Яблоновського в Маріямполі.

Духовна спадщина краю втілена в монастирях та церквах. Найвідоміші з них – Церква Благовіщення Пречистої Діви Марії, Церква Преображення Господнього, Церква Різдва Пресвятої Богородиці в Нижньому Вербіжі, Церква Святого Димитрія в Татарові, Церква Різдва Пресвятої Богородиці в Рогатині, Церква Успіння Пресвятої Богородиці в Пістині, Костел бернардинів в Гвізді, Гошівський монастир, Церква Пресвятої Трійці в Микуличині, Церква Успіння Пресвятої Богородиці в Погоні, Церква Вознесіння Господнього в Снятині та багато ін.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що знаходиться на горі Піп Іван?
2. Які водні ресурси є на території Івано-Франківщини?
3. Які музеї розташовані на Івано-Франківщині?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Обсерваторія

Церква Святого Духа в місті Рогатин

Церква Святого Духа в м. Рогатин збудована в 1598 р. Вона споруджена без використання жодних цвяхів, замість яких використовували дерев'яні кілки. Це один з найдавніших дерев'яних храмів України. Церква Святого Духа внесена в список світової спадщини ЮНЕСКО.

У церкві збережено перлину українського мистецтва — п'ятирусний ренесансно-бароковий іконостас середини XVII ст. Це один із найстаріших іконостасів України.

Іконостас створений у 1650 р. За переказами, священником у церкві був Гавриїл Лісовський, батько А. Лісовської, майбутньої повелительки Османської імперії Роксолани.

Надайте відповідь на запитання:

1. У якому році збудовано Церкву Святого Духа?
2. У який список внесена Церква Святого Духа?
3. Що зберігається в церкві?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Іконостас

Скелі Довбуша

Скелі Довбуша — це пам'ятка природи. Вона розташована на висоті 668 м над рівнем моря, неподалік від с. Бубнище. Скелясті виступи мають висоту 90 м. Скелі Довбуша оточені старим буковим лісом і утворились вони понад 70 млн років тому.

До поширення християнства тут існувало язичницьке капище. Пізніше на цьому місці заснували християнський монастир. У XVII ст. ці скелі стали улюбленим місцем загонів опришків та їх ватажка — Олекси Довбуша. Опришки — це учасники українського селянського повстання на Західній Україні. Вони виступали проти гніту українців польською шляхтою та феодалами.

У скелях опришки переховувались самі і ховали свої скарби.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Скелі Довбуша?
2. Хто такі опришки?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Опришки

Міська ратуша в Івано-Франківську

Міська ратуша є цікавим історичним та архітектурним об'єктом Івано-Франківська. Вона прикрашає центр міста. Перша дерев'яна ратуша збудована в 1666 р. Пізніше її перебудовували. Вона горіла і зазнавала артилерійських обстрілів під час Першої світової війни.

Сучасна ратуша збудована у 1935 р. З 1959 р. в приміщенні ратуші відкрито Івано-Франківський краєзнавчий музей. На ратуші встановлено 4 нових годинники з електронними курантами. Куранти, подібно до дзвонів, виконують 12 українських мелодій. Це найвища споруда старого міста, її висота — 49,5 м.

Ратуша в Івано-Франківську витримана в стилі модерн. Це єдина світська споруда, що має позолочений купол.

Надайте відповідь на запитання:

1. Коли була збудована перша ратуша в Івано-Франківську?
2. У якому стилі витримана сучасна міська ратуша?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Купол
- Куранти

Коломия

Коломия — це місто в Івано-Франківській області. Перша згадка про Коломию датується серединою XIII ст. та міститься в Галицько-Волинському літописі. Спочатку в цьому місці збудували фортецю. На околицях міста археологи виявили сліди перебування трипільської культури. Її вік — майже 6 тис. років.

У Коломиї є музей «Писанка». Він збудований у формі найбільшого у світі 13-метрового яйця-писанки. Музей писанкового розпису — єдиний заклад у світі, зведений спеціально для збереження і показу творів писанкового розпису. Музей володіє колекцією, яка складається з понад 12 тис. писанок. Ці писанки привезені з багатьох областей України, є писанки з Пакистану, Білорусі, Польщі, Швеції, США, Канади, Індії та інших країн світу.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Коломия?
2. Яку культуру виявили археологи на території Коломиї?
3. Який унікальний музей є у Коломиї?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Писанка

«Буковель»

«Буковель» — це гірськолижний курорт біля підніжжя однойменної гори. Він розташований неподалік від с. Поляниця на висоті 900 м над рівнем моря. Нині це найбільший і найсучасніший гірськолижний курорт в Україні.

З листопада по квітень тут діють більше 60 гірськолижних трас. Протяжність трас — 60 км. Вони обладнані сніговими гарматами. Тут працює 16 витягів, які забезпечують швидкий і комфортний підйом на будь-яку трасу.

Для літнього відпочинку в Буковелі відкрито штучне озеро площею 6,8 га. Уздовж озера є сучасний пляж протяжністю 2 км. Дорогою на Буковель розташоване найдовше с. України — Микуличин. Його протяжність становить 44 км.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке «Буковель»?
2. Де розташований «Буковель»?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Гірськолижна траса
- Гірськолижний курорт
- Снігова гармата

Гора Говерла

Гора Говерла — найвища точка України. Її висота — 2061 м над рівнем моря. Говерла входить до складу високогірного хребта Чорногора.

Говерла в перекладі з мадярської означає «сніжна гора». Тут часто змінюється погода. Улітку інколи випадає сніг. Зі східного боку вершини можна побачити Прутський водоспад, його висота — приблизно 80 м.

Існує 4 основних маршрути сходження на Говерлу. Їх довжина становить від 10 до 16 км, а висота підйому — від 1150 до 1350 м. На вершині гори встановлено плиту, у яку вмонтовано капсули з землею з усіх областей України.

На вершині Говерли знаходяться металевий хрест та скульптурний монумент з українським тризубом.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Говерла?
2. Яка висота Говерли?
3. Що встановлено на вершині Говерли?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Капсула
- Тризуб

ЗАКАРПАТТЯ

Закарпаття — історико-географічний край. Він знаходиться на південному заході України. Раніше край називали Карпатська Україна та Срібна земля. Обласним центром є м. Ужгород.

На Закарпатті знаходиться Національний природний парк «Синевир». Площа парку — 43 тис. м². У парку є надзвичайно гарне озеро, яке називається «Синевир».

Національний природний парк «Ужанський» є частиною українсько-польсько-словацького резервату «Східні Карпати». Його долучено до Світової мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО.

На Закарпатті функціонує Національний природний парк «Зачарований край». На його території є унікальні скельні ландшафти «Зачарована долина».

У Карпатському біосферному заповіднику збереглися давні ділянки дикої природи та ліси.

На Закарпатті є величні замки та палаци: Ужгородський замок, Мукачівський замок, Чинадіївський замок, Бронецький замок, Виноградівський замок Канків, Середнянський замок, Левицький замок, Плац-фортеця графів Телекі, Палац Плотені, Палац Перені, Палац Ковнера, Квасівський замок, Боржавський замок, Королівський замок, Хустський замок, Вишівський замок, палац графів Шенборнів, Палац князів Ракоці.

На Закарпатті немало об'єктів історико-культурної спадщини. Ужоцька дерев'яна церква є візитівкою Закарпаття.

Костринська церква є видатною пам'яткою української архітектури бойківського стилю. Церква Введення Пресвятої Богородиці в с. Абранка споруджена в 1804 р. Ця дерев'яна церква витримана в стилі бароко.

Церква Святого Духа в с. Гукливий споруджена у XVIII ст. Фундамент церкви складається з річкового каміння. На Закарпатті багато церков, які мають свою цікаву історію і є духовними перлинами краю.

Надайте відповідь на запитання:

1. Як раніше називали Закарпаття?
2. Яка будівля є візитівкою Закарпаття?
3. У якому стилі витримано церкву в с. Абранка?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Бойківський стиль
- Резерват

Солотвино

Солотвино — це невелике селище на кордоні України та Румунії. Перші згадки про Солотвино датуються XIV ст. На його території знайдено римські солекопальні II ст. н.е. У середні віки Солотвино постачало сіль до країн Західної Європи.

Зараз Солотвино відоме як лікувально-оздоровчий курорт. У ньому діє комплекс термальних солоних озер. Ці цілющі води не поступаються

водам Мертвого моря. Багато озер з'явилися у місцях видобутку солі, яку тут добували здавна. Серед них — знамените озеро Кунігунда, яке виникло на місці шахти в 1902 р. Вода в озерах надзвичайно солоня.

У шахтах на глибині 200 м функціонують лікувальні палати.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Солотвино?
2. Чим зараз відоме Солотвино?
3. Як називається знамените озеро в Солотвино?

Село Білки

У с. Білки в 1899 р. народився Іван Фірцак-Кротон. Він — український борець, боксер, боєць вільного стилю, силач, артист цирку. У 1928 р. його визнано найсильнішою людиною планети. Деякі його силові трюки ніхто не може повторити. За своє життя І. Фірцак був чемпіоном у важкій атлетиці, 70 разів перемагав у чемпіонатах з гирьового спорту.

Після аматорського спорту українець долучився до циркового мистецтва. Він виступав з гастрольями у 64-х країнах світу.

За феноменальну силу, неймовірні трюки та велику кількість рекордів глядачі присвоїли Івану ім'я античного героя Кротона. Під час гастролей по США в 1927 р. власник компанії «Форд» на знак пошани подарував Фірцакові іменний автомобіль. У Лондоні королева Великобританії подарувала І. Фірцаку унікальний пояс, манжети й шолом, прикрашений діамантами та рельєфним зображенням левів. Радянська влада конфіскувала в Кротона всі його нагороди, відзнаки й навіть фотографії.

У 2009 р. в с. Білки відкрили пам'ятник І. Фірцаку. Позував для нього відомий український силач В. Вірастюк. У будинку, де жив Фірцак, відкрили музей. У 2013 р. на кіностудії імені О. Довженка про Івана Фірцака знято фільм «Іван Сила».

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто такий І. Фірцак-Кротон?
2. До якого виду мистецтва долучився І. Фірцак після аматорського спорту?
3. Що подарувала королева Великобританії І. Фірцаку?

4. У якому році відкрили пам'ятник І. Фірцаку?
5. Хто позував для пам'ятника І. Фірцаку?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Артист цирку	– Нагорода
– Боець вільного стилю	– Пояс
– Боксер	– Силач
– Важка атлетика	– Трюк
– Відзнака	– Цирк
– Гастролі	– Шолом
– Манжет	

Долина нарцисів

Долина нарцисів розташована в урочищі Кіреші неподалік м. Хуст. Долина нарцисів — це найбільший у світі масив, де в природних умовах ростуть білосніжні нарциси вузьколисті. Вони схожі на садові, але мають більші квіти, які іноді досягають 10 см у діаметрі. У момент цвітіння 80 га долини укрито квітами. Це неймовірне видовище.

Цвітуть нарциси один раз на рік, зазвичай у травні, протягом 2–3 тижнів. Крім нарцисів тут ростуть майже 500 видів різних рослин та мешкають більше 100 видів птахів. Долину нарцисів внесено до «Семи чудес України».

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Долина нарцисів?
2. Що ще є в Долині нарцисів?

Палац графів Шенборнів

Палац графів Шенборнів, або замок Берегвар — резиденція графів Шенборнів. Палац збудовано за астрономічним принципом. Кількість

вікон становить 365, як днів у році. Одне вікно замуроване на випадок високосного року. Димоходів тут 52, стільки ж, скільки тижнів у році. Вхідів 12 — за числом місяців. По кутах замок прикрашають 4 вежі, що відповідають 4 порам року.

Поряд з палацом розташовано розкішний сад, який займає площу 19 га. Навесні тут розквітає сакура, яку граф Шенборн особисто привіз до палацу.

Поруч з палацом є романтична Скеля Кохання. Звідси відкривається неповторний гірський краєвид.

Надайте відповідь на запитання:

1. За яким принципом збудовано Палац графів Шенборнів?
2. Що квітне в саду поряд з палацом?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Високосний рік	– Рік
– Місяць	– Тиждень

Замок Паланок

Замок Паланок, або Мукачівський замок — це замок у закарпатському місті Мукачево. У IX–X ст. тут було збудоване дерев'яне укріплення для охорони кордонів Київської Русі. Спорудив замок руський князь Федір Корятович і перетворив його у свою резиденцію. Замок двічі встояв під час навали військ хана Батия. З 1685 по 1688 рр. замок від австрійської армії захищала Ілона Зріні — графиня, національна героїня Угорщини і Хорватії. Захопили замок через зраду.

У 1806 р. в замку від Наполеона Бонапарта була захована священна корона угорського королівства. Після падіння Бастилії замок став головною політичною в'язницею в Європі, яка проіснувала до 1896 р.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке замок Паланок?
2. Хто спорудив замок?
3. Хто така Ілона Зріні?
4. Яку функцію виконував замок після падіння Бастилії?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Зрада
- Корона
- Національний герой / національна героїня
- Політична в'язниця

ЛЬВІВЩИНА

Львівська область знаходиться на Заході України. Адміністративний центр області — місто Львів. Львівщина — одна з трьох областей історико-культурного регіону — Галичина. Місто Львів — одне з найгарніших та найдавніших міст України.

Львівщина має багату історію та культурну спадщину. У с. Унів зберігся оборонний монастир Свято-Успенська Унівська Лавра. Монастир збудовано в XIII ст.

«Золота підкова Львівщини» — це туристичний маршрут, який складається з найдавніших та найвідоміших замків Львівської області. До туристичного маршруту входить Олеський, Підгорецький, Золочівський замки та, іноді, Свірзька фортеця.

Тустанська фортеця — це оборонна споруда часів Київської Русі. Фортифікаційний комплекс збудовано в IX ст. Сама фортеця не збереглась, але величні скелі вражають своєю могутністю і нині.

У с. Розгірче розташовано монастир у скелях. Це комплекс із трьох печер. Монахи монастиря дотримували обітниць мовчання. На життя вони заробляли продажем меду з пасіки.

У м. Белз знаходиться історико-культурний заповідник «Княжий Белз». До нього входять костел Святого Миколая, дерев'яна церква Святої Параскеви, Аріянська вежа, синагога, старовинні католицький та єврейський цвинтарі.

Надайте відповідь на запитання:

1. Як називається одне з найгарніших міст України?
2. Що таке «Золота підкова Львівщини»?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Могутність
- Підкова
- Пасіка
- Цвинтар

Лаврівський Свято-Онуфріївський монастир

Лаврівський Свято-Онуфріївський монастир засновано в середині XIII ст. в с. Лаврові. Тут зберігалася частина мощів Святого Онуфрія, який вважається покровителем подорожуючих, породіль, бездітних родин, покровителем достатку в родині.

Лаврівський Свято-Онуфріївський монастир був єдиним місцем зберігання мощів Святого Онуфрія в Східній Європі. Мощі втрачено під час татарських набігів. Церкву Святого Онуфрія збудував князь Лев Данилович. У підземеллях церкви є некрополь.

У Лаврському монастирі діяли архів й одна з найбагатших у Галичині бібліотек. У ній зберігалися грамоти князя Лева, писані золотом, грамоти гетьманів й інші цінні документи. У 1939 р. Лаврова бібліотека та архів вивезені та спалені радянською владою.

У Лаврівському монастирі навчався Митрополит Атаназій Шептицький, а отець Никифор Шептицький був архімандритом Лаврівського монастиря.

Надайте відповідь на запитання:

1. Коли засновано Лаврівський Свято-Онуфріївський монастир?
2. Що зберігалось в монастирі?
3. Хто навчався в Лаврівському монастирі?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Грамота

Гавареччина

Село Гавареччина виникло 300 років тому. Воно розташоване неподалік Львова та відоме майстрами чорної кераміки.

У 1984 р. роботи гаварецького майстра Д. Вислинського завоювали золоту медаль на Міжнародній керамічній виставці у Фасенці. Фото

однієї з його робіт увійшло до каталогу найкращих прикладів керамічного мистецтва Європи.

У селі були печі, у які майстер входив у повний зріст. Під час Другої світової війни в них переховувались люди від обстрілів. Біля села є Свята Гора — місце паломництва.

Надайте відповідь на запитання:

1. Чим відоме с. Гавареччина?
2. Хто з відомих майстрів Гавареччини завоював медаль у Фаєнці?

Львівська опера

Львівський національний академічний театр опери та балету імені С. Крушельницької названий на честь знаменитої української оперної співачки Соломії Крушельницької. Будівництво театру розпочалося в червні 1897 р., 4 жовтня 1900 р. театр відкрився.

У Львівській опері відбувались грандіозні постановки, на які запрошували іноземних театральних діячів. Над оздобленням будівлі працювали найкращі майстри. Так, наприклад, автором завіси «Парнас» став відомий художник Г. Семирадський, який майже 4 роки працював над створенням цього шедевру. Ця завіса більше ста років висить у театрі.

У роки незалежності в дзеркальному залі театру встановлено скульптурні портрети видатних українських співаків першої половини ХХ ст.: С. Крушельницької, О. Мишуги, М. Менцинського. Тут є портрети видатного українського сценографа другої половини ХХ ст. та народного художника України Є. Лисика та диригента Я. Воцака.

Надайте відповідь на запитання:

1. У якому році відкрили Львівський театр опери та балету?
2. Який відомий художник створив театральну завісу «Парнас»?
3. Портрети яких відомих українців прикрашають Львівську оперу?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Грандіозний	– Сценографія
– Диригент	– Шедевр
– Завіса	

Олеський замок

Олеський замок — це пам'ятка архітектури та історії XIII–XVIII ст. Він розташований у сел. Олесько Львівської області. Це один із найдавніших в Україні замків, його споруджено в 1327 р. одним із синів галицько-волинського князя Юрія Львовича Андрієм або Левом.

Протягом століть Олеський замок перебував у володіннях польських феодалів. У 1681 р. Олеський замок належав польському королю Яну Собеському.

У 1806 р. у замку сталася пожежа. З 1824 р. маєтком володів шляхетський рід Літинських. Замок зазнав ушкоджень під час землетрусу 23 січня 1838 р. Наприкінці XIX ст. Олеський замок перетворився на руїну.

З 1958 р. почалася реставрація Олеського замку. У 1970–1974 рр. під керівництвом Б. Возницького тривало відновлення замку. Споруди повернули вигляд періоду найбільшого розквіту — кінця XVIII ст. До 1975 р. створено експозицію, відкрито музей. У 1989 р. Олеський замок здобув статус музею-заповідника.

Надайте відповідь на запитання:

1. Коли збудовано Олеський замок?
2. Кому протягом століть належав Олеський замок?
3. Коли Олеський замок перетворився на руїну?
4. Коли почалася реставрація Олеського замку?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Землетрус
- Пожежа
- Руїни

Кульчиці

Кульчиці — це село в Львівській області. Уперше Кульчиці згадуються в 1284 р. У селі є церква Святих Флора і Лавра. Серед її реліквій — 800-річний хрест та унікальний іконостас.

У Кульчицях народилися відомі українці — гетьмани П. К. Сагайдачний, М. Жмайло, Павло Бут, а також герой оборони Відня 1683 р. Ю.-Фр. Кульчицький. Саме останній відкрив Європі кавовий напій — каву.

У селі встановлено пам'ятник та відкрито музей гетьману Петру Сагайдачному. Він відіграв важливу роль в історії українського козацтва. Петро Сагайдачний провів основну військову реформу та перетворив партизанські загони у регулярне військо із суровою дисципліною.

Дайте відповідь на запитання:

1. Що таке Кульчиці?
2. Хто з відомих українців народився у Кульчицях?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Дисципліна
- Реформа

ВОЛИНЬ

Волинь — історична та культурна область на південному заході України. Територіальний центр області — м. Луцьк.

Луцький замок — пам'ятка історії та архітектури. Тут можна побачити різноманітні фестивалі та реконструкції лицарських турнірів.

У м. Луцьк є унікальні будівлі. Одна з них — «будинок з химерами». «Велика китайська стіна» — це будинок, який вважають найдовшим у світі. Його довжина становить 1750 м.

На Волині багато старовинних костелів, зокрема в м. Любомлі та Володимир-Волинському. Берестечко — місто козацької слави.

Шацький національний природний парк має унікальну флору та фауну. У парку 23 озера.

Озеро Світязь є найбільшим та найглибшим озером України.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Волинь?
2. Що можна побачити в Луцькому замку?
3. Як називається найбільше та найглибше озеро України?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Реконструкція
- Турнір
- Химера

Замок Любарта

Замок Любарта, або Луцький замок — це замок у місті Луцьк, пам'ятка архітектури та історії національного значення. Луцький замок — один з найбільших, найдавніших і найкраще збережених в Україні замків. Це головний об'єкт історико-культурного заповідника «Старий Луцьк», культурний осередок та найстаріша споруда Луцька.

У 1340–1383 рр. князь Дмитро Любарт збудував фортецю. Вона використовувалась як резиденція великого литовського князя Вітовта. Її будівництво велося більше 40 років.

У 1429 р. Вітовт приймав тут дипломатичних представників та монархів країн Центральної та Східної Європи. У замковій канцелярії збереглися мільйони історичних документів. У цій канцелярії працював гетьман І. Виговський.

Зараз Луцький замок — це музейний комплекс. Тут діють експозиції будівельної кераміки, дзвонів, стародавньої зброї. На території комплексу відбуваються фестивалі, лицарські турніри та наукові конференції.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке замок Любарта?
2. Хто збудував фортецю?
3. Що є на території музейного комплексу Луцький замок?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Дипломатія
- Конференція
- Монарх

Кафедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці у Володимирі (кол. Володимир-Волинський)

Кафедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці знаходиться в м. Володимир. Собор збудував князь Мстислав Ізяславович у 1156 р. Освячення храму відбулося в 1160 р. одразу після завершення розпису.

Собор був усипальницею князів, єпископів та представників знатних родів. Тут похований князь Мстислав.

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто збудував кафедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці?
2. Хто похований в усипальниці собору?

Шацькі озера

Шацькі озера — це група з понад 20 озер, розташованих у лісі поблизу сел. Шацьк. Озера входять до складу Шацького національного природного парку. Кожне озеро унікальне та має свою історію. Найбільшим з Шацьких озер є Світязь, найглибше озеро України. Його глибина — 58 м.

Озеро Мошне — найдавніше з шацьких озер. Йому приблизно 9800 років. Знаходиться воно біля кордону з Білоруссю. Уздовж берега ростуть старовинні ліси віком 140 років. Тут є рідкісні рослини, занесені в Червону книгу.

Біля о. Пісочне є піщані пляжі, а повітря насичене ароматом соснової живиці. Вода в озері буквально кришталева. До її складу входять срібло і гліцерин, тому вона вважається цілющою.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Шацькі озера?
2. Як називається найбільше Шацьке озеро?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Кришталь
- Цілющий

РІВНЕНЩИНА

Рівненська область розташована на північному заході України. Центр області — м. Рівне.

На території Рівненщини знаходиться багато унікальних природних об'єктів. Найвідоміші з них: озеро Нобель, Березнівський дендрологічний парк, Біле озеро, острів Єпиків, Ботанічний заказник «Вишнева гора»,

Клесівський дендропарк, Джерело Святого Миколая, Юзефінський дуб, Деражненський парк, Тунель кохання, Надслучанський регіональний ландшафтний парк та ін.

Рівненщина має багату духовну спадщину. Архітектурними шедеврами краю є Липківський Свято-Успенський чоловічий монастир, Церква Успіння Пресвятої Богородиці, Костел Святого Антонія, Римсько-Католицький костел «Преображення Господнього», Свято-Троїцький Межирицький чоловічий монастир, Велика синагога в м. Дубно, Костел Успіння Діви Марії, Корецький Свято-Троїцький жіночий монастир та інші.

У Рівненській області збереглися монументальні споруди – фортеці, замки і палаци. Найвідоміші з них Палац Валевських, Палац Стецьких, Замок у с. Тайкури, Клеванський замок, Дубенський замок, Татарська вежа, Новомалинський замок, Острозький замок, Замок у м. Корець, Лубківський замок, Палац Ходкевичів, Форт Пересипниця, Козацький редут, Тараканівський форт.

На Рівненщині є виняткові пам'ятки будівництва та архітектури. Це Архаїчний вітряний млин, Рампа для одружень, Луцька брама, Національний університет «Острозька академія», Рівненський обласний академічний театр ляльок, Музей історії Острозької академії, Музей нумізматики, Музей книги та друкарства, Рівненський обласний краєзнавчий музей, Музей бурштину, Культурно-археологічний центр Пересопниця та багато інших.

Надайте відповідь на запитання:

1. Яке місто є центром Рівненської області?
2. Які Ви знаєте замки та палаци в Рівненській області?
3. Які пам'ятки будівництва та архітектури є на Рівненщині?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Друкарство
- НумізMATика

Пересопниця

Пересопниця – це село на Рівненщині. Колись воно було важливим давньоруським містом, столицею княжого роду Рюриковичів. Село було повністю зруйноване монголами. Саме тут створено Пересопницьке Євангеліє. У 1561 р. в монастирі Різдва Пречистої Богородиці просвіти-

тель Михайло Василевич та архімандрит Григорій переклали канонічний текст Євангеліє староруською мовою.

Нині Пересопницьке Євангеліє — це символ української державності, на якому складають присягу президенти України.

Книга вважається шедевром рукописного мистецтва, а за багатством і красою оформлення не має собі рівних. У наш час Пересопницьке Євангеліє зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки Національної академії наук України в м. Київ.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке Пересопниця?
2. Що таке Пересопницьке Євангеліє?
3. У якому році створене Пересопницьке Євангеліє?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Державність	– Президент
– Євангеліє	– Присяга

Тунель кохання. Клевань

Поблизу смт Клевань знаходиться «Тунель кохання» — справжній ботанічний феномен. Цей тунель утворений з густих заростів дерев і кущів, сплєтених між собою. Зарості ростуть у формі коридора-арки навколо вузькоколійної залізниці. Це диво створене природою без участі людини.

Сюди приїзять багато туристів та закоханих пар з усієї України та світу. Довжина тунелю — 4 км.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке «Тунель кохання»?
2. Яка довжина тунелю?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Кохання
- Феномен

Базальтові стовпи

«Базальтові стовпи» — це геологічний заказник, розташований за 60 км від м. Рівне. Населення навколишніх сіл почали використовувати базальт у будівництві ще з 1635 р. Така кількість стовпчастого базальту унікальна для України. Висота базальтових стовпів сягає 30 м.

Промисловий видобуток базальту ведеться відкритим способом. Деякі кар'єри затоплені водою. Тут надзвичайно мальовничі краєвиди. Найгарніший кар'єр з базальтовими стовпами розташований в урочищі Янова Долина біля с. Базальтового. Посеред затопленого водою кар'єра утворився маленький острівцець, який називають «Островом кохання».

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке «Базальтові стовпи»?
2. Яка висота базальтових стовпів?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Базальт

Рівне — бурштинова столиця України

Рівне — місто в Україні, центр Рівненської області. Місто Рівне вважають бурштиною столицею України. Бурштин, або янтар — це природна скам'яніла викопна смола хвойних дерев у вигляді тьмяних, прозорих і напівпрозорих каменів. У давнину бурштин цінувався вище дорогоцінних каменів і металів. Найціннішим був балтійський бурштин — за свою красу його називали «золотом Півночі».

У Рівному знаходиться музей бурштину. Тут можна побачити найцікавіші бурштинові камені, кераміку, вітражі, одяг, столові набори, картини і прикраси, виготовлені з його застосуванням. У колекції музею був диск-амулет віком 2500 років — найдавніша бурштинова прикраса в Україні. Її передали в бурштиновий музей у Софії Київській.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що таке бурштин?

2. Який бурштин називали «золотом Півночі»?
3. Що можна побачити в музеї бурштину?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Амулет

Острог

Острог — це місто в Рівненській області. Перша письмова згадка про Острог міститься в Іпатіївському літописі і датується 1100 роком. У XIV–XV ст. Острог був визначним освітнім, науковим і культурним центром. Місто називали «волинські Афіни».

У XIV ст. в Острозі князь Д. Острозький збудував замок, який став резиденцією роду Острозьких.

У 1576 р. В.-К. Острозький заснував Острозьку слов'яно-греко-латинську академію. Ця академія унікальна, адже в ній поєдналися візантійська і західноєвропейська культури. Першим ректором Острозької академії був Г. Смотрицький — видатний освітній та культурний діяч, педагог, письменник, поет. Тут у різні роки вчилися гетьман П. К. Сагайдачний, митрополит Київський Йов Борецький, один із засновників Києво-Могилянської академії, митрополит Києво-Печерської лаври З. Копистенський.

Разом з академією засновано потужне українське видавництво — кириличну друкарню І. Федоровича (Федорова). Тут надрукували перший український підручник — греко-слов'янський «Буквар» (1578 р.), першу повну слов'яномовну «Острозьку Біблію» (1581 р.).

Надайте відповідь на запитання:

1. Чому Острог називали «волинськими Афінами»?
2. Коли збудували Острозький замок?
3. Хто заснував Острозьку академію?
4. Хто був першим ректором академії?
5. Як називався перший український підручник?

ЖИТОМИРЩИНА

Житомирська область розташована на півночі України. Адміністративний центр області — місто Житомир.

На Житомирщині є багато пам'яток історії та культури. Комплекс споруд Поштової станції — це пам'ятка архітектури національного значення, збудована в 1846 р.

Житомирський Магістрат розташовано на Замковій горі. Будівля зведена у XVIII ст. в стилі неоренесансу. У Другу світову війну будівля була повністю знищена, а потім відбудована.

Семінарський костел Святого Іоана з Дуклі — одна з головних пам'яток Житомира. Костел витримано в стилі неокласицизму.

Кафедральний костел Святої Софії знаходиться в центрі міста. Святі меси тут відбуваються українською та польською мовами.

Ще однією святинєю Житомирщини є Тригірський Свято-Преображенський монастир. У монастирі зберігається чудотворна ікона Божої Матері Тригірської. За переказами, ікона з'явилась на джерелі поблизу монастиря.

Історія краю пов'язана з родом цукрових магнатів Терещенків. Тут збереглися їх палаци та маєтки: маєток у с. Дениші, палац у с. Червоне, парк-садиба у м. Андрушівка, палац у с. Турчинівка.

У сел. Верхівня знаходиться садиба польських аристократів Ганських-Ржевуцьких.

У с. Нова Чорторія знаходяться великий млин, палац Прушинських-Оржевських та усипальня в парку. Палац неодноразово використовували як декорацію під час зйомок кіно.

Надайте відповідь на запитання:

1. Коли збудовано Поштову станцію?
2. У якому стилі витримано костел Святого Іоана з Дуклі?
3. З яким родом пов'язана історія краю?
4. Який палац використовували як декорацію під час зйомок кіно?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Декорація
- Меса

Музей космонавтики в Житомирі

У м. Житомир у 1987 р. відкрито Музей космонавтики імені С. П. Корольова.

С. П. Корольов народився в м. Житомир 12 січня 1907 р. Він — відомий український учений у галузі ракетобудування і космонавтики, академік, конструктор перших штучних супутників Землі і космічних кораблів.

Сергій Павлович сім років перебував у виправно-трудовому таборі. Після звільнення очолив радянську ракетну програму. С. Корольов керував створенням і запуском першої міжконтинентальної балістичної ракети та першого штучного супутника Землі. Під його керівництвом здійснено перший політ людини у відкритий космос.

В експозиції музею представлена унікальна колекція космічної техніки, особисті речі космонавтів та предмети космічної тематики.

Надайте відповідь на запитання:

1. У якому році відкрито Музей космонавтики?
2. Хто такий С. П. Корольов?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

– Академік	– Космонавтика
– Виправно-трудовий табір	– Ракетобудування
– Конструктор	

Новоград-Волинський

Місто Новоград-Волинський розташоване в Житомирській області. Уперше місто згадується під назвою Возвягль у 1256 р. у Галицько-Волинському літописі. У 1648–1649 рр. Звягель був центром Звягельського (Волинського) козацького полку. 13 лютого 1871 р. тут народилася відома українська письменниця Л. П. Косач, відома як Леся Українка. У місті діє літературно-меморіальний музей ім. Лесі Українки. Експозиції музею розкривають цікаві моменти з життя і творчості поетеси.

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто така Л. П. Косач?
2. У якому році народилася Л. Косач?

Свято-Василівський собор у м. Овруч

Свято-Василівський собор у м. Овруч — один з найстаріших храмів України. Його вік становить понад 1 тис. років. Князь Володимир Великий у 997 р. збудував дерев'яний храм на місці зруйнованого капища. Це була перша православна церква Овруцького краю.

Мурований собор святого Василя в місті Овруч споруджено приблизно 1190 р. князем Рюриком Ростиславовичем. Він став палацовим храмом князя. Проєкт церкви належить придворному архітекторові князя П. Милоногу. Нову кам'яну церкву називають «Золотоверхою», оскільки в неї позолочений купол.

Надайте відповідь на запитання:

1. Як називається один з найстаріших храмів України?
2. Хто збудував мурований собор святого Василя?
3. Чому нову церкву називають «Золотоверхою»?

Купальні княгині Ольги в Коростені

Коростень — це місто в Житомирській області. На початку X ст. сучасний Коростень називали Іскоростень. Це було розвинене місто. Тут розташовувалася резиденція древлянського князя Імела.

Історія Іскоростеня пов'язана з дружиною князя Ігоря, княгинею Ольгою. Є легенда, що княгиня Ольга спалила місто, помстившись древлянам за смерть свого чоловіка. Пізніше, після прийняття християнства, вона розкаялась у заподіяному і оселилась в Іскоростені. Там було зведено церкву святої Олени.

Скелі в міському парку і Коростені названі «Купальнею Ольги». Дві великі брили рожевого граніту за формою схожі на ванни. Купальні Ольги розташовані в центрі Коростеня в міському парку культури. Вони мають статус пам'ятки природи та історії.

У сусідніх селах Кліщі та Любовичі є Ольжині долини, де, за переказами, княгиня зупинялась для відпочинку.

Надайте відповідь на запитання:

1. Як раніше називали Коростень?
2. Що таке «Купальні Ольги»?
3. Як називаються місця, де зупинялась для відпочинку княгиня Ольга?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Древліяни

Масток родини Терещенків у Червоному

Червоне – це селище міського типу в Житомирській області. Цим містом володів підприємець і благодійник М. А. Терещенко, відомий цукровий магнат. Миколі Терещенку належали десятки цукрових і рафінадних заводів, парові та водяні млини. Микола Артемович був благодійником – допомагав дитячим притулкам, лікарям і навіть ув'язненим.

У Червоному із сином Терещенка, Федором, працював І. Сікорський – відомий у світі український авіаконструктор. У співпраці Федора Терещенка з І. Сікорським створено найбільший літак тих часів – «Ілля Муромець». Після революції 1917 р. Федір не захотів співпрацювати з радянською владою і покинув Україну. Масток Терещенків розграбовано і понищено.

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто такий М. А. Терещенко?
2. Як звали відомого у світі українського авіаконструктора?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Авіаконструктор
- Благодійник
- Дитячий притулок

Київська область розташована на півночі України. Обласний центр — місто Київ.

На Київщині багато природних об'єктів — Дендропарк «Олександрія», Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав», «Бориспільські острови», Парк «Острів сакури», Ботанічний заказник «Урочище Безодня», Згурівський дендропарк садово-паркової архітектури, Дніпровсько-тетерівський заповідник Сухолуччя та ін.

На Київщині є багато святинь різних конфесій: Троїцька церква, Костел Святого Антонія Падуанського, Михайлівська церква, Костел-усипальня Підгорських, Свято-Михайлівський храм тощо.

У Києві знаходиться одна з головних святинь України — Успенська Києво-Печерська лавра.

Відомі архітектурні об'єкти Київщини — Садиба поміщика Червінського, Зимовий палац Браницьких, Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини, Музей українського рушника, Київський обласний археологічний музей (Трипілля), Меморіал «Барисівський котел», Поліський районний історико-краєзнавчий музей, Літературний музей Т. Г. Шевченка, Історико-етнографічний музей «Українське село», Пам'ятний знак жертвам голодомору 1932–1933 рр. та ін.

Надайте відповідь на запитання:

1. Які Ви знаєте природні об'єкти Київщини?
2. Як називається одна з головних святинь України?
3. Які Ви знаєте архітектурні об'єкти Київщини?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Голодомор в Україні
- Конфесія

Козацька святиня в Кожанці

Село Кожанка засновано в XIV ст. Назву стародавньому селищу дали майстри роботи зі шкірою (кожею).

Мешканці села брали участь у гайдамацькому русі. Тут діяли загони відомого ватажка гайдамаків Швачки.

За переказами, у 1768 р. Максим Залізняк проходив через Кожанку. За проханням селян він насипав шапку срібла-золота на відбудову церкви. Так була збудована трикупольна Покровська церква.

Надайте відповідь на запитання:

1. Коли засновано с. Кожанка?
2. Як звали відомого ватажка гайдамаків?
3. Хто за переказами дав кошти на будівництво церкви?

Мазепинці

Мазепинці — це село в Білоцерківському районі Київської області. Село розташоване над річкою Кам'янка.

Тут 20 березня 1639 р. народився державний діяч, політик, дипломат і меценат Іван Мазепа. Мазепинці — родове село гетьмана І. Мазепи.

За правління І. Мазепи Києво-Могилянський колегіум здобув статус академії і був значно розбудований. Багато молоді за кошти гетьмана навчалися у європейських університетах.

В Україні у цей час збудовано багато церков. На замовлення І. Мазепи виготовлено срібну плиту до церкви Гробу Господнього в Єрусалимі.

У 1994 р. в Мазепинцях встановлено перший в Україні пам'ятник гетьману І. Мазепі.

Надайте відповідь на запитання:

1. Хто такий І. Мазепа?
2. Коли був встановлений перший в Україні пам'ятник гетьману І. Мазепі?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Меценат

Село Трипілля

Трипілля — село в Київській області. Раніше це було місто, яке заснували у X ст. У літописах воно згадується під назвою Треполь.

Трипілля стало відомим завдяки знахідкам відомого археолога В. Хвойки. Він у 1897 р. розкопав поряд із селом поселення невідомої на той час трипільської археологічної культури. Відкриття Хвойки стало справжньою сенсацією в науковому світі.

Трипільці сіяли ячмінь і горох, обробляли землю за допомогою мотик, зерно перетирали на кам'яних жорнах. Це були фактично перші на планеті землероби. Приблизно 5–6 тис. рр. до н.е. трипільці заселяли територію між річками Дніпро і Дністер.

У Трипіллі є два музеї, присвячені трипільській культурі.

Надайте відповідь на запитання:

1. Коли заснували Трипілля?
2. Чому Трипілля стало відомим?
3. Чим займались трипільці?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Землеробство
- Сенсація

Михайлівська церква в Переяславі

Місто Переяслав розташоване на сході Київської області. Це одне з найдавніших міст Київської Русі. Уперше Переяслав згадується в літописах 907 р. Місту вже понад 1100 років. Князь Володимир Великий збудував тут фортецю для захисту кордонів Київської Русі від кочових племен. У цей час місто називалось Переяслав-Руський.

У Переяславі була резиденція руських митрополитів, тут багато музеїв. Тому Переяслав називають містом музеїв.

Михайлівська церква — це найдавніша будівля Переяслава. Вона збудована над фундаментом Михайлівського собору (1089 р.). Михайлівська церква згадується в літописах як один з найвеличніших

храмів Київської Русі. Храм був усипальницею переяславських князів. Тут з 1118 по 1123 р. жив літописець Сильвестр. Собор зруйновано в 1239 р. під час навали орди хана Батия. У 1646 р. за кошти козацького полковника Федора Лободи церкву відновили. Під час Другої світової війни церкву було неабияк пошкоджено. Її відновлювали за малюнками Тараса Шевченка.

Надайте відповідь на запитання:

1. Чому Переяслав називають містом музеїв?
2. Яка найдавніша будівля Переяслава?
3. За чийми малюнками відновлювали церкву?

Перепетове поле

Перепетове поле розташоване на південь від села Фастівець. На цьому полі багато віків стоять кургани, їм більше 2 тис. років. Найвідомішим серед них є курган Переп'ят і царський курган Переп'ятиха.

Ці кургани споруджені в VII і VI ст. до н.е. Курган Переп'ятиха вважається однією з найвидатніших пам'яток скіфської цивілізації. Під час археологічних розкопок тут знайдено 24 золоті бляшки-аплікації із зображенням грифонів. Вони стали окрасою української колекції Скіфського золота. Ці кургани були відомі ще за часів Київської Русі.

На Перепетовому полі в 1151 р. відбулась битва між київським князем Ізяславом Мстиславовичем та Юрієм Долгоруким, який хотів захопити Київ. Перед початком битви поле накрив густий туман. Після довгої битви перемогу здобули війська київського князя Ізяслава Мстиславовича.

Надайте відповідь на запитання:

1. Що розташоване на Перепетовому полі?
2. Як називається одна з найвидатніших пам'яток скіфської цивілізації?
3. Що відбулося на Перепетовому полі в 1151 р.?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Аплікація
- Бляшка
- Грифон

Майдан Незалежності в Києві

Майдан Незалежності розташований у центрі Києва. Раніше це місце називалось Перевісищем. Перша згадка про нього датується 945 роком. За часів правління князя Ярослава Мудрого тут була частина оборонного муру. Згодом на цьому місці побудували Думську площу. З 23 серпня 2001 р. площа стала Майданом Незалежності.

В історії незалежної України Майдану Незалежності належить особлива роль. Тут у 2004 р. відбулася мирна Помаранчева революція. У листопаді 2013 – лютому 2014 р. – Революція Гідності, або Майдан. Саме тут з 18 по 20 лютого розстріляно беззбройних людей, які виступали за свої права та свободи. Вони віддали своє життя за те, щоб українці жили у своїй вільній, самостійній українській державі. Загиблих на Майдані Незалежності назвали «Небесною Сотнею».

Надайте відповідь на запитання:

1. Де розташований Майдан Незалежності?
2. Що відбулося на Майдані Незалежності у 2004 р.?
3. Що відбулося на Майдані Незалежності у 2013–2014 рр.?

Запам'ятайте слова та словосполучення:

- Гідність
- Незалежність
- Революція

ГЛОСАРІЙ

Авантюрист (від фр. *aventure*) — людина, котра шукає пригод, береться за ризиковану та сумнівну справу та сподівається на випадковий успіх.

Авіаконструктор — людина, яка займається розробкою (конструюванням) літальних апаратів.

Австро-Угорська імперія (нім. *Österreichisch-Ungarische Monarchie*, угор. *Osztrák-Magyar Monarchia*) — велика держава в Європі, яка існувала у 1867–1918 рр. До її складу входила частина західноукраїнських земель.

Адміністративний центр — поселення, яке має певні функції, права та обов'язки щодо району, області, країни, які закріплені державним законом.

Адміністративно-територіальний устрій — поділ території країни на частини. Ці частини називаються адміністративно-територіальні одиниці.

Академік (англ. *academician*, нім. *Akademiker*) — людина, яка є членом академії (об'єднання вчених) у певній науковій галузі.

Альтанка (пол. *Altana* від італ. *Altana* — «тераса на даху») — споруда, яку розташовують у парку або саду.

Амулет (лат. *Amuletum* — привісок) — це предмет, який носить людина і вірить у те, що він захищає її від негараздів, хвороб і бід.

Амфора (з грецької *αμφορέυς*, *αμφιφορέυς* — посудина, глечик) — глиняна посудина, яка має вузьке горло, дві ручки та звужене дно. Цей вид посудин у давнину був поширений на території Середземномор'я.

Анексія (лат. *annexio* — приєднання) — насильницьке, незаконне приєднання території держави або її частини до складу іншої держави.

Античність (від лат. *antiquus* також Класична епоха) — період розвитку країн Середземного моря від 800 р. до н.е. до 600 року н.е. Античний стиль — особливості будівництва та оформлення будівель (архітектури) в Греції та Римі.

Аплікація (від латини — *applicatio*) — прикрашання чогось за допомогою накладання, наклеювання, нашивання на предмет окремих деталей.

Аристократія (від грец. *αριστοκρατία*, *ἀριστεύς* — найкращий і *κράτειν* — правити, тобто влада найкращих) — представники правлячої верхівки, знаті, які мають особливі привілеї. Особу, яка належала до цього класу, називали аристократ.

Артист цирку — людина, яка має певні навички та виступає у цирку. До артистів цирку належать дресирувальники, акробати, клоуни, ілюзіоністи та ін.

Архаїка (грец. *αρχαϊος* — стародавній) — ранній етап розвитку людства, культури та мистецтва. Період грецької архаїки — VII–V століття до н. е. В Україні про період архаїки свідчать розкопки античних міст Березані, Ольвії, Тіри, Пантікапея, Німфея, скіфських курганів.

Архітектурний ансамбль — декілька споруд, які поєднані між собою стилем виконання і створюють єдину просторову композицію.

Архітектурний ордер (лат. *ordo*, фр. *ordre* — порядок) — системне поєднання елементів в архітектурі, досконале виконання стійко-балкової конструкції. Виділяють п'ять ордерів: доричний (дорійський), іонічний, коринфський — вони виникли в Стародавній Греції та тосканський і композитний — у Стародавньому Римі.

Базальт (англ. *basalt*, *basaltic rocks*, нім. *Basalt*, пол. *bazalt*) — гірська порода, яка поширена на дні океану. Вона складається з плагіоклазу та кремнію. Базальт найчастіше має темно-сірий колір, але трапляється і зелений, коричневий та чорний.

Балістична ракета — різновид ракетної зброї, яка більшу частину польоту перебуває в некерованому русі.

Баранець — дитяча іграшка у формі барана (баранця).

Барельєф (фр. *bas-relief*, від *bas* — «низький» і *relief*) — скульптурна композиція, яка складається з площини та випуклої над нею форми.

Барильце — виріб для зберігання напоїв, який має циліндричну форму з отвором всередині. Біля отвору розміщено ручки. Барильця використовували у XVIII–XIX ст.

Бароко (від ісп. *barroco* та фр. *baroque* — перлина неправильної форми) — стиль у європейській культурі та мистецтві, що виник в Італії на початку XVI ст. — кінця XVIII ст. Цей стиль відображено в архітектурі, живописі, скульптурі, музиці та літературі. Основні елементи бароко — пишність, складне поєднання форм, просторовий розмах.

Бархан — це нанесені вітром піщані, глинисті гірки, які не закріплені рослинністю.

Без'ядерний статус України — відмова України від виробництва, розміщення та випробування ядерної зброї.

Благодійник — людина, яка комусь допомагає, підтримує і робить це безкоштовно.

Бляшка, або бляха — металева пластинка для оздоблення, прикрашання чогось.

Богослов, або теолог (лат. Theologia від грец. Θεολογία із Θεός «Бог» і -λογία «наука» зі λόγος «слово») — особа, яка вивчає все, що пов'язане з богом.

Богоголовка, або бойова частина — частина ракети, бомби або снаряду, призначена для ураження цілі.

Боець вільного стилю — людина, яка займається вільною боротьбою. Вільна боротьба — це вид спортивної боротьби з використанням різних прийомів з метою покласти супротивника на лопатки чи набрати більшу кількість очок.

Бойківський стиль — стиль, який сформувався у регіоні Бойківщина (Західна Україна). Так, наприклад, бойківська хата — це будинок прямокутної форми, збудований з ялиці та смереки. Він складався з хижі, комори та сіней.

Боксер (фр. boxe — «бокс» та boxeur — «боксер» від англ. Boxing — «удари», «биття», «бокс», to box — «битися на рингу», «боксувати») — людина, яка займається контактним видом спорту, у якому завдає удари супротивнику руками в спеціальних рукавичках.

Братська могила — поховання декількох або багатьох людей, які загинули під час війни, голоду, хвороб, природних катастроф тощо в одній могилі.

Бринза — вид сиру, виготовлений з овечого, коров'ячого чи козячого молока з додаванням солоні води. Зазвичай має білий колір.

Будда (санскр. बुद्ध, буквально — «той, що пробудився», «просвітлений») — у буддизмі це титул істоти, яка досягла стан духовної досконалості, ім'я Будди Шак'ямуни.

Бурштин, або янтар — природна скам'яніла викопна смола хвойних дерев у вигляді тьмяних, прозорих і напівпрозорих каменів.

Важка атлетика — вид спорту в Олімпійських іграх, у якому атлет (спортсмен) намагається підняти велику вагу — штангу.

Вежа, або башта — це висока вузька споруда. У вежах невеликий внутрішній об'єм. Вежа закріплена тільки в основі та не має розтяжок. Іноді увесь внутрішній простір вежі займають сходи.

Велич — ознаки об'єкта, предмета, які викликають у людини почуття захоплення, повагу.

Винокурня — приміщення, у якому виробляють спиртово-горілчані вироби.

Виноробня — підприємство, на якому виробляють вино.

Виправно-трудоий табір — установа, яка займається виконанням кримінальних покарань, які отримують громадяни за порушення закону.

Високосний рік (лат. bis sextus — «другий шостий») — рік, у якому не 365, а 366 днів. У високосному році у лютому місяці не 28, а 29 днів.

Вишиванка — українська сорочка, яка прикрашена вишивкою.

Віадук — транспортна споруда мостового типу на високих опорах, споруджена з каменю, залізобетону або металу через глибокий яр або ущелину.

Вівтар (лат. Alta ara, altare — «високий жертвоник») — у давнину — це місто, де приносили жертву комусь або чомусь. Нині вівтар — місце, на якому здійснюються священні дії у християн.

Відзнака, або нагорода — визнання чиїхось заслуг перед суспільством, або захоочення чи подяка за досягнення у певній галузі тощо.

Відпустове значення — звільнення від гріхів, прощення — особливий привілей, який надавала католицька церква.

Відтінок, або тон кольору — різновид кольору — світліший або темніший стосовно основного кольору.

Візерунок — малюнок на предметах, який складається з ліній та різних кольорів.

Візитівка, або візитна картка — картка або щось, що містить інформацію, надає уявлення про людину, організацію, місто тощо.

Вітраж (фр. vitrage, від лат. vitrum — «скло») — композиція зі скла та інших матеріалів, що пропускають світло. Вітражі виготовляють з кольорового скла. Вітражами прикрашають вікна.

Вітряк, або вітряний млин — споруда, яка використовує силу вітру для того, щоб перемолоти зерно, розпилити деревину тощо.

Вогнепальна зброя — зброя, у якій використовується сила газу для викидання снаряду. Вогнепальна зброя вможливує ураження на відстані.

Водоспад — падіння водного потоку річки з висоти — уступу.

Водосховище — штучно створена водойма, яка має греблю. За її допомогою регулюється стік води, робота гідроелектростанції та ін.

Вулик — споруди, у яких живуть бджоли. Пасічник — це людина, яка займається розведенням бджіл та збирає мед.

Гайдамацький рух — національно-визвольний і суспільно-політичний рух проти народного поневолення на Правобережній Україні наприкінці XVIII — на початку XIX ст.

Галерея (фр. galerie, від італ. galleria) — простір, який з'єднує частини будівлі, приміщення.

Галицько-Волинське князівство, або Руське королівство (лат. Regnum Russiae, Rusie) — це держава в Східній Європі, яка утворилася після роздроблення Русі. Галицько-Волинське князівство, або Руське королівство, існувало з 1199 по 1349 рр.

Галушки — страва з тіста у формі кульок без начинки.

Гарнізон (від фр. garnison, garnir — знаряджати), **або залога** — військова установа, яка розташована в певному населеному пункті для його оборони.

Гастролі (нім. Gastrolle, від Gast — гість і Rolle — роль) — виступи виконавців (співаків, акторів, музикантів) чи колективів за межами їх постійних творчих студій.

Геноцид (від грец. γένος — рід, плем'я та лат. caedo — вбиваю) — часткове або повне знищення окремих груп населення, народів за національними, етнічними, расовими чи релігійними мотивами.

Герцог (нім. Herzog, фр. duc, англ. duke, італ. duca) — слуга короля або імператора та найвищий шляхетський титул. У слов'янських країнах титулу герцога відповідає титул князя, воєводи.

Гетьман (від нім. Hauptmann, чеськ. Hejtman — урядник, польськ. Hetman — командувач) — воєначальник у державних та військових утвореннях. В Україні гетьман очолював Козацьку державу — Гетьманщину та Запорозьке військо.

Гідність — цінність людини як особистості, її ставлення до себе і особлива роль та значення в суспільстві.

Гірськолижна траса — частина гірськолижного курорту, на якій люди можуть кататися на лижах.

Гірськолижний курорт — місце відпочинку та розваг, яке розташоване на горі чи пагорбі.

Глек, або глечик — висока посудина із глини чи металу для зберігання рідини. Найчастіше в глечиках зберігали молоко та сметану.

Голодомор в Україні 1932–1933 рр. — акт геноциду (винищення) українського народу, який здійснювала радянська влада у 1932–1933 рр., створивши штучний масовий голод.

Гончарня — місце, у якому виготовляють вироби з кераміки.

Готи (лат. Gothi, Got(h)ones, грец. Γότθοι) — у II–XV ст. група європейських східногерманських народів, які походили зі Скандинавії.

Готика / готичний стиль (італ. gotico, від назви германського племені готів) — художній стиль, поширений у Західній Європі у XII–XVI ст. Для готичної архітектури характерні видовжені форми, багато вітражів.

Грамота (від грец. Γράμμαα — «лист», «писальний папір») — документ (лист, посилання), який використовувався до XVI ст. та містив інформацію про щось або щось встановлював.

Грандіозний — надзвичайно великий, могутній, величний, той, що викликає захоплення.

Графіка (нім. Graphik, від грец. Γραφικός — «написаний») — вид мистецтва, у якому переважають лінії та штрихи, контраст чорного та білого кольорів, небагато кольору.

Гребля — споруда, яка змінює потік води в річці.

Грецька культура, або Культура Греції — сукупність досягнень у сфері матеріальної та духовної культури Греції. Значний вплив на розвиток світової культури мала культура Стародавньої Греції.

Грифон (грец. γρύψας, однина γρύψας) — створіння, яких зображували в міфічних оповідях.

Громадський діяч — це людина, яка займається проблемами суспільства, активно спілкується із засобами масової інформації, владою для їх вирішення.

Гумор — здатність убачати в предметах, діях, словах щось смішне, викликати сміх, розсмішити, розважити.

Декор — елементи, якими оформлюють архітектурні споруди або інтер'єр.

Декоративно-ужиткове мистецтво — вид художньої діяльності, яке поєднує естетичні та практичні якості. Це прикрашання предметів, що використовуються в побуті.

Декорація (від лат. decoratio, від decorare — «прикрашати») — декорація у театрі — це предмети, якими прикрашають — оформлюють сцену, на якій виступають актори. Декорація в кіно — це оформлення місця, де відбувається зйомка фільму.

Державність — ознака суспільного та політичного становища певної країни, ступінь її незалежності.

Джерело — природний вихід підземної води, який виникає на крутих берегах річок, балках тощо.

Династія — те саме, що рід, родина. Ще одне значення: династія — це правителі одного і того ж роду, влада яких передається у спадок чи за кровною спорідненістю.

Дипломатія — засіб здійснення міжнародної політики, відносин між державами — співробітництво, урегулювання конфліктів та ін.

Диригент (від лат. Dirigio — направляю, керую) — людина, яка керує підготовкою та виконанням музичного твору оркестром, ансамблем, хором.

Дисципліна (лат. Disciplina — навчання, виховання) — упорядкована поведінка людей, яка відповідає традиціям, нормі і моралі того суспільства, у якому вона живе.

Дитячий притулок, або притулок для неповнолітніх — заклад, який тимчасово розміщує осіб віком від 3 до 18 років, опікується їх соціальним захистом (надає їжу, одяг, займається навчанням тощо).

Діаспора (грец. Διασπορά — «розсіяння») — група людей, які проживають в іншій країні, але зберігають культурні традиції та підтримують зв'язок із батьківщиною (країною походження).

Драма (дав.-гр. δράμα — «дія», «діяння», «дійство») — літературний жанр, п'єса, у центрі головних подій є гострий конфлікт, який викликає почуття напруження та суму.

Драматургія (від грец. Dramaturgein — складати драму) — це теорія та практика побудови драматичного твору, створення сценічних образів, емоційних переживань. Драматургією також називають драматичні твори одного письменника.

Древляни (дав.-рус. Деревляне, чеськ. Drevljané) — східнослов'янське плем'я, яке мешкало на території українського Полісся у VI–X ст.

Друкарство — створення відбитків письмових знаків за допомогою тиснення на папір.

Душа (грец. ψυχή, лат. anima) — невидима, нематеріальна сутність. У релігійних віруваннях душа вважається безсмертною.

Екзотика — природні умови, традиції та звичаї країн, які є незвичними для інших держав та їх культури.

Експозиція у музеї — розміщення предметів (експонатів) у музеї, які об'єднані певною темою, ідеєю тощо.

Експонат — музейний або виставковий предмет, який відображає головні ідеї певного історичного періоду, особливості розвитку культури та мистецтва.

Епоха — історичний період, який має певні особливості розвитку суспільства та культури.

Ескіз (від фр. esquisse, нім. Skizze) — попередній малюнок когось або чогось.

Євангеліє — розповіді про життя Ісуса Христа, засновника та центральної постаті християнства.

Єпископ (грец. Επίσκοπος — «наглядач») — керівник церковної адміністративно-територіальної одиниці — єпархії.

Жеребець — самець коня.

Живопис, або малярство (від нім. Maler) — вид мистецтва, пов'язаний з переданням образів за допомогою нанесення фарби на поверхню.

Завіса (театральна) — різновид тканини, зібраної в складки, яка відокремлює сцену від глядацької зали.

Завод — велике промислове підприємство з виробництва різних продуктів, товарів, предметів побуту тощо.

Заздрість — негативні емоції в людини, незадоволення тим, що приносить радість іншим, досягнення інших людей тощо.

Залізниця — дорога, яка має рейкову колію та рухомий залізничний склад. Залізниця як вид транспорту призначена для швидкого перевезення пасажирів.

Залізнична станція — підрозділ залізниці, який призначений для перевезень пасажирів, вантажу, багажу та ін.

Залога — військові частини, розташовані на певній території, що охороняється.

Замок — укріплена споруда, що використовується для захисту від ворога. Пізніше замки використовували як місця проживання знаті.

Заплава — частина річки, яка знаходиться вище рівня води. Під час рясних дощів, повені цю частину річки затоплює водою.

Заповідник — територія, на якій зберігається природне середовище. Заповідники створюють з метою охорони рослин і тварин.

Зелений туризм — відпочинок на природі, екологічно чистій місцевості.

Землеробство — використання землі для вирощування різних культур.

Землетрус (англ. earthquake, earth shock; нім. Erdbeben) — струс земної кори через переміщення гірських порід у надрах Землі.

Злодій, або крадій, злочинець — людина, яка краде (привласнює) чуже майно без згоди власника.

Зрада (соціальна) — оцінка певних дій, які не відповідають попереднім домовленостям, які засновані на вірі.

Ікона (грец. εἰκόνα — малюнок, образ, зображення) — зображення Ісуса Христа, Богородиці, святих і біблійних сюжетів.

Іконостас — стіна в храмі, на якій розміщено ікони.

Імперія — (від лат. Imperium — «наказ, верховна влада, управління, держава») — форма державної системи, у склад якої входять декілька країн. Одна країна є головною, а інші підлеглі.

Індустріальний — той, що має розвинену промисловість (виробництво електроенергії, знарядь праці, сировини тощо).

Історик — особа, яка вивчає історію — минуле людства.

Кавалерія, або кіннота (фр. cavalerie, італ. cavalleria, від лат. Caballus — кінь) — військо, яке в бойових діях для пересування та наступу на противника використовує коней.

Кам'яні баби — великі кам'яні скульптури давнини (IV–II тис. до н.е.). Кам'яні баби мали священне призначення і слугували оберегами.

Скам'янілі дерева — залишки великих дерев Араукарій, які росли 250 млн років тому.

Канцелярія (пол. Kancelarya від лат. Cancellarius — «діловод») — відділ організації з посадовою особою, яка керує службовим листуванням, оформлення документів тощо.

Каньйон (ісп. Cañón — глибока ущелина) — глибока долина між гірськими масивами, кручами, яка утворилася в результаті вимивання цього місця річкою.

Капище — священне місце язичників або храм, які існували в східних та прибалтійських слов'ян до поширення на цих землях християнства.

Капсула (від лат. Capsula — коробочка, невелика баночка, від capsa — вмістище) — невелика ємність для перенесення чи збереження чого-небудь.

Карниз (від грец. Κορώνις — «закінчення», «завершення») — верхня частина стіни, яка підтримує стіну будови та зберігає стіну від стікання води з даху.

Каскад — природний водоспад, який складається з невеликих водоспадів. Існують каскади, створені людиною. Це штучні водоспади, які розташовані в парках і садах.

Католицизм (лат. Catholicismus від грец. καθολικός «загальний») — релігія християн, які визнають владу Папи Римського та єпископів. Представників цієї релігії називають католиками.

Кераміка — вироби з запеченої глини із додаванням інших сполук.

Кіммерійці (грец. κίμμεροι, лат. Cimmerii) — давній кочовий народ, який жив на території Північного Причорномор'я — південь України в IX–VII ст. до н. е.

Кінорежисер — особа, яка займається творчим та виробничим процесом створення кінофільму.

Кінострічка, або кінофільм, кіно — твір, створений за допомогою кінокамери, що складається з епізодів, поєднаних творчою ідеєю, задумом.

Класик — відома і загально визнана людина — митець, письменник, науковець, творчість якої є взірцем.

Класицизм (англ. classicism, від лат. Classicus — зразковий) — напрям у європейському мистецтві, поширений у XVI — першій чверті XIX ст. Основні ознаки класицизму — наслідування античного мистецтва, домінування розуму у створенні художніх форм (раціоналізм), встановлення правил і законів (нормативність), орієнтація на смаки вищих прошарків населення (аристократію).

Класична музика (лат. Classicus — зразковий) — музика, створена у др. пол. XVIII — на початку XIX ст. Віденська класична школа стала

центром становлення та розвитку класичної музики. Класична музика вважається зразковою в музичному мистецтві.

Коваль — людина, яка здійснює обробку металів способом гарячого кування.

Козаки (др.-рус. козакъ; укр. козаки; польск. kozacy — від турецького слова «вільна людина, людина, що мандрує») — у др. половині XV ст. — це населення центральної України, яке займалося різними промислами — полюванням, рибальством, охороною кордонів. Це були переважно селяни. У др. половині XVI століття козаками називали мешканців Запорозької Січі. У часи Гетьманщини — козаки — представники козацького стану.

Колодязь — обладнане глибоке джерело води.

Колоннада (фр. Colonnade) — ряд колон, які об'єднані спільним перекриттям (дахом).

Колонія — територія або країна, яка позбавлена незалежності і знаходиться під владою іншої держави.

Колорит — особливість, неповторність когось або чогось.

Комедія (дав.-гр. κωμῳδία kōmōidia, від κῶμος kōmos веселощі, весела процесія та ᾠδή ōidē спів) — твір, у якому розповідають про смішні явища в житті людей та тварин.

Комора (від грец. Καμάρα або лат. Camara) — споруда, у якій зберігали зерно.

Композитор (від лат. Componere — складати в ціле) — людина, яка створює музику, є автором музичних творів.

Конституція (лат. Constitutio — установа, устрій, порядок) — головний державний документ, у якому сформульовано державний устрій, права й обов'язки держави і громадян, робота виконавчої та судової влади, виборча система.

Конструктивізм (від лат. Constructio — побудова) — напрям у мистецтві, архітектурі, літературі в 1920-х — 1930-х рр. Для цього стилю характерне використання геометричних форм, просте оформлення та монолітність вигляду.

Конструктор (професія) — особа, яка створює проєкт (план, макет) об'єкта, який буде створено (зібрано, споруджено, виготовлено).

Континент, або материк (від лат. continens terra, що означає «неперервна земля») — найбільша на Землі ділянка суші.

Конференція (від лат. Confercio «збирати в одне місце») — збори людей, організацій та ін. для обговорення певних питань, які були визначені раніше.

Конфесія (лат. Confessio — визнання) — об'єднання вірян, які є послідовниками певного віросповідання (релігії).

Корабель, або судно (від грец. κάραβος, κάραβι — корабель, судно) — плаваючий засіб для пересування на воді.

Корона (лат. Corona вінок, вінець) — головний убір короля, монарха, який є символом їх влади.

Космічний супутник, або космічний апарат — пристрій, який виконує різні місії в космічному просторі.

Космонавтика (грец. Κόσμος — Всесвіт та ναυτιка — плавання) — наука про вивчення космосу та політ літальних апаратів у космічний простір.

Космонавтика (грец. Κόσμος — Всесвіт та ναυτιка — все, що стосується плавання) — наука про вивчення космосу, політ літальних апаратів у космічний простір та ін.

Космос, або космічний простір (дав.-гр. κόσμος — всесвіт) — простір, який існує поза планетою Земля і між небесними тілами.

Костел, або костюл (чеськ. kostel, словац. kostol, пол. Kościół) — католицький храм, споруда, у якій моляться католики.

Кохання, або любов — почуття, для якого характерний внутрішній потяг, сильний інтерес до кого-небудь або чого-небудь.

Кошовий отаман або кошовий — службова, виборна посада в Запорозькій Січі у XVI–XVIII ст. Кошовий отаман мав військову, судову та адміністративну владу та очолював центральний орган управління Запорозької Січі — Кіш.

Крейда — гірська порода, мінерал, у складі якої є черепашки моллюсків та інші мікроорганізми.

Крижаний — надзвичайно, надмірно холодний.

Криштал (від грец. Κρύσταλλος — гірський криштал, англ. crystal, нім. Kristall) — скло, яке відрізняється особливою прозорістю тому, що містить багато оксиду свинцю (PbO).

Кряж — невеликі гори, розташовані поряд.

Кузня, або ковальня — приміщення, у якому здійснюється обробка металів способом гарячого кування.

Куманець, або куман (від тюрк. quman) — глиняний посуд для зберігання напоїв у формі кола (бублика) з ручками.

Купець — особа, яка займається торгівлею — купівлею та продажем.

Купол (італ. Cupola — купол, від лат. Cupa — бочка) — кругле покриття над чимось, наприклад, над ареною цирку.

Куранти (фр. courant — той, що біжить, тече) — великий годинник на вежі або кімнаті, у якого є дзвоники, які виконують мелодію з певною періодичністю.

Кургани, або могили — високий насип з землі або каміння над давнім похованням. Це вид поховальних пам'яток, розташованих над землею.

Курінь — легка будівля, часто тимчасова, призначена для ночівлі, зимівлі і т. п. Поділ на курені був основою адміністративно-земельного устрою Запорізької Січі.

Курорт (нім. Kurort від Kur — лікування і Ort — місце, місцевість) — природна територія, облаштована для оздоровлення та лікування.

Кухоль (від пол. Kufel, нім. Küefel — «бочка», «кухва») — посуд з ручкою для вживання напоїв ємністю 0,5-1 літр.

Лабіринт (грец. Λαβύρινθος) — складне розташування приміщень, доріг, алей, переходів тощо.

Лавра (грец. Λαύρα — «вулиця, провулок, ущелина») — назва найбільших та найшановніших чоловічих монастирів.

Ландшафт (від нім. Landschaft — вигляд простору, краєвид, місцевість) — територія, яка має спільне походження та розвиток, клімат, однотипний рельєф та ін.

Ландшафтний парк — територія та об'єкти природно-заповідного фонду. Ландшафтні парки створені для збереження природи та історико-культурних об'єктів.

Лауреат (від лат. Laureatus — увінчаний лаврами) — особа, якій присуджено нагороду за видатні досягнення.

Легенда (лат. Legenda — те, що слід прочитати) — жанр народної творчості, літератури, у якому події не завжди достовірні або вигадані.

Легендарний — особа або об'єкт, який має особливі якості (силу, розум тощо) і про який складають легенди.

Лиман (грец. Λιμένας — «гавань», «бухта») — затоплена водою частина річкової долини. Лиман складається з озер солоної води, берегів, закритих мулом, та рослинності.

Ліпнина — прикраси, деталі, які використовують для прикрашання архітектурних споруд.

Літопис — вид письмового викладу інформації, який вели за роками. Літописи були поширені на території Русі.

Логотип (дав.-гр. ὁ λόγος — слово, і дав.-гр. ὁ τύπος — знак, відбиток) — малюнок або текст, який уособлює суб'єкт або об'єкт, наприклад, організацію, продукт тощо.

Льодовиковий період, або льодовикова ера — це етап у розвитку планети Земля, під час якого відбувалось значне зниження температури. На планеті утворилося і розширилось багато льодовиків.

Мавританська архітектура — стиль, що поєднує берберський та іспанський стилі. Він сформувався в Північній Африці та Аль-Андалусі.

Магдебурське право — правова система міського самоврядування в Центральній Європі в часи Середньовіччя.

Магнат (лат. Magnus — великий) — людина високого соціального стану, яка заможна та походить зі знатного роду.

Масток (англ. manor; estate; нім. Gutshof; ісп. señorío, dominio, фр. seigneurie, domaine від лат. dominium, «господа»; кит. 庄) — велике приватне землеволодіння, яке належало представникам аристократії та релігійним лідерам, монастирям.

Майдан (крим. mäidan, араб. ميدان від перс. میادان [meydan], — «місце в центрі», «всередині» і праіндоєвр. Medhwo — «середина») — місце всередині села або міста, на якому немає будівель.

Макітра — глиняний посуд у формі конуса.

Манжет, або манжета (від фр. manchette — «рукавчик») — частина рукава сорочки, яка має застібку.

Мармур (англ. marble, нім. Marmor) — гірська порода, яка утворилася від кристалізації вапняку або доломіту.

Маяк — споруда-башта, оснащена потужним джерелом світла, яку видно вдень і вночі. Маяк призначений для позначення небезпечних місць, проходів для суден.

Медальйон (архітектура) (фр. médaillon, італ. medaglione, збільшувальне від medaglia — медаль) — прикраса будівлі в круглій або овальній формі.

Меса — вокальний жанр духовної музики. Це спів, який виконувався у храмах. У православних та греко-католицьких храмах цей твір називається літургія.

Меценат — людина, яка здійснює підтримку науки та мистецтва, надає їм матеріальну допомогу на безкоштовній основі.

Митрополит (грец. Μητροπολίτης — «той, хто з митрополії») — один з головних титулів у православній церкві. Митрополит — голова Митрополії — області, що перебуває в його духовній (канонічній) владі.

Мікроскоп — прилад для збільшення предметів, які неможливо побачити завдяки людському зору.

Мінеральні води — води з підвищеним вмістом хімічних елементів, сполук, газів, які корисні для людського організму. Вживати мінеральні води необхідно лише за рекомендацією лікаря.

Мініатюра (фр. miniature, з італ. miniatura, від лат. Minium — «сурик») — невеликий або надзвичайно малий предмет.

Містик (від грец. Μυστικός — «прихований», «таємний») — людина, яка має надприродні, особливі сили, зв'язок з потойбічним світом (світом мертвих).

Місяць (вимірювання часу) — одиниця часу, яка вимірюється відповідно до обертання Місяця (супутника) навколо Землі.

Млин — споруда, що розмелює зерно на борошно за допомогою вітряної, водяної, парової та іншої енергії.

Могутність — велика влада або вплив на когось або щось.

Модерн (від фр. *moderne* — новітній, сучасний або від фр. *L'Art Nouveau* — нове мистецтво) — стиль у мистецтві, поширений наприкінці XIX — на початку XX ст.

Монарх (грец. *μόναρχος*) — людина, яка править державою і зосереджує у своїх руках усю владу.

Мореплавець — людина, яка подорожує морем.

Мощі (дав.-гр. *λείψανα*, лат. *Reliquiae*) — останки людей, яких уважають святими православна та католицька церкви.

Музей (від дав.-гр. *τὸ Μουσείον* — «дім Муз») — заклад, призначений для збереження та вивчення пам'яток природи, матеріальної й духовної культури, демонстрації культурної й історичної спадщини суспільству.

Мурування — будівництво стін.

Нагорода, або відзнака — визнання чиїхось заслуг перед суспільством, або захоплення чи подяка за досягнення в певній галузі тощо.

Національний герой / національна героїня (англ. *National hero*, нім. *Nationalheld*) — особа, яка зробила щось значне для нації, народу, держави.

Нація (лат. *Natio* — плем'я, народ) — спільність людей, які пов'язані між собою та мають спільне походження, історію, мову, культуру.

Невільник — людина, яка позбавлена свободи, перебуває в полоні чи насильно поневолена.

Невільничий ринок — місце, де продавали, обмінювали людей, позбавлених свободи, поневолених.

Незалежність — вільний, самостійний розвиток, прийняття рішень без зовнішнього впливу, вказівок, примусів тощо. Незалежність держави — це самостійність, відсутність підлеглості, залежності від іншої країни.

Некрополь (дослівно — місто мертвих, дав.-гр. *νεκρός* — мертвий, *πόλις* — місто) — місце поховання великої кількості відомих, видатних людей.

Неоруський стиль — напрям в архітектурі, який виник на межі XIX–XX ст. Неоруський стиль поєднує та по-новому втілює елементи європейського романтизму та будівель домонгольського періоду.

Нововізантійський стиль — стиль у мистецтві, зокрема в архітектурі, у якому поєднані елементи мистецтва ранньохристиянського Риму та країн Сходу. Нововізантійський стиль поширений у будівництві храмів.

Нумізматика (від лат. numisma, грец. Nómisma — монета) — наука, яка вивчає монети, гроші для того, щоб отримати знання про історію, культуру, економіку країни, історичного періоду тощо.

Оазис — місце в пустелі, на якому є багато рослин та водний ресурс.

Обсерваторія (від лат. Observo — спостерігаю, стежу) — науковий заклад, у якому отримують та обробляють астрономічні, метеорологічні та інші дані.

Опришки — учасники українського селянського повстання на Західній Україні. Вони виступали проти гніту польської шляхти та феодалів.

Орган (музика) (від грец. Ὀργανον — «інструмент» або «знаряд-дя») — найбільший духовий клавішний музичний інструмент. Орган складається з труб, у які потрапляє повітря.

Орда — тип суспільної та військової організації кочових народів у X–XVIII ст.

Османська імперія — турецька держава, яка існувала у 1299–1922 рр.

Острів — частина суходолу, яка оточена водою.

Отаман — керівник, начальник, людина, що очолювала військо.

Паланка — адміністративно-територіальна одиниця в період існування Нової Січі (1734–1775 рр.), у центрі якої була слобода з невеликим укріпленням і козацькою залогою (військовою частиною).

Палац (пол. pałac, чеськ. Palác і італ. Palazzo від лат. Palātium) — велика будівля, яка була резиденцією володаря, царя та членів його сім'ї. Пізніше палац — це житло знаті, князів, графів та інших багатих та владних осіб.

Паломництво — подорож людей до місць, які вважаються святими.

Пам'ятка — предмет з історичного минулого, унікальний природний об'єкт, який має культурну та духовну цінність.

Пам'ятник — скульптурна споруда, створена на честь певних подій, явищ, об'єктів та ін.

Папа Римський, або Папа (лат. Papa, від грец. pappas, «отець») — голова Католицької церкви.

Парад (фр. parade, ісп. parada, від лат. paro) — святкова хода людей, військ, військової техніки з нагоди свят чи пам'ятних дат.

Парасолька — пристрій, який призначений для захисту від дощу, сонця, снігу тощо.

Паркан — споруда, огорожа, яка відділяє будівлю від інших споруд, дороги тощо.

Партизан (від італ. Partigiano — прибічник певної суспільної групи, партії) — військові об'єднання, загони, які не належать державі, а є прихильниками певної політичної сили.

Пасіка (прасл. *rasěka) — господарство, яке займається розведенням бджіл, збиранням меду. Пасіка складається із вуликів (див. вище).

Патрулювання (фр. patrouille) — заходи, які здійснюються для огляду місцевості та підтримання порядку.

Перешийок — вузька смужка землі, вздовж якої знаходиться вода.

Пивоварня, або броварня (пол. browarnia, browarz від сер.-в.-нім. Brouwer — «пивовар») — підприємство, яке займається виробництвом та продажем пива.

Писанка — яйце, прикрашене символами, які нанесені за допомогою воску та барвників.

Писанкарство — традиція розпису яєць.

Письменник — людина, яка пише твори на різні теми.

Підкова — овальне металеве напівкільце, призначене для захисту кінських копит.

Побут — діяльність людей, спрямована на забезпечення їх матеріальних та культурних потреб (житло, одяг, їжа тощо). До побуту належать традиції, звичаї, обряди, які відображають специфіку життя народу.

Повітроплавання, або аеронавтика — польоти над землею (в атмосфері Землі) за допомогою літальних апаратів.

Повітряна куля (англ. Balloon, нім. Ballon) — літальний апарат, який підіймається у повітря за допомогою газу або нагрітого повітря. Повітряна куля складається із кошика та повітряної кулі.

Повстання — масовий збройний виступ проти чогось або когось.

Подвір'я — ділянка землі навколо будинку, обнесена огорожею. Інколи подвір'ям називають усі будівлі, що належить власнику.

Поезія (грец. Ποίησις — «творчість» від ποιέω — «роблю», «творю») — словесне мистецтво, у якому використовують висловлювання, образи та ін.

Поет — людина, яка створює твори під назвою «вірші».

Пожежа — неконтрольоване горіння, яке поширюється на території чогось (будівлі, природного об'єкта тощо).

Покоління — єдність людей, які мають спільного предка.

Покрівля — верхня частина будівлі, покриття або дах, який захищає її від сонця, дощу тощо.

Покровитель — той, хто надає комусь підтримку, заступництво, протекцію.

Політична в'язниця — установа, яка призначена для утримання людей (позбавлення волі) за політичні злочини.

Половці — кочовий народ, який у XI ст. перебували на території українських степів.

Полотно у живописі — тканинна основа, на якій малюють художники.

Полотняна фабрика — підприємство, яке займається виробництвом та продажем полотна.

Поміщики — особи, які володіли землею (землевласники). Вони були панівною суспільною верствою з XV — до початку XX ст. в Російській державі та на українських землях.

Порцеляна — тонка кераміка білого кольору.

Посмертна маска — зліпок з гіпсу чи іншого пластичного та м'якого матеріалу, який роблять з обличчя людини, яка померла.

Посол — особа, котра є представником держави в іншій державі.

Пояс, або пасок — це довга смуга, призначена для носіння на стані, підперізування одягу тощо.

Президент (від лат. praesidens, род. відм. Praesidentis — той, хто сидить попереду) — керівник або голова держави.

Призьба — спорудження вздовж стін хати, зроблене з цегли або земляного насипу. Призьба запобігала промерзанню хати взимку, слугувала місцем для відпочинку.

Прикраси — предмет, який прикрашає, оздоблює щось (зовнішній вигляд людини, будівлю, одяг тощо).

Природні чудеса світу — найвідоміші пам'ятки природи у світі, які мають особливу духовну та культурну цінність.

Природні чудеса України — найвідоміші, унікальні пам'ятки природи в Україні, які мають особливу духовну та культурну цінність.

Природо-заповідний фонд України — територія суходолу та водного простору, природні комплекси й об'єкти природи, які мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну та іншу цінність і знаходяться під управлінням, охороною держави.

Присяга — офіційне зобов'язання, яке бере на себе людина для виконання певних обов'язків. Присягу дають в урочистій атмосфері.

Промисловість — видобуток, переробка та виробництво чогось із застосуванням сучасної техніки.

Просвітник — людина, яка займається покращенням освітнього рівня населення, навчає його та говорить про нові, прогресивні ідеї.

Пустеля — тип ландшафту, на якому немає або практично немає рослинності та живуть лише окремі види тварин.

Рабство — підпорядкування однієї людини іншою людиною, групою.

Ракета (італ. *rocchetta* — «маленьке веретено», нім. *rakete*) — літальний пристрій, що рухається завдяки дії реактивного руху, через відкидання частини свого апарату.

Ракетобудування — створення за допомогою спеціальної техніки та обладнання ракетної техніки.

Ратуша (від пол. *Ratusz*, нім. *Rathaus*; з *Rat* «рада» і *Haus* — «будинок») — будівля, в якій проходили збори та засідання органів місцевого самоврядування. Ратушою також називали сам орган місцевого самоврядування.

Революція (від лат. *Revolutio* — переворот, змінення, значна зміна) — значні зміни в суспільстві, науці, економіці та інших сферах, що відбулись за короткий час.

Регіон (лат. *Regio* — царина, царство) — в давнину — це край, земля. Нині регіон — велика територія або територіальна одиниця.

Резерват (від лат. *Reservatus* — збережений) — природна територія або її частина, яка знаходиться під охороною держави.

Резиденція (від лат. *Resideo* — залишаюся на місці, перебуваю) — місцеперебування певної особи — глави держави, уповноважених осіб тощо.

Реконструкція — зміна, поліпшення чого-небудь. В архітектурі — перебудова, відновлення, зміна геометричної форми чи призначення будівлі.

Рекреація, або активний відпочинок (лат. *Recreatio* — відновлення) — система заходів, які пов'язані з відпочинком людей, їх оздоровленням, спортивною, культурною діяльністю на спеціальних територіях, які знаходяться поза місцем їх проживання.

Реліквія (від лат. *Relinquere* — «залишатися») — річ, предмет, яку оберігає людина, група людей, народ та має важливе духовне та культурне значення.

Ремесло (нім. *Handwerk*; англ. *craft*) — невелике промислове виробництво, основане на ручній праці та використанні простих інструментів. Особу, яка займалась ремеслом, називали ремісник.

Реставрація — щодо творів мистецтва — засоби, які націлені на відновлення творів мистецтва.

Ретро (лат. *Retro* — «назад», «звернений до минулого») — старі речі, які не мають масової популярності сьогодні.

Реформа (лат. *reform*, фр. *Réforme* — «перетворюю», «змінюю», «перебудовую») — заходи, які призводять до змін у певній сфері — соціальній, економічній, культурній тощо.

Рід (лат. *Gens*) — група осіб, які пов'язані кровним зв'язком.

Рік — одиниця часу, яка визначається періодом обертання Землі навколо Сонця. У році 365 днів, за винятком високосного року, у якому 366 днів (див. високосний рік). У році 12 місяців, які називаються: січень, лютий, березень, квітень, травень, червень, липень, серпень, вересень, жовтень, листопад, грудень.

Розпис — живописні зображення на предметах або спорудах.

Романо-візантійський стиль — різновид нововізантійського стилю, поширений у країнах Західної Європи. Його особливість — поєднання базилік з елементами романського стилю.

Руїни — (від лат. Ruere — падати) — частини, залишки колишньої споруди.

Руни — писемність стародавніх германців, яку використовували з I по XII ст. на території Данії, Швеції, Норвегії та інших країнах. Як символи руни зображали на камені, металі, дереві чи кістках. Після прийняття християнства руни як писемність витіснила латиниця.

Садиба — будинок, господарські будівлі, огорож та сад, що є одним господарством.

Самобутній — предмет, об'єкт, подія та ін., які відрізняються від інших.

Санаторій — заклад для лікування та профілактики захворювань за допомогою природних особливостей місця, де він знаходиться.

Сармати (грец. Σαρμάται) — кочові іраномовні народи, які мешкали в Сарматії — на території сучасної України та прилеглих землях у I–IV ст.

Свистунець, або свистун — невелика дитяча іграшка для створення звуку — свисту.

Світлиця — головна кімната в житловому будинку. Спочатку вона призначалась для рукоділля (вишивання, прядіння тощо), яким займались жінки. Пізніше світлицю використовували для прийому гостей.

Святилище — священне місце або храм, яке присвячене певному божеству, святому, предку тощо.

Святиня — храм або місце, об'єкт, який є предметом поклоніння та має надзвичайно важливе духовне значення.

Священний синод — орган управління православною церквою.

Селекція (від лат. Selectio — вибір, добір) — наука про методи та технології створення сортів, гібридів рослин та порід тварин.

Селище — невеликий населений пункт у сільській місцевості.

Сенсація — щось (подія, повідомлення, дія), що викликає в людей цікавість, вражає.

Середньовіччя, або середні віки — період в історії розвитку європейської культури з V до початку XVI ст. Для середньовічної культури характерна панівна роль релігії та церкви.

Силач — людина, яка має надзвичайно велику силу.

Символ (англ. symbol) — знак, малюнок, позначка, яка передає інформацію, іншу сутність.

Синагога (від грец. Συναγωγή — зібрання, спільнота; івр. בית כנסת — бейт кнесет, тобто дім для зібрань) — будівля, у якій вивчають Святе Письмо та моляться євреї.

Січ — адміністративний та військовий центр запорозького козацтва.

Скарб — приховані у землі чи іншому місці кошти, дорогоцінні метали, ювелірні вироби, коштовні предмети та ін., у яких немає власника.

Скарбниця — установа, яка рахує та відає коштами держави чи організації.

Сквер (від англ. Square — площа, майдан) — територія в місті, у якій є впорядковані зелені насадження.

Скіфи (грец. Σκύθαι; самоназва «сколоти»: грец. Σκολότοι) — племена, які мешкали на території України від річки Дунай до річки Дон у VII–III ст. до н.е.

Скіфські кургани, або скіфські могили — поховальні насипи над поховальною ямою за часів існування скіфської цивілізації.

Скульптура (лат. sculptura, від sculpo — «вирізаю», «висікаю») — вид образотворчого мистецтва, які виконуються з твердого матеріалу та мають об'ємну форму. Розрізняють два види скульптури: рельєф та кругла скульптура. Кругла скульптура поділяється на монументальну (архітектурні ансамблі, пам'ятники) та монументально-декоративну (оздоблення споруд, інтер'єрів).

Слобода — поселення в Східній Європі у XVI–XVIII ст. У XVI–XVIII ст. Україні — це нове козацьке поселення, яке мало своє самоврядування.

Снігова гармата / штучний сніг — пристрій для розпорошування штучного снігу. Штучний сніг — це сніг, який створений людиною, а не природою.

Сопілка — народний духовий музичний інструмент із дірочками у нижньому кінці. В Україні виготовлявся із гілок таких рослин, як калина, бузина, очерет та ін.

Сотня — військова частина та заснована на ній територіальна одиниця.

Спадщина (культурна) — сукупність визначних результатів духовної та матеріальної діяльності людства, які передаються від покоління до покоління.

Стайня, або конюшня — приміщення для утримування домашньої худоби. Нині в стайнях утримують переважно коней.

Стародавній — об'єкт, що виник у давні часи.

Старожитність — речі, пам'ятки давнини.

Степ — територія, ґрунт, де росте переважно трав'яниста рослинність.

Стиль — спільні ознаки творчої виразності, що притаманні одному митцю (індивідуальний стиль) або групі митців у певний проміжок часу.

Стовп — закріплена вертикальна дерев'яна, залізна балка або колода.

Століття, вік, сторіччя — проміжок часу, який дорівнює 100 рокам. Літочислення до Різдва Христового позначається як «до нашої ери — до н.е.», після Різдва Христового (нашої ери — н.е.). Літочислення в століттях до Різдва Христового рахується у зворотному напрямі, наприклад, IV ст. до н.е., далі III століття до н.е., II століття до н.е. Літочислення після Різдва Христового йде за порядком: I століття н.е., II століття н.е. і т.д.

Стратегія (дав.-гр. *στρατηγία*, страта тегів — мистецтво полководця) — план досягнення поставленої мети.

Сценографія, або театральньо-декораційне мистецтво — оформлення театральної сцени за допомогою спеціального обладнання, засобів, реквізитів та костюмів. Особа, яка цим займається, називається сценограф.

Таври (грец. *Ταύροι, Ταῦροι, ἐπίσης Σκυθοταύροι, Ταῦροι Σκύθες, Ταυροσκύθες, Σκυθοταῦροι, Ταῦροι Σκύθες*, лат. *Taurus, Tauros*) — плем'я, яке заселяло гірську частину півострова Крим у I тисячолітті до н.е.

Термальні води — підземні води, які мають високу температуру, вище 20 °С.

Тиждень — одиниця вимірювання часу, яка налічує сім днів. Ці сім днів називаються: понеділок, вівторок, середа, четвер, п'ятниця, субота та неділя.

Ткацтво — виготовлення необроблених тканин за допомогою ткацького верстата.

Традиція (від лат. *Traditio* — переказ, звичай) — компонент культури, що передається від покоління до покоління протягом тривалого часу.

Триzub — герб України.

Трюк — прийом або маневр, виконаний людиною з особливою та надзвичайною майстерністю. Зазвичай трюки виконують професіонали.

Турнір — змагання лицарів Західної Європи в добу Середньовіччя. Нині турнір — це змагання з ігрових видів спорту, у якому беруть участь багато учасників.

Українське бароко, або козацьке бароко — мистецький стиль, який поєднує українські та європейські архітектурні традиції бароко.

Українське бароко, або козацьке бароко, було поширене на території Війська Запорозького у XVII–XVIII ст.

Унікальний – рідкісний предмет, подія, явище тощо, що не часто трапляється, має особливості.

Усипальня, або усипальниця (склеп, гробниця, мавзолей) – місце індивідуального або родинного поховання відомої особи.

Фауна (новолат. fauna, від лат. Fauna – богиня лісів і полів, заступниця стад тварин) – сукупність видів тварин, що живуть на певній території.

Феномен (грец. Φαινόμενον – є, має місце, явище) – явище, яке не часто трапляється.

Фестиваль (фр. festival – свято, лат. Festivus – святковий, веселий) – масова святкова подія, присвячена певному виду мистецтва – музиці, театру, кіно тощо.

Філософ – людина, котра багато знає, розмірковує над різними питаннями, шукає істину.

Флора (лат. flora) – сукупність видів рослин, які поширені на певній території.

Флот (фр. flotte) – сукупність суден або одиниця вимірювання кількості суден.

Фонтан (через італ. fontana від лат. fons, род. відм. Fontis – «джерело») – у природі це вода або струмінь води, який б'є знизу вгору. Фонтан – також споруда, у якій вода під тиском б'є вгору.

Форпост (нім. Vorposten) – укріплений охоронний пункт або опора.

Фортеця (від італ. fortezza, від лат. Fortis – «сильний») – укріплена воєнна споруда, яка може витримати довгу облогу ворожими військами.

Фортифікаційна споруда – військова споруда, призначена для захисту військ та населення від ураження противника. Фортифікаційні споруди будують для ефективного застосування зброї, військової техніки.

Фотограф – особа, котра створює світлини (фотокартки, фото).

Фреска (від італ. fresco, дос. «свіжий») – художній твір, який виконаний на вологій штукатурці стіни.

Хан – титул, який мали правителі країн Сходу.

Хасидизм (від івр. חסידות, хасідут – побожний; послідовник) – вчення, яке виникло на основі юдаїзму на території України у XVIII ст.

Химера (грец. Χίμαιρα) – істота, яка згадується в міфах Давньої Греції. Химера мала голову та шию лева, тулуб кози, хвіст дракона та дихала вогнем. Слово «химера» використовують також для того, щоб охарактеризувати щось дивне або вигадане.

Хмарочос — високий будинок, який має багато поверхів.

Холодна війна — політичне, ідеологічне протистояння між Сполученими Штатами Америки (США), країнами Західної Європи та Союзом Радянських Соціалістичних Республік (СРСР). Холодна війна велась без збройних конфліктів і тривала з середини 1940-х до початку 1990-х років ХХ ст.

Холодна зброя (кит. 冷兵器), або **біла зброя** (нім. Blankwaffe, фр. arme blanche, ісп. arma blanca, італ. arma bianca, пол. broń biała) — предмети, які можуть нанести тілесну шкоду людині і призначені для нападу або захисту з відносно близької відстані. Види холодної зброї — шаблі, кортики, фінки, ножі, кинджали та інше.

Храм — споруда, призначена для релігійних обрядів та богослужінь.

Християнство (від грец. Χριστός — «Месія») — одна з трьох світових релігій. Характерною рисою християнства є віра в одного Бога, Ісуса Христа. Християнство має три напрями — Православ'я, Католицизм, Протестантизм.

Художник — особа, яка малює — займається образотворчим мистецтвом (живописець, графік тощо).

Хутір — вид невеликого, сільського поселення та земля, яка йому належить.

Цвинтар — спеціально відведене та обладнане місце поховання.

Цвях або гвіздок (від нім. Zweck через пол. świek, świek) — виріб, який використовують для скріплення, приєднання одного предмета до іншого. Цвяхи можуть бути зроблені з металу, дерева та інших матеріалів.

Цегельний завод — підприємство, яке займається виробництвом та продажем цегли.

Церква — споруда, у якій здійснюється богослужіння. Церква — це також інститут, форма організації віруючих християн.

Циліндр (головний убір) (від нім. Zylinder) — головний убір, який носили чоловіки в Європі. Циліндр — це високий капелюх з круглою пласкою поверхнею. Він був поширеним головним убором у ХІХ ст.

Цирк (лат. circus) — велика будівля, найчастіше круглої форми, у якій відбуваються видовища за участі циркових артистів.

Цитадель (італ. Citadella — маленьке місто) — окрема оборонна споруда або головне укріплення фортеці або міста.

Цілющий — той, що цілює, лікує, зберігає та примножує здоров'я.

Цукровий завод — підприємство, яке займається виробництвом та продажем цукру.

Чемпіон (англ. champion з лат. campio) — людина, яка здобула перемогу в змаганнях, найчастіше в спортивних.

Червона армія — збройні сили (армія) радянських республік.

Червона книга України — державний документ, у якому міститься перелік рідкісних рослин і тварин, які знаходяться під загрозою зникнення. Ці рослини і тварини охороняються державою.

Черепиця — матеріал у формі пластинок або плиток, яким покривають дах будівлі.

Чернецтво — особи, які відмовились від звичного світського життя, живуть у монастирях і присвятили себе служінню Богу.

Чудо — виняткова подія, предмет, об'єкт тощо, що не відбувається часто або взагалі, на думку людини, відбутися не може.

Чудотворний — той, що має якісь надприродні, виняткові властивості, здатний творити чудо.

Чумацтво — промисел українців, які займалися перевезенням і торгівлею товарами з XV до середини XIX ст. Осіб, які займалися цим видом діяльності, називали чумаками.

Шахта (нім. Schacht, англ. Mine) — місце під землею, де видобувають корисні копалини.

Шедевр (від фр. chef d'œuvre — головний твір) — твір, який виконано надзвичайно майстерно.

Шинок, або корчма (від нім. Schenke) — будівля, у якій продавали спиртні напої.

Шляхта (нім. Geschlecht — рід, порода, стать) — військова або родова аристократія, привілейований стан суспільства.

Шолом, або каска (від фр. casque) — головний убір, який призначений для захисту голови та шиї від небезпеки (поранень, травм та ін.).

Юдаїзм, або іудаїзм (івр. יהודה, «єврейська релігія»; від імені Юди, сина біблейського патріарха Якова) — релігія давніх юдеїв, нині — євреїв, що проживали на території держави Ізраїль. Основні ідеї юдаїзму відображені в книзі, яка називається Тора.

Язичництво — давня релігія, основана на вірі в багатьох богів. Язичництво існувало до поширення християнства та інших світових релігій.

Ярмарок (через пол. Jarmark з сер.-в.-нім. Jårmarket «річний ринок») — захід, під час якого показують та продають товари. Ярмарок відбувається періодично.

АБРЕВІАТУРИ

ЮНЕСКО – Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, англ. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO.

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік.

УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка.

США – Сполучені Штати Америки англ. United States of America, USA, U.S., the USA, the States, America.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамович С. Д. Світова та українська культура : навч. посіб. / С. Д. Абрамович, М. Ю. Чікарькова. — Львів : Світ, 2004. — 344 с.
2. Акт проголошення незалежності України. Прийнятий Верховною Радою України 24 серпня 1991 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://cutt.ly/bYDLcEL>. — Назва з екрана.
3. Анучина Л. В. Українська та зарубіжна культура / Л. В. Анучина, Н. Є. Гребенюк, О. А. Лисенко. — Харків : Одиссей, 2006. — 375 с.
4. Білоцерківський В. Я. Історія української культури : навч. посіб. / В. Я. Білоцерківський, В. М. Шейко. — Київ : Знання, 2009. — 413 с.
5. Бокань В., Польовий Л. Історія культури України / В. Бокань, Л. Польовий. — Київ : МАУП, 2002. — 256 с.
6. Висоцький О. Ю. Історія української культури : навч. посіб. / Олександр Висоцький. — Дніпропетровськ : НМетАУ, 2009. — 130 с.
7. Виткалов В. Г. Українська культура : навч.-метод. посіб. / В. Г. Виткалов, М. М. Митровка. — Рівне : Волинські обереги, 2001. — 168 с.
8. Годлевська В. Ю. Історія України для іноземних студентів : навч. посіб. / В. Ю. Годлевська, А. Б. Пономаренко, А. І. Безуглий [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://cutt.ly/GYDLrGq>. — Назва з екрана.
9. Історія світової та української культури : підручник для вищ. закл. освіти / В. А. Греченко [та ін.]. — Київ : Літера, 2000. — 464 с.
10. Історія української архітектури / за ред. В. І. Тимофієнко. — Київ : Техніка, 2003. — 472 с.
11. Історія української культури / за заг. ред. І. Крип'якевича. — Київ : Либідь, 2002. — 656 с.
12. Історія української та зарубіжної культури : навч. посіб. / уклад. С. М. Клапчук [та ін.]. — 4-те вид., перероб. і доп. — Київ : Знання-Прес, 2002. — 351 с.
13. Конституція України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://cutt.ly/CYDLUVc>. — Назва з екрана.
14. Корінний М. М. Короткий термінологічний словник з української та зарубіжної культури / Микола Корінний. — Київ : Україна, 2000. — 184 с.
15. Кравич Д. П. Українське мистецтво : навч. посіб. : у 3 ч. / Д. П. Кравич, В. А. Овсійчук, С. О. Черепанова / передмова проф. В. Скотного. Ч. 1. — Львів : Світ, 2003. — 256 с.

16. Крвавич Д. П. Українське мистецтво : навч. посіб. : у 3 ч. / Д. П. Крвавич, В. А. Овсійчук, С. О. Черепанова / передмова проф. С. Павлюка. Ч. 2. — Львів : Світ, 2004. — 268 с.
17. Крвавич Д. П. Українське мистецтво : навч. посіб. : у 3 ч. / Д. П. Крвавич, В. А. Овсійчук, С. О. Черепанова. Ч. 3. — Львів : Світ, 2005. — 268 с.
18. Культура і побут населення України : навч. посіб. / В. І. Наулко [та ін.]. — 2-е вид., доп. та перероб. — Київ : Либідь, 1993. — 288 с.
19. Лозко Г. Українське народознавство / Галина Лозко. — 5-те вид., зі змін. та допов. — Тернопіль : Мандрівець, 2011. — 512 с.
20. Митці України : енциклопедичний довідник / за ред. А. В. Кудрицького. — Київ : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1992. — 848 с.
21. Огієнко І. Українська культура : коротка історія культурного життя українського народу / Іван Огієнко. — Київ : Довіра, 1992. — 141 с.
22. Попович М. В. Нарис історії культури України / Мирослав Попович. — Київ : АртЕк, 2001. — 728 с.
23. Українська культура : лекції / за ред. Д. Антоновича / упор. С. В. Ульяновська. — Київ : Либідь, 1993. — 592 с.
24. Українська культура: історія і сучасність: навч. посіб. / за ред. С. О. Черепанової. — Львів : Світ, 1994. — 456 с.
25. Українська та зарубіжна культура : навч. посіб. / Л. Є. Дещинський [та ін.]. — Львів : Бескид Біт, 2005. — 304 с.
26. Українська художня культура : навч. посіб. / за ред. І. Ф. Ляшенка. — Київ : Либідь, 1996. — 416 с.
27. Українське мистецтво : сторінки історії / Г. С. Дем'янчук, Б. Г. Дем'янчук, А. Г. Дем'янчук. — Київ : Вид. Центр «Просвіта», 2006. — 296 с.
28. Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури / В. М. Шейко, Л. Г. Тишевська. — Київ : Кондор, 2006. — 258 с.

Навчальне видання

Жигайло Марина Олександрівна

Історико-культурна мапа України

Навчальний посібник
для слухачів підготовчого відділення для іноземних громадян

Редактори:
А. А. Троян
Г. С. Положій

Комп'ютерна верстка
І. Г. Колесник

Підписано до друку 3.02.2022 р. Формат 60x84/16.
Ум. друк. арк. 8,37. Обл.-вид. арк. 9,7. Наклад 100 пр. Зам. №

Адреса редакції і видавця:
ХДАК, Україна, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4
Свідоцтво про держреєстрацію ДК №3274 від 04.09.2008 р.

Віддруковано в ПП Озеров Г. В.
м. Харків, вул. Університетська, 3, кв. 9.
Свідоцтво про реєстрацію: № 818604 від 02.03.2000.